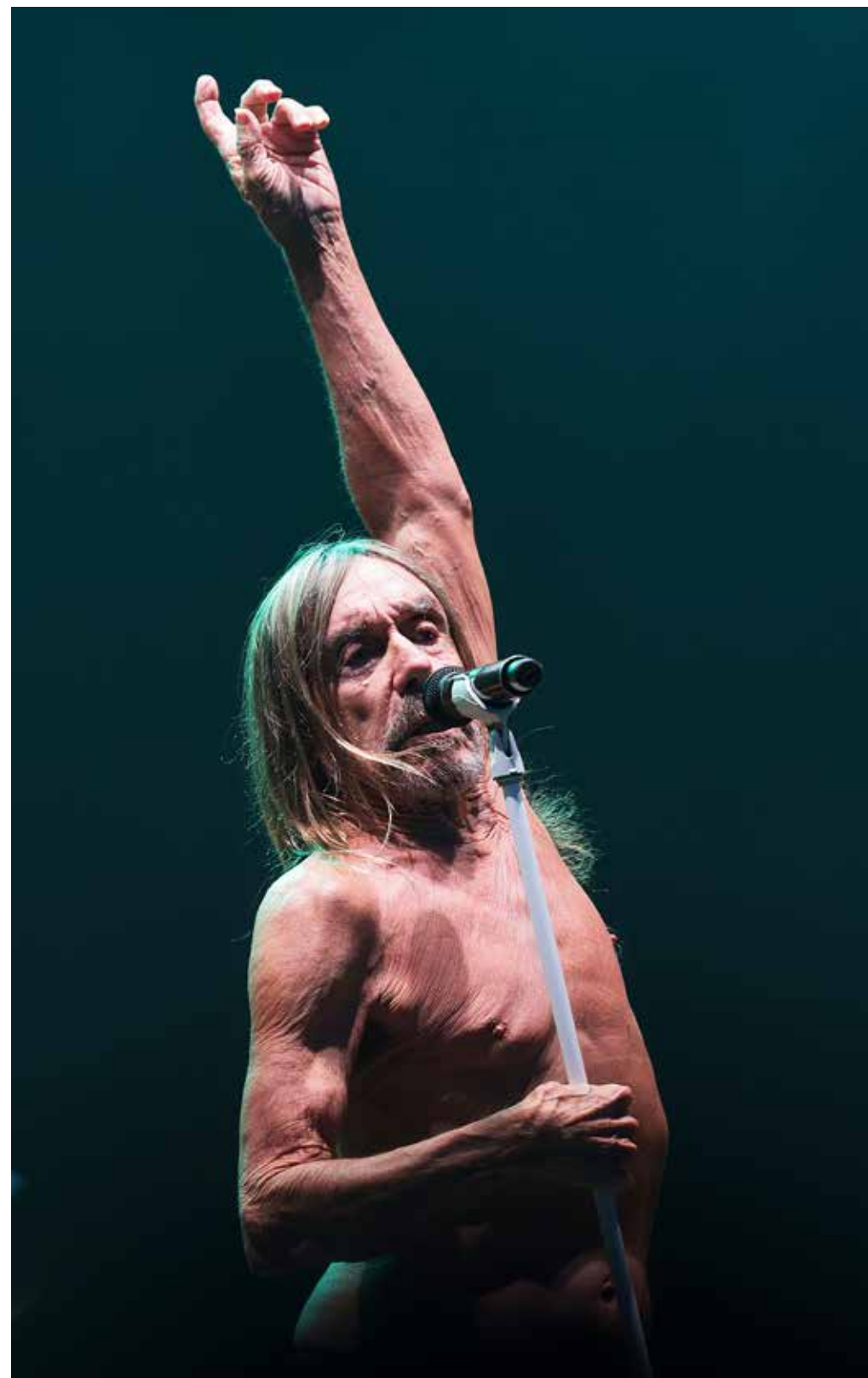

nka
Nemzeti
Kulturális Alap

VÁR UCCA MŰHELY
irodalmi és művészeti lap

XXIV. évfolyam, 82. szám
2023/4

Főszerkesztő:
Fenyvesi Ottó

Szerkesztő:
Kilián László

Kiadja a Művészetek Háza,
Veszprém, Vár utca 17.

Telefon:
+36-88-425-204

Drótposta:
varuccamuhely@gmail.com

Borítóterv:
Áfrány Gábor

Kéziratokat nem őrzünk meg
és nem küldünk vissza!

A kiadásáért felel:
Grászli Bernadett,
a Művészetek Háza Veszprém
igazgatója

Nyomdai munkálatok:
OOK-Press Kft., Veszprém

Tördelés:
Dénes Tamás

ISSN 1586-7838

Támogatók:
Nemzeti Kulturális Alap

Veszprém Megyei Jogú Város
Önkormányzata

Művészetek Háza Veszprém

Tartalom

Vilém Flusser: Utótörténetek (Zsugorodásunk)	3
Losonczi Alpár: „A háború nem történt meg”	6
Kukorelly Endre: Ház, háború, halott	11
Ladik Katalin: Kentaur	21
Takács Nándor versei	26
Hegyi Zoltán: Hegy(i)menet (A jakuza)	29
Petrik Iván versei	32
Aleš Šteger: Neverend	37
Tomaž Šalamun versei	49
Julio Barco versei	56

KÖNYVRŐL KÖNYVRE

Mosonyi Kata: C'est la vie! (Darvasi László)	60
Szemes Péter: A mester után (Léka Géza)	66
Kállai Katalin: „Fészket-rakni örvény fölé” (Mohai V. Lajos)	70
Péntek Imre írása Fellinger Károlyról	73
Bence Erika: Megmenteni bárkit (Puskás Panni)	78
Hörcher Eszter: Ikerdimenziók között (Gerevich András)	81

Sebő József: A költő színeváltozásai	92

Fellinger Károly versei	98
Szirmai Péter két novellája	101
Varga Árpád versei	106
Tarsoly Péter versei	108
Szente B. Levente versei	111
Szógi Csaba: Kilégzés	113
Kilián László: Niomé	115
Kepics Zsolt versei	122
Gál Csaba versei	124
Petőcz András: Értekezés a hűségéről	125
Fábián László: A lilaruhás hölgy	129

Számunkban a Gáspár Gábor fotói szerepelnek.

Iggy Pop, a rock- és a punkzene legendás alakja az Európa Kulturális Fővárosa projekt keretében a veszprémi Gyárkertben lépett fel 2023 július 30-án este. James Newell Osterberg Jr. (1947, Muskegon, Michigan állam) amerikai énekes, zenész, dalszerző, akit sokan a „punk keresztapjának” tartanak, 1967-ben alakította a The Stooges proto-punk együttest, amely azóta sokszor feloszlott és újraegyesült. Iggy Pop több mint fél évszázada a színpadon van, karrierje töretlen.

A VUM mostani számában **Gáspár Gábor** (1963, Ajka) fotográfus a koncerten készült fényképei láthatók.

VILÉM FLUSSER

Utótörténetek

*(Írások a történelem utáni világról,
a technikai képek korszakáról)*

ZSUGORODÁSUNK

A 19. századot és a huszadik első felét a gigantizmus jellemezte. A városok, a gépek, a birodalmak, a hasznok, a sportrekordok mind óriási-ra nőttek. Mértéktelenné lettek az élvezet-, élmény- és ismeret-igények. Ezzel az elefantiázissal szemben egy ellenirányú tendencia is megfigyelhetővé vált, amely a liliputizmus, a törpeszerűség, a miniatürizálás felé mutat. Olyan jelszavak, mint például „think small”, „small is beautiful”, vagy „less is more” a nagy és nagyszerű szólamok konkurenciájaként kezdenek megjelenni. Úgy tűnik, egy alternatív technikai és ipari forradalom kezdődik. Hogyan is értelmezhető a parányiságnak ez a tendenciája egy olyan világban, melynek lakossága milliárdokra rúg, melyben megatonnák fenyegetnek és a tömegmédiá mérheteretlen mennyiségű információt továbbít számtalan befogadónak?

A zsugorodás a fizika területéről indult ki. Newton végtelen és örök világmodelljének helyét egy véges, bezáródó rétegekből álló modell veszi át, az érdeklődés pedig a legkisebb és leggyorsabb részek (részecskék) felé fordul. Az atom fogalmához társult fenyegető jelentéssel együtt mindezek arra a felismerésre vezettek, hogy a parányi legalább annyira elbűvölő, mint az óriási. Ez a felismerés a fizikából egy egész sor egyéb területre átkerült. A politika területén terroristák apró csoportjai kezdtek támadásokat az állam és a pártok hatalmas apparátusai ellen. A társadalom területén megjelent a belátás, miszerint a „forradalom” nem kizárólag az egész társadalmat átfogó rend, hanem akár a legkisebb elemek átalakítása is lehet (amilyen például a házasság, a család, a munka). A gazdaság területén a multinacionális konszernek gigantikus apparátusával szemben elkezdtek megjelenni a „do it yourself” alapon szerveződő kicsi egységek. Művészeti területen a szórakoztatóipari apparátusok óriási tömegshow-i mellett olyan jelenségekre érdemes figyelni, mint a minimal art, a happening és a 12 hangos miniatűrkompozíciók. A vallás területén a nagy, tradicionális egyházak mellett apró, gyakran erőszakos szekták jönnek létre. Mindezek a minimalizálásra irányuló tendenciák úgy tesznek, mint alternatívákat kínálnának az apparátusokkal szemben. Valójában megtévesztésről van szó.

Ez legjobban a technika területén ismerhető fel, ahol a leginkább látható a parányi irányába mutató tendencia (mert a parányi itt a legmegragadhatóbb). A miniatűr emlékezzettel és programokkal felszerelt „intelligens eszközök” bizonyos feladatokat önműködően oldanak meg. A robotok jellemző módon elveszítették minden antropomorf vonásukat, melyekkel őket korábban a science-fiction irodalom felruházta. Ezek az eszközök, melyek nemhogy nem anti-apparátus-szerűek, hanem valójában óriási apparátusokon belül működő apparátusok, szemmel láthatóan egyre kisebbek, számosabbak, olcsóbbak és intelligensebbek lesznek. Az iparból áramlanak a nyilvános és a privát adminisztrációba, onnan pedig a lakóterekbe és a konyhákba. Ahol megvetik a lábukat, azt a színteret apparátussá alakítják. Például a ruhákat maguktól kiszabó intelligens ollók apparátussá teszik a varrodákat, ahogyan az önállóan leveleket író szövegszerkesztők apparátussá teszik az irodákat. Ha elképzelünk egy olyan szerszámosládát, amely tartalmazza mindezeket az eszközöket és ott áll minden garázsban (ahogyan most az autók állnak), előttünk áll a történelem utáni társadalom képe: a teljesen apparátus-szerű, apparatizált társadalomé.

A memóriák és programok miniatűrízálásának alapelvét a félvezetők jelentik, az úgynevezett chipek, melyek óriási információtömeg nagyon kis helyen való tárolását teszik lehetővé.

Az ipari forradalommal szembeni ellenforradalomról van szó, amely, ha sikerül neki, az ipari forradalomhoz mérhetően fogja megváltoztatni az emberek életét. Az ipari forradalom a modellek elmozdításában állt. A preindusztriális társadalomban a kézműves modelljét „fejben” tartotta. Az ipari munkás szerszám formájában kapta meg, melyet a szerszámkészítő a mérnök tervei és számításai alapján állított elő. A chipek ellenforradalma a modell fogalmát az acélból készült szerszámoktól az intelligens szerszámok programjainak irányába mozdítja el, és ezeket a modelleket a felhasználónak házhoz is szállítja, aki így termékét önmaga otthon is elő tudja állítani.

A preindusztriális társadalomban a modellek „ideálisak” voltak. A suszter fejében élt az ideális cipő képe, és a rendelkezésére álló eszközökkel igyekezett a bőrt az eszerint meghatározott formába kényszeríteni. Célja az ideális cipő megalkotása volt. Ez jellemzi az antikvitás és a középkor egész filozófiáját és vallását: Platónról Aquinói Szent Tamásig a modelleket mint ideálokat, mint örök és változtathatatlan értékeket tekintették, melyek a hit és a teoretikus szemlélődés számára táruznak fel. Az ipari forradalom óta a modellek manipulálható és folyamatosan javítandó formák. Kant óta a modern filozófia (Marxszal és Nietzschével mint központi figurákkal) a modellek manipulálhatóságával foglalkozott. Modern volt, éppen mert feltette a modellek modellezhetőségét. A „megismerés” a modelleknek a megismerthez való igazításává vált. A politika társadalommodellek kidolgozásává vált. A meghatározó politikai kérdés

így hangzott: „Kinek kell a termelőeszközökkel rendelkeznie, milyen modell keretei között kell ezeket kidolgozni és alkalmazni?”

A chipek ellenforradalma a modelleket információkká alakítja át. Ezáltal a filozófiai gondolkodás érdeklődése strukturális és logikai kérdések felé tolódik el: „kritikai” helyett „analitikus” lesz. A politika területén a fő kérdés a tulajdonlás kritikája felől a társadalom programjainak elemzése felé tolódik el. A művészet területén többé nem „eredetiségről” van szó (vagyis új modellek kidolgozásáról), hanem a „zaj” és a „redundancia” egyensúlyáról az információ maximumának elérése érdekében. A chipek ellenforradalma eltörli a modern életet, és jelenleg még nem ismert életformákkal váltja fel.

Az intelligens eszközök programjaiban a modellek nem örök ideálok és nem is manipulálható formák, hanem parányi „imprintek”. Nem az örök ideák birodalmából származnak, és nem is zseniális technikusok, tudósok, politikusok vagy filozófusok találták ki őket, hanem névtelen rendszerelemzők, programozók és hasonló funkcionáriusok által létrehozott aprólékos bitkombinációk eredményei. Sem istenképekre, sem víziókra nem emlékeztetnek, hanem sokkal inkább mozaikokra. Funkcionális ideogrammák. Karakterük orientális. Nem véletlen, hogy a chipek ellenforradalma Japánban zajlik a leggyorsabban. A társadalom és a termelés miniaturizálásának igénye Kínát a kibernetizálódás számára leginkább ajánlatos területté teszi. Kulturális forradalmával és az arra következő erre-arra tett „kis és nagy lépésekkel” a maoizmus az intelligens eszközök számára adekvát gondolkodás példája. A maoizmus konfucionista, azaz ellenforradalmi: mozaikszerű, funkcionáriusok által programozott társadalmi apparátusra törekszik. Az intelligens eszközök miniatűr programjai abból a szellemből származnak, amely a törpefákat és törpekakasokat is létrehozta. A chipek ellenforradalma konfucianizálni fogja az emberiséget. Mandarinizálni és robotizálni fogja.

A miniatűrítés, az alternatív technika apologétái hajlanak arra, hogy a gigantizmus önhiúságából az emberi mértékhez való visszatalálást lássák benne. A kis akciócsoport, a kisvállalkozás, a kis szélhajtotta generátor, a konyhakerti zöldségágyás mind úgy tűnik fel számukra, mint emberi, éppen ezért értelmes dimenziókra való korlátozódás. Tévedésben vannak. A parányi még kevésbé emberi, mint az óriási. Az óriásit legalább meg lehet bámulni, míg a parányi eltűnik a látómezőből. Az ember soha nem volt kevésbé „minden dolgok mértéke”, mint a parányi programok korszakában. A „kis ember” és a kisüzem a maga öngazgatásával kevésbé emberi, mint a „nagy ember” és a multik.

Az utca emberének megvetése és megvethetősége a miniatűrprogramoknak tudható be. Ezek „akárki”, és nem emberek számára érvényesek. Mikor a modellek „ideálok” voltak, emberekre irányultak, éppen mert „transzhumánok” (archetipikusak) voltak. Az „ideális cipő” az emberek

számára van méretre szabva, éppen mert a topos uranikosból származik: az embereknek ilyen cipőt kell hordani, és ha nem teszik, akkor nem „normalisak”: hóját szenvedik az erénynek. Mikor a modellek formák voltak, mindig az emberekre irányultak, amennyiben az embereken erőszakot tettek. Az iparilag előállított cipő az átlagos ember átlagos lábára készül, és ha valakinek tyúkszeme vagy lúdtalpa van, meg kellett operáltatnia a lábát. Normalizálnia kell magát. Az ipar gigantizmusa nem emberfeletti-ség, hanem mindenemberiség. Nem „mérhetetlen nagy boldogság”, hanem „milliók boldogsága” – hangzik a jeligéje. Az ipari kultúra mindig javítható, de általánosan érvényes formák erőszakolása által történő normalizálás, mely ebből következően neurózisként tapasztalható meg.

A miniatűrmodellek ezzel szemben elasztikusak. Az intelligens eszköz a cipőt a felhasználó lábához igazítja: hálóként borítja be a lábát. De ez nem jelenti azt, hogy a modell mértéke a láb lenne. Éppen ellenkezőleg: a program minden elgondolható lábhoz illeszkedik, legyen szó emberi vagy kutyalábakról. Nem a láb a cipő mértéke, hanem az intelligens program tartalmazza a cipő minden lehetséges mértékét. A program simulékony; hálója mindent megfog, ami modelljeihez passzol. Apró fonatai, hurkai semmit sem hagynak kicsúszni. És mivel a program láthatatlan, a benne foglyul ejtettek programozottságukat nem kényszerként, hanem az ipari társadalom erőszakos kényszerei alól való felszabadulásként élik meg. Megtapasztalhatóan, ténylegesen olyan cipőt hordanak, ami nem szorítja őket. Az apparátus, amely funkcionáriusává teszi az embert, sem emberi, sem pedig emberfeletti, hanem emberalatti. Úgy béklyózza meg az embert, ahogyan a liliputiak béklyózzák meg Gullivert.

Az értékek összezsugorodása, amely a technikai miniatűrízálódásban manifesztálódik, az értékek demitizálódásának folytatódása [...]

Ideálként a modellek „értékek” voltak: imperatívuszok. Az ipari forradalom „az értékek kríziséhez” vezetett, amennyiben a modelleket manipulálható formákká alakította át. Akkoriban a probléma az „értékek átértékelésében” állt. Ez a krízis mára túlhaladottá vált. A modellek parányi, pontszerű funkciókká váltak. Az értékek nincsenek többé válságban, mert eltűntek a látómezőből. Aprólékos elemzések mutatják meg, hogy az „értékek” esetében grammatikai hibákról, primitív programozásról van szó. Nincsenek többé imperatívuszok, csak funkciók, és nem csak az erény, de a normalitás is értelmetlenné vált. Mindenesetre meg vagyunk béklyózva, még ha láthatatlan béklyókkal is. A reményt az jelenti, hogy annyira összezsugorodunk, hogy ki tudunk bújni az apparátus hurkain.

[A befejezés egy másik változata így hangzik: A miniatűrprogramok demitizálják a modelleket. Szenilis összezsugorodásunk ezért embertelen. Elértékteleníti a világot és az életet a világban, és mindent az abszurdumig fokoz.]

Tóth Benedek fordítása

LOSONCZ ALPÁR

„A háború nem történt meg”

A háború nem történt meg. Íme, megismétltem egy régi, amúgy sokszor szóba kerülő, retorikailag kihegyezett fordulatot, amely majdnem harminc éves múltra tekint vissza. Úgy esett, hogy ez a fordulat, az amatőr színjátszók temerini találkozásán jutott eszembe, miközben Fernando Arabal *Tábori piknik* című ismert darabjának színrevitelét néztem.

A fordulat egy olyan különös szerzőhöz kötődik, mármint Jean Baudrillardhoz, akinek fényes világhírnevéhez nem fér kétség. Tudniillik az utóbbi évtizedekben a világhír útja rendszeresen a nagy kultúrabefogadó Amerikán keresztül vezetett, ott kanyargott ez az ösvény a pénzekről roskadozó egyetemek tereiben, amelyek különösképpen a franciákat karolták fel, és biztosították számukra a ragyogó reputációt, – ez a gyakorlat a II. világháború utáni időszakhoz vezet vissza bennünket, amikor az egykori egzisztencialistákat fogadták az amerikaiak, méghozzá kitörő örömmel. És mindez aztán úgy folytatódott, hogy az illető szerző nevéhez kötődő folyóiratot teremtenek (így létezik *International Journal of Baudrillard Studies* is), legvégül pedig afféle szótárt állítottak össze az általa használt jellegzetes fogalmakból. És Baudrillard részesült mindezen kegyben, ennélfogva csillaga, dacára minden mellézköngének, magasan ragyogott.

Szerző, mondtam meglehetősen meghatározatlanul, ám aligha tehetek mást. Baudrillard-t rutinosan szociológusként szokás azonosítani, legalábbis ott, ahol kötelező az effajta minősítés. Viszont amennyiben szemügyre vesszük a francia szempontból rendkívül kiterjedt munkásságát, elbizonytalanodunk. Írói csápjai ugyanis szinte mindenbe belevájtak, lett légyen az a politikai gazdaságtan vagy a médiák világa, illetőleg a művészet, az antropológia, a kultúra megannyi részterülete, és nem utolsósorban a háború, amelyről nem egy ízben írt. Úgy is fogalmazhatnánk, hogy mondanivalóját éppen a háború kapcsán fejtette ki a legerőteljesebben.

Ám mellézköngéket is említettem, amelyek valamiképpen beárnyékolják a ragyogást. Baudrillard *homo academicus* volt, de a csipkelődő-esszéizáló publicisztikai hang jellemezte írásmódját, amely megannyi esetben mélységesen irritálta a XIX. században letéteményezett akadémiai beszédmód őreit. Életrajzírói mondják, hogy megőrzött valamit az apjának az értelmiségiekkel szembeni ellenszenvéből, aminek aztán sokszor hangot adott írásaiban, és fellépéseiben.

Értelmiségi, aki gúnyolja, kipellengérezi a beszélő értelmiséget, egyáltalán az önironizáló értelmiségi – persze nem Baudrillard az első, aki műveli ezt a műfajt. És sokak számára volt idegesítő jelenség. Még olyan

vádakkal is illették, hogy nem idegen tőle a hatásvadász sarlatánság. Nem tartozom ezek közé, hogy deklaratívén fejezzem ki magam, vagyis írásainak polemikus lendületét nagy kedvvel figyeltem, és közben azt gondoltam, hogy érdemes és tanulságos belemerülni ezekbe az okfejtésekbe, legalábbis annak, aki a jelenkort próbálja megérteni. Noha tudni vélem, hogy miért elviselhetetlen egyesek számára a baudrillard-i írásgyakorlat. Különösen, ha ezt egyes barátaim hangoztatják, akiket módfelett zavar az a baudrillard-i gúnyos-cinikus-kvázi-nihilista beszédmód, amely kilúgoz minden erkölcsi megfontolást, és megveszekedetten azt lajstromozza, hogy minden, amibe kapaszkodni szeretnénk immáron kimerült, azaz elveszítette komolyságának alapját. Baudrillard még a nihilizmus lobogását is röhej tárgyává kívánja tenni, szerintem még egy Nietzsche is nagy ívben kerüli a kellemetlen lényeket, minthogy még a nihilizmus, és a Semmi, vagy az értékhiány tapasztalatának heroikus magasztalása, vagy éppen séggel dehonesztálása is legfeljebb a múlt kódének tartozéka.

És tényleg kibírhatatlan ez az ember. Így amikor a kilencvenes években egész Európa azon hüledezett, hogy milyen „erőszakittasult” dolgok mennek végbe Boszniában, akkor odavágta, hogy hagyjuk a blablát, a szerbek csak a „mi kutyánk kölykei”. Elvégre azt művelik, amit Európa mindig is szeretett volna véghez vinni, nevezetesen a muzulmánok aprítását, eltüntetését. Ugyanis önértelmezési csalásnak bizonyul az a képzetünk, miszerint a muzulmánokkal szembeni európai ellenszenv lángja csak akkor lobbant fel, amikor a törökök történelmi térfoglalásba kezdtek. Nagyon is létezett az már korábban is, csak a hataloméhes Európa kereste az alkalmat, hogy érvényre juthasson a történelem zezugos útjain.

Mindenesetre, az effajta szűrésok nem nyújtottak örömet, sem az európai, sem a szerb ügyvivőknek. De vissza mégiscsak a háborúhoz. Nem mintha Arabalt minden további közvetítés nélkül lehetne olvasni Baudrillard felől, asszociációm pusztán arra vonatkozott, hogy nem áll fenn háború fantázia nélkül, nincsenek háborús események szárnyaló fantázia nélkül. Végül is, a háború mindig túlmutat önmagán, és aki követi a vonatkozó asszociációk mozgásirányait, egykettőre a legmélyebb jelentésrétegeknél találja magát. Tehát Baudrillard eredeti cikke a múlt század kilencvenes éveiben íródott, amikor az euroatlanti közösség elkezdte az első letaroló háborúját az akkor már elfajzottnak minősített iraki elnökkel, és országával szemben. Voltaképpen az írás akkor született meg, amikor ezen közösség még nyeregben hagyta a később aztán kegyetlenül kivégzett Szaddám Huszeint.

Olyan jellegzetes, hogy hogyan olvasták félre Baudrillard-t: egyesek az erkölcsiség nevében azt kérték számon tőle, hogy embertelen módon nem számol a háború által okozott elképesztő szenvedésekkel. Hogy az erkölcs, mint meghatározó erejű távlat nem játszik szerepet a francia szerző ironikusan kiélezett eszmefuttatásaiban, mint vonatkoztatási pont,

ez nyilván egy pillanat erejéig sem kérdéses – provokatív élcélődéseihez hozzátartozik az erkölcsi mércék értelemvesztettsége is. Ám ez még véletlenül sem jelenti azt, hogy ne tudott volna az áldozatok számáról – persze, hogy tudott arról, hogy a különféle arab földeken vívott euro-atlanti háborúk, legalábbis egyes számítgatások alapján, vagy négymillió áldozatot szedtek, miközben az előljárók azt harsogták, hogy finom sebészkesssel elvégzett hadi műveletekbe fogtak, hogy minimalizálják az áldozatok számát. Az a kihívó, fura kitétel, hogy a „háború nem történt meg”, miközben süvítő repülőgépekről bombák hullottak, nem azt jelenti, hogy egy az emberi szenvedést lefitymáló szerző elment volna az áldozatok tömkelegének ténye mellett – ellenkezőleg, Baudrillard kígyózó gondolatai éppen azt az euroatlanti beállítottságot vették célba, amely abba a hitben ringatta magát, hogy elviselhető szintre csökkenti az áldozatok számát. A fenn tartható háború, ami nem is háború már, □ ezzel az ideológiai fogással élt az euroatlanti közösség. Így lehetne értelmezni Baudrillard okfejtését.

És ott van még egy szokványos félremagyarázás Baudrillard vonalvezetése kapcsán: mintha őt az izgatná fölöttébb, hogy a háborúban a félrevezető-ésszerűsítő propaganda okán az igazság az ebek harmincadjára jut. Mintha arra fordítaná összes intellektuális energiáját, hogy a háborúzó feleknek, mondjuk jelenidőtájt, oroszoknak/ukránoknak/euro-atlanticistáknak a hazugságok spiráljába beleveszve, ködössé vált a tekintete. A propaganda többlete? Megtévesztések, félremagyarázások, machinációk a Twitteren, és a Facebookon? Mindez magától értetődő, figyelemre sem méltó, ismerjük ezt már.

Baudrillard valójában egy a romantikában fogant esszéíró retorikai túlzás-fordulataival lát neki, hogy lajstromozza milyen tényállapotokat eredményez a technologizált-mediatizált világtapasztalat, amely a maga „képtelített-képzsfólt” formájában éppen a háborúban mutatkozik meg a legerőteljesebben. Kedvenc alakzataival a szimulációval, és a valóság egészét befogó kópiával együtt haladva jut el ahhoz a kihívó-irritáló állításhoz, hogy a háború mediális-technologizált esemény, amelynek valóságdimenziói tizedrendűvé válnak. És nem felejtí, hogy mindez egy cseppet sem csökkenti a szenvedés mértékét, csak másfajta keretbe helyezi azt.

Hagyjuk itt közben azt a szokványossá fakuló gondolatot, hogy az úgynevezett valóság olyan, „mintha egy film pörögne előttünk”. Ez még mindig azt feltételezné, hogy a valóságról alkotott naív jelentés terheli az agyunkat. Holott pont ennek a valóságnak a folytonos elsorvadását tapasztaljuk. Nem Disneyland-hez hasonul a világ, hanem már lényegénél fogva „disneyfikálódott” – Baudrillard még azt a tényt is kiásta, hovatovább külön jelentéssel ruházta fel, hogy azon amerikai tábornok, aki vezérelte az említett Irak elleni háborút, a győzelem után tényleg Disneyland-ban ünnepelt, méghozzá önfeledt módon. És egyúttal emlékeztetett engem arra a fordulatra, amelyet Susan Sontag említ valahol: ő írt arról

az esetről, hogy amikor többedmagával az első holdra szállás televíziós közvetítését nézte, az egyik barátja legyintett, mondván, hogy az egész nem egyéb, mint egy amerikai ideológiai manőver, azaz csalárd bűvészmutatvány, annak érdekében, hogy ellensúlyozzák a szovjeteket. A kérdésre, hogy akkor miért bámulja a képernyőt, azt felelte, hogy őt ugyan nem érdekli a tény, hogy a sugárzott kép megfelel-e a valóságnak, hanem magát a televíziót fürkészi, amely nem tükrözi, nem utánozza a valóságot, hanem önmaga effektusaiból, végtelen önvonatkozódásaiból él.

Ez kell Baudrillardnak, mármint a technologizált szimulakrumok művi, egyúttal kimeríthetetlen világa, amely folyton-folyvást kituszkolja a valóságot a világ érzékeléséből. Ha ma élne, akkor minden bizonnyal tollat ragadna, és naphosszat értekezne a jelenleg is dúló ukrajnai háborúról, és mondjanak bármit is a háború visszatéréséről, minden bizonnyal ismét azzal az idegtépő fordulattal élne, hogy a „háború nem történt meg”. Nem szónokolna arról, hogy a felek rútul rászedik egymást, és a világ közvéleményét a propaganda álságos retorikájával, hogy a felek játszanak a kollektív öngyilkosság lehetőségeivel, nem is szörnyülködne erkölcsösként az erőszakba forduló világ folyásán. Noha beszédmódja eltitkolt jelentéseket leplezne le, a hatalom ugyanis mindig eltakar valamit. És valószínűleg megragadná a figyelmét az a tény, hogy a digitális technológia behatolásának köszönve, immáron leselkedőként ott lehetünk a harc téren, együtt lépegethetünk a harcoló katonával, aki éppen öl, sőt akár megjeleníti saját halálát is, halálkomolyan tudomásul véve, hogy az, aki nem bír digitális jelenléttel, nem is létezik valójában. Ma ugyanis ezen jelenlét a hegeli értelemben vett elismerés közege. Baudrillard persze csillogó szemekkel vizsgálgatná az olyan halálba készülő katonák híradását is, akik arról beszélnek, hogy úgy érzik magukat, mintha egy „félőrrült”, eszeveszett „valóságshow” résztvevői lennének.

A sokszorozódó kópia nemcsak, hogy lefutja, megelőzi, alárendeli az eredetit, hanem ki is iktathatja azt. Nekünk pedig már régóta apad az a képességünk, hogy magabiztosan kitapintsuk a valóság és a nem valóság között elvékonyodó határvonalakat. Ezt forgatta, írta Baudrillard, az ízig-vérig francia szerző, akinek a provokációi ma is elkelnének, amikor kedvenc tárgya, mármint a háború, voltaképpen csak folytatódik.

KUKORELLY ENDRE

Ház, háború, halott

„A költőnek az volt a szándéka, hogy még hat regényt ír, amelyben kifejtethette volna nézeteit a fizikáról, a polgári életről, a háborúról, a történelemről, a politikáról és a szerelemről, ahogyan az *Ofterdingen*ben a költészetről tette.”

Ludwig Tieck kiegészítése Novalis *Heinrich von Ofterdingen* című regényéhez.

(Fizika. 2021.)

Öreg kulcs. Annyira régi, hogy fogalmad sincs, hová illett valamikor. Nincs ilyen kulcslyuk vagy ajtózár *sehol*, és nem is emlékszel rá, hogy lett volna. Egy régi szög, enyhén görbe, szép ívben hajlik, keményfából ránthatták ki. Ó papucs gumiból, agyonhasznált, lifeg a talpa. Dobjam ki, kérdezi magától (K).

Borítékok, tele fényképpel, a legtöbbről nem tudja, ki van rajta. Két lepattogzott zománcú piros fazék. Lábos és fazék. Előszed a sublót alsó fiókjából egy kupac gondosan egymásra hajtott régi pólót, és egy műanyag zacskóba pakolja. A papucsot is. Nem jók semmire. Régi mind. Régi do-log, sok régi ember.

A szöget a párkányra teszi.

A kulcsot nem találja.

Pedig idettem, mondja magának. Benéz az ágy alá is, bosszankodik. Ki kéne porolni, gondolja. Vagy mondja ezt is? Ki fogja dobni a zacskót. Tomorrow, and tomorrow, and tomorrow. Kivisz mindent, a ház elé, az egyik kuka tetején hagyja. A fürdőszobában leráncigálja a nadrágját, kiesik a zsebéből a kulcs.

(Ház. 2000.)

Ül az ágyon, hallgatja, ahogy a szemközti pékségből kenyeret rakodnak egy furgonba. Nem hallgatja, hanem hallja. Jár a motor, egy tepsiszerű valamit húznak a járdán, csúszik, serreg, csiszatol a fém az aszfalton. Nem hangos, de nem jó hallani. Két-három férfi, nem kiabálnak, nem is suttognak, nem érti, mit beszélnek. Hajnal van, négy felé járhat. Vagy öt, nem nézi meg, hány óra.

Az se jut eszébe, hová pakolta a telefonját.

Fölkel, nem nyitja ki az ablakot, nem néz ki.

Aztán abbamarad a súrlódás, az eddigi zajhoz képest hangos csattanással belökik a teherautó ajtaját, a sofőr gázt ad. Lassan távolodó motorhang. Kimegy, megeresztli a csapot, iszik, visszafekszik.

(Történelem. Politika. 1951. 1964.)

(K) nem zsidó. Ez semmi nem jelent. Annyit jelent, hogy nem zsidó. Nulla, nem identitás, identitástöredék sem. Hanem? Nem bibsi. Nem zsé. Nem zsiráf. Nem pingvin, nem pálmafa, nem pigmeus. Nem *vitték el* a felmenőit. A zsidóknak *elvitték* a felmenőit, ez különbség. Mindenféle más történt a felmenőivel, vele is, de *az* nem. Kleist úgy kezdi a *Kolhaas Mihályt*, hogy eléggé meghatározza a fickót; tizenhatodik század dereka, egy tanító fia, lócsiszár, jóra való és szörnyű, a legjóra valóbb és legszörnyűbb, harmincéves, jóteknő és istenfélő, gazda egy faluban a Havel partján, feleség, gyerekek, satöbbi. Túlfeszített jogérzék.

Lehet olyan környezet, tudsz olyan környezetet teremteni, ahol némiképp identitásjellegű lesz, hogy valaki például nem zsidó.

Az emberek bizonyos dolgokra csak későn jönnek rá, és a legtöbben véletlenül, anélkül, hogy mondanának nekik ilyesmikről bármit. (K) nem arra jött rá egyszer, hogy nem zsidó, hanem hogy vannak zsidók, és úgy beszélnek róluk, hogy azok, akik hallják – és ebbe ő is beletartozott, mert előtte beszéltek róla –, nyilvánvalóan nem tartoznak a zsidók közé.

(Háború. Költészet. 1964. 1951.)

A nagyapjára gondol. Nagyapa fura frizurájára és kerek hasára. Arra gondol, hogy szokott-e bárki a saját nagyapjára gondolni. Miért ne gondolhatna bárki a nagyapjára? A János vitézt mesélte nekik esténként, arra emlékszik, hogy mindig előlről kezdte az öreg. A Jancsi felgyűjtja a rablók kincsét. Elfelejtette, hogy hol tart?

Elfelejtette, hogy mi jön aztán?

Azt hitte, hogy a gyerekek már elfelejtették, hol tart a mese? (K) akkor sem értette, hogy miért gyűjtja föl Kukorica Jancsi a rablók kincsét, és most sem érti. Látta a halott nagyapját.

Amikor meghalt a nagypapa, (K) nagynénje bevitte őket *abba* a szobába, és megmutatta.

(Háború. 1964.)

Budapest, hatker. Beton, aszfalt, macskakő, nincsenek parkok, be van építve. (K) az osztálytársaival délelőtti heteken tanítás után a Hunyadi téren focizik. Ha csak kis idejük van, és kis idő mindig akad, órák közti szünetekben az iskolaudvaron, bármilyen helyen, ahol alkalmasnak látszik. Pár perc, már megy is. Mint az őrültek. Mint az eszeveszettek.

(Ház. Fizika. 2000.)

Kinyitja a hűtőszekrényt. Nézi, mi van, becsukja. Mi van, mi nincs.

Aha.

Van benne ez-az, de semmi olyan.

Halk cuppanással kinyílik az ajtó, szinte magától valami rosszul lett bepakolva. Keresztben áll egy zsírpapírba göngyölt puhább dolog, valami döglött ügy, (K)-nak nincs kedve megnézni, mi a fene az. Kimegy a telepre, gondolja, és főz neki valamit az anyja. Aztán mindenféle érdektelen, megjegyezni nem érdemes dolgot csinál, mint Wotan, amikor készakarva nem akarja megoldani az ügyeket.

(Ház. 2000. 1964.)

Harmadik emelet, az ablakok a Rózsa utcára nyílnak. Besüt a nap, délelőtt van. Jó, felhívom az anyámat, és mondom neki, hogy főzzön valamit, gondolja. Kimegyek hozzád, főzhetnél is valamit, mondja az anyjának a telefonba. *Ki*, az a telep, ha kimentek, a család kiment a telekre. Kis kert, kétszáz négyszögöl, középen betonépületecske, szoba, terasz, nyári konyha. Hatvanas évek. Villany nincs.

Víz sincs, a szomszédból hozták a vizet egy kerekes kútról. Fölhúzod a vödöröt, kiugrik belőle egy béka.

Csak egyszer volt ilyen, de akkor nagyon volt, (K) felhúzta a szomszédaszszony kútjából a vödör vizet, kiszottyant belőle egy kecskebéka. Kimenni a kiskertbe annyiból állt, hogy összepakolták a szülei a cókmozót, a hatos villamossal átzörögtek a Margit hídon, fölszálltak a szentendrei hévre, és fél óra múlva lekászálódtak a Szentistvántelep megállónál. És öt perc séta.

És a mindent elborító zöld.

Virágzás, hervadás, bogárzaj, ez volt, de most az van, hogy telefonál az anyjának, aki a telepen lakik, (K) testvére házában, és mondja neki, hogy kimegy. És hogy van-e valami kaja. Akkor határozta el, telefonálás közben, hogy vesz ott valamit. Ahogy fölébredt, ez jutott eszébe.

Házat, nem valamit, bár ezt így túlzás lett volna még saját magának is kijelentenie, mert nem volt pénz rá. A negyede sem annak, ami kell majd. Két egység a tízhez. Fogalma sem volt, mi az aktuális helyzet, mennyibe kerül bármi, de el volt döntve. Már a telefonálás előtt eldőlt. Nem gondolkodott rajta, hanem kitalálta.

Ha ez nem is a legjobb szó ide. A serreg meg csiszatol sem a legjobb szavak, a program pirossal aláhúzza. Szépek, de nem jók.

Lement a kocsizhoz. Április vége, süt a nap, a legrosszabb együttállás, túl szép így, nem felel meg annak, amire használni akarja. A legkevésbé jó, mert arra használja, hogy kimenjen a telepre, ahol a fele gyerekkorát töltötte, és körülnézzen a legvadabb cseresznyevirágzásban. Változtani az életén stb. Találni magának egy helyet, ahol majd élni fog.

(Polgári élet. Politika. 1964.)

Turkált a tányérjában. A gyerekek turkálnak az ételben, ez se jó, az se jó. Amíg rájuk nem szólnak, hogy ne turkáld *szanaszét* a tésztát, hanem edd meg szépen.

Azt mind!

Kitolta a tányérja szélére.

Jó, ha meg tudná enni, akkor persze szépen megenné! Tele a szája grízes tésztával, nem képes lenyelni, kimegy a vécébe, kiköpi. Öklendezik. Nem hányt. Kilátszik a bordád, mondja (K) anyja. Meg lehet számolni a bordádat! (K) felhúzza a trikóját, megvizsgálja a bordáit. Parizer.

Az jó volna. Két vékony szelet.

Vagy egy vastag, és zsömle, nem kell hozzá vaj. Két vastagabb szelet parizer, és kész. Erős paprika. Pirosra sült zsömle, lehetőleg ropogjon.

(Polgári élet. Fizika. 1964.)

És palacsinta. Szombaton bableves lesz, vagy gulyásleves és túrós palacsinta. És fánk vagy darázs-fészek, (K) nagyanyja süti, tavalyi meg tavalyelőtti, majdnem feketére barnult, a sok állástól lelassult baracklekvár van hozzá. A konyha sütésillatú, a spájz mindenféle-illatú. Sült hús.

Húsleves, főtt csirkecomb, rizs gombamártással.

Nyak, máj, zúza, szív.

Láb.

Zsírba sült rósejbní. Zsírban sült rántott hús, a szaga beszivárog a szobába. Rántotthús-szag, cigifüst, (K) apjának arcszesze, családi illatok. (K) anyja megeszi a lábat. Mármint a csirke lábát. Apropos, aranygaluska borsodóval! Vagy szerelmeslevél, de ritkán, mert túl macerás. (K) apjának bőr aktatáskája Budapest-illatú.

(Történelem. Politika. 1964.)

Nem járnak templomba. Semmi templom meg vallás, semmi istenfélés, semmiféle Isten. (K) anyja református, az apja katolikus. Van Isten, de nem úgy van, semmiképp sincs tisztázva, hogy mi a helyzet. (K) nagyamája református istentiszteletre jár, a Gorkij fasorba. (K) katolikus, a testvére is, legalábbis így vannak beírva. Bejegyezve, bejelölve, ezt tudják magukról. Fuksz zsidó.

A Takács Döme is, (K)-nak fogalma sincs, hogy ezt honnan veszi. A Fuksztól meg a Takácstól? Az anyjától? Azt se tudja, hogy ez igazából mit jelent. (K) és a családja keresztények, (K) volt elsőáldozó is, aztán semmi.

Nem sok minden.

A szülei elkísérték őket, a húgát és (K)-t elsőáldozni, le van fényképezve a Szent Család-templom kapuja előtt. Vallásról nem esik szó.

Otthon se, mert kommunizmus van, a kommunizmus kiszorította Istent mindenhol, ezek szerint még otthonról is. Betüremkedik a kommunizmus a réseken, mint a téli fagy a szobába. Beszűrődik, mint a hideg levegő a nyitva felejtett ablakon. Fukszek zsidók, és (K) nem kérdezi meg a Fukszt erről. Kommunisták, de erről sincs szó.

Fociról van szó, bár a Fuksz végképp nem tud focizni.

A Döme sem.

Mert a zsidók beának, mondja Barta (K)-nak, hasra esnek, baszd meg, az orrukban. A párhuzamos osztályban a Matt és a Major jól fociznak, gondolja (K), de nem mondja a Bartának, mert Barta gyűlöli Mattot és Majort. Mivel azok jól fociznak, legalább annyira jól, mint a Barta. Vagy én, gondolja (K). Majdnem olyan jól.

(Ház. 2000.)

Leszalad a lépcsőn, beleütközik Imrébe. Imre a kapuban ácsorog. Ahol szokott. Kijön a sarki élelmiszerboltból, a pékség előtt marháskodik a pékekkel, vagy a kulcsos Mariék műhelye ajtajából füttyentget nagy vidáman, mintha valami különös esemény volna, hogy meglátta (K)-t. Aztán leszedi magáról a mosolyt, és álkomolyan, fontoskodva magyarázni kezd valamit, miért nem ide álltál az autóddal, miért oda, pedig itt is volt hely, közben gondterhelten ingatni kezdi a fejét, jelezvén, hogy (K) mennyire nem ügyes vagy élelmes, nem figyel semmire. Hogy lassacskán már aktuális volna az olajcsere, és ha ő nem szólna, (K) biztos elfelejtkezne róla, meg ilyesmi. Folyik a vécé, ki kell cserélni az ezt meg azt, de mielőtt igazából belefogna, (K) közbevág, szevasz Imre, most indulok Szentistvántelepre, és veszek egy házat.

Egy mit?

Kínézek magamnak egy kertes házat, megveszem, és odaköltözök.

Imre néz rá, kicsit félrefordul, röviden bólint, látszik, ahogy belemegy a dologba, szinte azonnal átáll hozzá. Aha.

És homlokráncolás.

Át szokott állni (K)-hoz, nem mindig ennyire egyből, de aztán már egészen, egész szívéből. Ilyenkor elmerül körülötte minden, elsüllyeszi a bajait, és már sorolja is, hogy mihez fogjanak, mit kell *mindenképp* csinálni, mi a teendő. Azonnal, töprengés nélkül.

Ő majd megy (K)-val, és megmondja, hogy szerinté satöbbi, alig lehet leállítani.

Nem is lehet, (K) azzal állítja le, hogy beül a kocsijába, és otthagyja. Jól van, mondja neki, most rohanok, mert vár az anyám. Ettől Imre leolvad az ügyről, (K) anyja szent neki, elterül a képén a mosoly, puszilom az Edit nénit, mondja, és így tovább, ezt (K) már nem hallja, mert jár a motor, és nem engedi le az ablakot. Szélesen mosolyogva áll a járdán az Imre, (K) még látja a visszapillantóból.

(Politika. Történelem. 1964.)

Népköztársaság úti általános iskola. Szemben a Képzőművészeti Főiskola, az iskola mellett a Különlegességi cukrászda, egy háztömbbel odébb az egykori ÁVH épülete. Tanítás után legtöbbször kifestőparkra alakultak a Ligetbe focizni. A Liget platánfa illatú.

Az Andrásy út is platánfa illatú.

A Rózsa utcában is fociztak, ha jött arra egy autó, megvárták, hogy elhúzzon, mindenki megállt, ahol volt. A Hunyadi tér jobb lett volna, de azt a helyi galerik uralták, folyton ment a balhé, verekedés, ilyesmi. Hógolyózás kődarabokkal. A Hunyadi tériek, meg a Simonyi-féle Vörösmarty utcai galeri. A Szondy sarkán, egy lebombázott ház helyén, míg oda nem épült a MABÉOSZ székháza, sokáig megmaradt a grund. Simonyiék olykor bevették (K)-t maguk közé, ha nem volt ki a csapat, de az túl vad volt, üvegcserepek, téglatormelék közt folyt a játék, nem úszta meg senki, hogy percekben belül ne dőljön belőle a vér. De ez hozzátartozott a dologhoz. A focihoz hozzátartozott ez is, (K) meg a focihoz tartozott hozzá. Simonyi kiköp, és int (K)-nak meg a Bartának, hogy jöhetnek.

(Polgári élet. Költészet. 1964. 2021.)

(K) apja. Hazaérkezett, levetette a kabátját, a fogasra akasztotta, a konyhai hokedlira ülve kifűzte a cipőjét. A zakót, nadrágot az előszobaszekrény egyik fogására akasztotta, az inget a fürdőszobában levő fonott kosárba dobta. Vagy mit tudom én, mit csinált vele, gondolja (K). Ilyesmiket. Szertartás.

Fölteszi a kávé.

Nyugodt, precíz mozdulatok, elrendezi a dolgokat a polcon, a sublót fiókjában. A konyhában. A konyhában nem, azt úgy hagyta, ahogy volt, gondolja (K), és kimegy az előszobába. A cipőjét a szekrény cipőtartójába teszi, mint az apja. Vállfára akasztja a székre hányt cuccait. Az apjára gondol. Negyven éve meghalt az apja. Kitarja az egyik ablakot. Bejön mindenféle. Kimegy ugyanannyi mindenféle.

(Történelem. Szerelem. 1964.)

Nyolcadikban az osztályfőnökük betanította nekik *A Pál utcai fiúkat*. (K) már olvasta. Minden stimmelt benne. Törökméz, prűnella, medvecukor, árpacukor, diákabrak, ezekről nemigen tudta, hogy mi. Az *einstand*-ról tudott. Az árulásról tudott. Minden, amit tudott, csak nagyjából tudott. Az osztályfőnököt Tormásinak hívták. Nagyon bírták, vitte őket kirándulni – meg a Pál utcai fiúk. Pár év múlva ki lett rúgva, mert kisfiúknak mutogatta magát.

Nem (K) játszott a Nemeceket, hanem egy tehetséges proliú, a Barta Jani, ezt (K) nem értette, Fájt neki, pont bevált volna Nemeceknek, kicsi volt és szöszi. Kolnayt játszott, és igazából stimmelt a szereposztás, Kolnay keresztény úri gyerek, a jó oldalon áll, normálisan korlátolt. A gitt-egyletes külön jelenetet sokszor előadták, volt vele sikerük. A díszleteket a Rajkai papája csinálta, aki a Thália színház díszlettervezője volt. Rajkai mint Csele. Meghalt autóbalesetben.

Tormási is meghalt. (K) néha találkozik egy-két osztálytársával, megbeszéli Tormásit. Tiszta fiúosztály, kettővel alattuk már vegyes.

„Nagy csönd lett
erre. Halálos csönd.
Barabás kénytelen volt
elereszteni a szíjat,
Geréb maga alá
kapta a lábát,
Weisz ismét befordította
a zsebét, Csónakos
befogta a száját
a kezével, és
a tenyere mögött
végezte be az
ásítást, Csele békében
hagyta a »lapokat«,
Boka hamar zsebre
vágta a piros
tintatartót, melyből, a
zsebet megérezve, rögtön
szivárogni kezdett a
szép kék antracén.”

Megváltozott a szag az iskolában, mikor megjelentek a lányok. A grundon minden a lányok miatt történik. Értük és nélkülük. Ha megjelennek a lányok, kiürül a grund. De mi az az antracén?

(Történelem. Politika. 1951.)

Apa, anya, két gyerek, (K) családja. Nem voltak kitelepítve. A család nagy része ki volt telepítve. Palkó néniéket kitelepítették. Paula, az öreg Werner ezredes, meg a Pali nevű fiúk. Pali kétméteres, jóképű fickó, nem járhatott gimnáziumba, behívták munkaszolgálatra, szénbányában dolgozott. A Bizsuékat is kitelepítették.

Bizsuka (K) keresztanyja.

Palkó néni (K) apjának a nagynénje, fájt neki, hogy nem ő lett (K) keresztanyja. *Örök fájdalom*, mondta néha kissé gunyorosan (K) anyja, aki nem nagyon szerette Paulát, mert úgy tudta, hogy az megjegyzéseket tett rá, amikor az unokaöccse feleségül vette. Bizsuka, apja Budapest városparancsnoka volt a századfordulón, franciát és németet tanított a Veres Pálnéba, amíg ki nem telepítették őket. (K) anyját is tanította, (K) később hozzá járt németórára. Bizsu néni apró lakásában lógott egy aránytalanul nagy alakú festmény, egész alakos portré apjáról, az öreg tábornokról. Pali harcolt '56-ban, és az utolsó pillanatban lelépett Németországba.

(Történelem. Költészet. 1964.)

Volt régen, ugye, a Fuksz. Akivel (K) életében először verekedett, és akivel először gyújtottak rá egy cigarettára a Fukszék házában, a pincelejáró előtt. (K)-nak fogalma sincs, miért pont ott csinálták. Munkást szívtak, vették az Izabella utcai trafikban. (K) családja nem volt munkás.

A Fukszé se.

Fuksz apja Falusra magyarosított, és (K)-nak később sokszor eszébe jutott, hogy ezt vajon honnan tudja. Nyilván maga a Fuksz mesélte neki. Komcsi volt, és *fejes*, ezt is Fuksz mesélte, nagy öntudattal. Nagy fejes a faterom, baszd meg, mondta, és utálkozó pofát vágott. Nem Falus, hanem Fuksz, senkinek esze ágában sem volt azt mondani a Falusnak, hogy Falus.

Nagyon nem volt Falus.

Ez a kisiú volna *tehát* a barátod, kérdezte (K)-t az anyja, mikor Fuksz egyszer feljött hozzájuk. Nem amikor feljött, hanem amikor már elment.

Tehát már nem volt ott.

(K) erre nem tudott mit felelni – miért ne lenne a barátja? Pedig nem volt a barátja, Bajnóczy volt a barátja, Fuksz az osztálytársa volt, de irtóra barátkozni akart, mindig *jött*, és (K) ezt valahogy soknak találta, de mit csináljon? Akkor, ezzel a Falussal kapcsolatban hallotta először azt a szót, hogy zsidó.

Zsidó és komcsi, így együtt.

Hallotta máskor is, Loliéktól a csütörtök esti bridzsparti előtt, de az csak úgy elhangzott, bele a levegőbe. A vakvilágba. Igaz, hogy sokszor hangzott el. Nem konkrétan valakivel kapcsolatban mondták, hogy zsidó, hanem általában, hogy a zsidók így meg úgy. Ez meg az.

Meg amaz.

Ezt (K) amúgy érdekesnek tartotta, bár azt nem tudta, hogy mi benne az érdekes.

(Fizika. 1964.)

Le volt minden lassulva. Ami lassú, az nem unalmas, de lassú. Izgalmas? Senki nincs az utcán.

Végigbiciklizik a főúton, a Jankovicsék házáig, senkit nem lát.

Olvas.

Fel kell aprítani a gallyat, a piros pöttyös gumilasztijával döngeti a ház betonfalát. Befelezi a könyvet, kezdi előlről. Nem ugyanazt olvassa újra, mert már nem ott van, a szöveg végletesen különvált tőle, ezt csak akkor veszi észre, amikor abbahagyja az olvasást.

Mert hallja, hogy *ebéd!* Kiszakad onnan, ahogy meghallja a nagymama hangját, azonnal olyan távolra kerül, mintha a galaxis végére repítették volna. Ebédre megeszik bármit, tetszik vagy nem, ízlik vagy nem, mert éhes, és iszik hozzá kútvizet, mert szomjas. Jó íze van a kútvíznek. Le-

kerekezik a Dunához, ül a parton a vizes klottgatyájában, csapkodja a bögölyöket. Libeg a víz.

Libeg a vízben valami.

Úszik egy csomó egymásba gabalyodott fadarab. Úszik egy fadarab formájú döglött hal. Illetve az nem úszik. A fadarabok sem úsznak. A Dunában úszik egy hal, a legnagyobb fiaival, mondogatta néha az anyja. Mindent sodor a víz.

(Ház. 2000.)

Széchenyi utca 10. Telek víkendházzal, (K) itt töltötte a nyarakat. Egész gyerekkorában, minden áldott nyarat, a nagymamájával meg a húgával. Szombat kora délutánonként, munka után kijöttek a szülei. Kibicikliztek eléjük a megállóba, várták a hévet.

Negyvenpercenként jött a HÉV.

A pad pirosra volt mázolva.

Egyszer valamikor lefestették a padokat, aztán a festék szépen kopogott.

A homok sárga, a fű is sárga, a sínek fölött remegett a levegő.

Leszáll az apjuk, hóna alatt aktatáska, benne könyvek, meg egy tábla csokoládé. Jó szaga van a táskájának, ahogy kinyitotta, (K) arcába lehelt a város. A könyveknek városszaga volt. A csokoládénak csokoládészaga volt. Estefelé (K) anyja is kijött, egyszerre csak kinn termett, (K) nem is tudta, hogy mikor, nem volt otthon, mert focizott. Minden délután fociztak a telepi fiúkkal. A hév HÉV-megálló padjai lassacskán fényüket veszítik, őszig alaposan lekopik róluk a piros festék. Gyorsított léptekkel virágozik minden, hevesen nyílik és csukódik. Összezár, mint a tenyér. Ahogy a nők széttárják a combjukat vagy visszahajlítgatják az ujjakat. Hátra, visszafelé, tényleg, mint egy virág a szirmait.

Aztán hirtelen ökökbe fogják és összeszorítják.

Éles hangon ropognak a csontok. Így semmi más nem ropog. Semmi nem roppan úgy, mint a csont. A térd, a gerinc csigolyái. Ahogy eltörik a felkarcsont, és a szálcák – nem hallod, és addig jó, amíg nem is látod – az izomrostok közt kibújva átütik belülről a bőrt. Pukkanásszerű hang, ahogy a vasárnapi ebéd vége felé játékból kettétörik a csirke leszopogott szegycsontját.

Az elítélteket egy postakocsi kerekéhez kötözve, vasdorongokkal a küllők közé verték.

Voltak speciális kivégzőkerekek meg kivégződorongok. Husáng, husángszerű rudak. Ki kellett ütögetniük az embermaradékot a küllők közül.

Odalép a hóhér a jobb latorhoz, egyetlen ütéssel töri össze a lábszárát, hogy az illető ne tudja megtartani a testét a keresztfán.

A karcsontjait is összetöri. Krisztus a kereszten, az európai művészet legtöbbször használt, elhasznált toposza.

Krisztus egy Corvina-kódexben. Kolmarban, Matthias Grünwald isenheimi oltárán. Gipszből készült feszület a szentistvántelevi templomban.

Szombat, alig múlt dél, (K) az állomáson, várja a szüleit. Leül mellé a Göröcs Öcsi nővére. Most ment el a HÉV, nem ezzel jöttek, túl korán van még. Talán a következő. Legalábbis reméli. Negyven perc. Nincsenek legyek. Dög meleg van, elültek a legyek. Fogalma sincs, hogy hívják az Öcsi nővérét.

(Ház. Polgári élet. 2000.)

Megvárja, amíg zöldre vált a szemafor, átugrat síneken, balra kanyarodik a Kalászt és Szentendrét összekötő országúton, nagyjából ezer méter múlva befordul a telepre, és megáll az első ház előtt. Ahogy csönget, azonnal kidugja a fejét egy középkorú nő, mintha várta volna. Valakit biztos várt. Összehúzott szemmel nézi (K)-t, még nem döntötte el, hogy megismeri-e. A Jankovics István felesége. (K) sem ismeri meg, az utcán elmenne mellette, húsz éve nem látta. Lehet, hogy harminc éve. Az sok.

Csak ő lehet, az István felesége, túlhízva.

Túl van hízva, ez jut (K) eszébe.

Áll a nő a verandán, a kilincsbe kapaszkodik, nem lép közelebb. Jó napot, mondja (K). Jó hangosan.

Ez hangosra sikerült, a csudába, kicsit, úgy látszik, zavarban van. Nem fogja tegezni a nőt, ezt abban a pillanatban határozta el. Talán, ha vékonyabb lenne.

Vagy még vastagabb.

Igazából tegezhetné is, és azért beszél ennyire hangosan, hogy ezt az egészet megússza. Az öreg nincs?, kérdezi. Körülbelül mindenki zavarban van amúgy, a zavar belénk van szerelve.

(Költészet. 2000.)

Megy fölfelé a liften. Lassan megy. (K) apjának utolsó munkahelye, ezt álmodja. Minden emeletnél megáll a kabin, és vagy beszáll valaki, vagy nem. Elfelejtéd, amit álmodsz, ha nem mondd el magadnak, vagy nem írod le rögtön. Apa, cigifüst és levendula, érzi az illatát. A folyosó ismerős szaga, süppedős, itt-ott kikopott vörös szőnyeg, sötétbarna lambéria, gyenge fényű lámpák. Iszonyúan dübörög a szíve. Jó, tehát nem halt meg.

Itt dolgozik, ebben a bankban, mindjárt megtalálja az irodáját, nem ez, az se, errefelé kell lennie, ezen a folyosón, százszor járt itt. Ötven évvel ezelőtt. Késő van, elkésett, de miről? Nem is ez az emelet?

Nem ide akart jönni?

Egy nő a liftben azt mondja, hogy ez nem az az emelet. Nem jó emelet, hanem ez itt az orvosi rendelő. Piros rendelő, pirosra mázolták a falakat. És sárgára. Egy kövér, tűzpiros ápolónő. (K) fehér, mint a viasz. Dobogó szív.

LADIK KATALIN

Kentaur

(Részlet a Folyékony tükör című készülő regényből)

A távozó Művésznő vörös hajának vagy parókájának lobogása elhalványította a falra vetülő délutáni nap tűzkoronáját. Egyedül hajának keserű illata, a varrógépen átszurkált kézfejének vércseppjei tanúskodtak váratlan látogatásáról, majd megrendítő távozásáról. És tanúskodott az itt hagyott bőrönd is, megtömve életének régi és újabb dokumentumaival. Megkerestem a Bibliában az utalást a kézfejen található jelről: „És megadatott neki, hogy mindenkit, kicsiket és nagyokat, gazdagokat és szegényeket, szabadokat és szolgákat jobb kezükön vagy homlokukon bélyeggel jelöltessék meg, és hogy senki se vehessen, vagy adhasson, csak az, akin bélyegként rajta van a fenevad neve, vagy nevének a száma.” (Jelenések könyve 13:16,17.)

Nem tudtam eldönteni, mit tegyek előbb: a varrógépről töröljem-e le kézfejének véryomait, vagy a bőröndjében turkáljak a fotók és kéziratok között? Amíg tűnődtem, akárcsak ő, én is tiszta rumot töltöttem a teáscsészembe, és kiittam egy hajtásra. A varrógépről levettem fehér vászonszoknyámat, amelybe véres kezét törölte, és meglepődve néztem a vér rajzolta különös alakzatot az anyagon. Fogtam az ollót, a szoknyából kivágtam egy téglalap formájú darabot, és kifeszítve a fehér falra szegeztem, éppen arra a szikrázó foltra, ahová a laptop újra lövellni kezdte színes fénypermáját.

Ledőltem a heverőre, ahol nemrég még a Művésznő szundított, és merőn figyeltem, miként gőzölög a véres vászon a falon. Megszólítottam:

– Ó-hát-te-vagy-a-gyönyör-akihez-az-asszonyok-elrepülnek-vörös-ujjaiddal-szájukban-rángatózó-hernyók-te-drága-balfasz-cselekedj-röptében-kapd-be-a-legyet!

Ekkor a vérfestmény hatalmas kotrógéppé változott, nyálkás teste kiemelkedett a falból, és fölém hajolt. Széttártam combjaimat és megadtam neki, amire vágyott.

– Adam Kadmon? Ez az igazi neved? – kérdeztem tőle. A gép szeme felizzott.

– A te neved pedig Ariel, csillaggal a homlokodon – válaszolta. – Átmeneti forma a tested. Anyagba sűrűsödött iszony és magány.

– Te, te fémsátán! – kiáltottam utána, mert gyorsan visszahúzódott a falba a megkövült vércsillagok pötytyözte fényességbe.

Vajon egy bukott angyal marását éreztem az imént?

Miután felocsúdtam, borzongva gondoltam a nemrég olvasott bibliai idézet eme részletére: „... és csúnya, rosszindulatú fekély támadt azokon az embereken, akiken a fenevad bélyege volt...”

Mellettem, a heverőn, észrevettem egy kibontott borítékot. Benne egy meghívót találtam:

„A Magyar Műhely Galéria szeretettel meghívja

Juhász R. József

LEHETSÉGES MŰLT: HANGVARRÓGÉP

című kiállításának megnyitójára,

2009. június 17-én, szerdán 18 órára.

Megnyitja: Szombathy Bálint

A kiállítás megtekinthető: 2009. július 10-ig

munkanapokon 10–17 óráig.

A kiállítás tárgya a 19. és 20. században használt olyan eszközök, mint a varrógép, illetve a gramofon összeházasításából született interaktív hanginstallációk. Francis Barraud angol festő 1899-ben készült festménye – amely azóta a zenei világ legismertebb logójává vált – ihlette a kiállítást. A festmény címe: A gramofont néző és hallgató kutya – de rövid időn belül His Master’s Voice néven jutott be a köztudatba. Ez volt talán az első, de mindenképpen a legismertebb képzőművészeti alkotás, amelyik mint zenei logó vált ismertté.

A másik nem kevésbé nagy hatású tárgy, amelyik a legtöbb családban megtalálható volt, a varrógép. Ez a két technikai „csoda”: gramofon és varrógép egy időben létezett, sokszor egy háztartásban. A kiállításon szereplő interaktív hanginstallációk ötvözik a gépeket, és a közönségre bízzák azok működtetését, így bárki részese lehet egy mű születésének.”

Hiszen ez ma van! Tehát nemcsak miattam, hanem a kiállításmegnyitó miatt is utazhatott Budapestre a Művésznő. De igazából mégsem tudom, mi volt valójában látogatásának igazi célja. Éreztem, valami mély, titkos fájdalmat rejtegetett előttem. Lehet, hogy meg akarta osztani velem fájdalmas titkát, de végül meggondolta magát... nem tudom. Ha sietek, én is eljutok a megnyitóra, ahol talán választ kapok kérdéseimre, amelyeket nem tettem fel neki. Gyorsan felöltöztem, fogtam a fényképezőgépet, és elindultam az Akácfa utcába, a MMG Galériába.

Útközben eszembe jutott, hogy az a személy, aki a kiállítást megnyitja, egykor férje volt a Művésznőnek, és nyolc évvel fiatalabb nála. Szerintem ez nagy bátorság volt egy nő részéről a Balkánon a hetvenes években. Azt is pletykálták róla, hogy korábban egy szudáni, núbiai származású fekete bőrű egyetemista volt a szerelme. A férfi és a nő közötti különbségről is szerettem volna vele szót váltani.

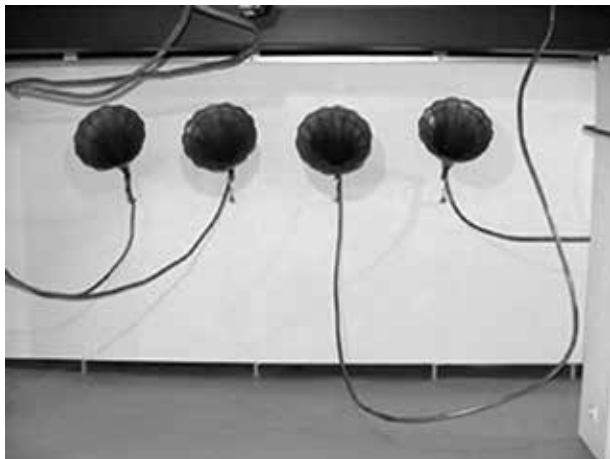
A Blaha Lujza térnél leszálltam a villamosról, és gyalog tettem meg a tízperces utat. A pincegaléria bejáratánál szembetaláltam magam a Művésznővel, amint feldúltan, sírástól fuldokló hangon valami köszönésfélét intézett felém távozóban, majd elrohant mellettem. Egy ideig tanács-talanul álltam, aztán mégis elindultam lefelé a szűk lépcsőn egy hosszú rézcsőbe kapaszkodva, mely kézmagasságban tekeregve kúszott le abba a helyiségbe, ahol a hasonló hosszú és tekervényes rézcsövek behálózták a falakat, majd különböző varrógépgramofon-kentaurokba torkollottak. A megnyitón a kiállított műtárgyak alkotója megjegyezte, hogy a „hangvarrógép” elnevezés Tóth László költőtől származik. Ittam az asztalon levő vörösborból, és alaposabban szemügyre vettem a „hangvarrógépeket”. Néhányat le is fényképeztem.

A varrógépek között voltak Singer-Union gyártmányú orosz gépek is, pontosan olyanok, mint az enyém. Felgyorsult a szívem. Kezem, lábam zsidbadni kezdett. Le kellett ülnöm. A szívem nem csillapodott, és a zsidbadás is fokozódott. A hangvarrógépek lélegeztetőcsövei megindultak felém, és irtózatoss csend lett körülöttem.

A pincehelyiség szívverését érzem az enyémmel összehangoltan dübörögni. Átvettem a pince-anyaméh szívritmusát. Ebben az anyaméhben én vagyok a magzat. És most az áldott, meleg sötétséget körülöttem villámok hasogatják, szikrázó fémagarak marcangolják. Ó, anyám, mért küldted magzatodra a villámcsápokokat? Vétettem ellened? Nem, magzatom, nem vétettél. Akkor mért marcangolják mindkettőnk testét, mért szagatják ki testemet testedből, lelkemet lelkedből, sötétségemet sötétségedből, fényességemet fényességedből? Soha el nem múló gyötrem ez számomra, én magzatom. Mért büntetsz mindkettőnket, anyám? Mert nem tudom, ki az apád. Átkozott légy, anyám! Átkozott vagyok már, én magzatom, bennem a világ minden szépsége összetört. Örök bűnhődésül mindkettőnket kitegyednek az élet méhéből ezek a fémkeselyűk.

*Juhász R. József „hangvarrógépe” a MAMŰ galériában, Budapest, 2009.
Fotó: Ladik Katalin*

Juhász R. József „hangvarrógépe” a MAMŰ galériában, Budapest, 2009.

Fotó: Ladik Katalin

Rogyadozó léptekkel vonszoltam magam hazáig. Rettentően fájt az ölem. Az izzó harapófogót megkísérreltem kiráncigálni méhemből, és a hideg zuhany alá álltam. Aztán a heverőre vonszoltam magam miként Kheirón, aki a mésző szikla pereme felé tartott, míg patája súrolta a követ, mely görögve zuhant a mélybe, úgy zuhantam sötét, bűnös önmagamba.

Innen a heverőről, a Soroksári úti lakásom szűk, Földváry utcára nyíló szobájának ablakából bámultam a szemközti konzervgyár nagy, sárga tűzfalát, melynek olyan az étvágya, mintha az éjszakai égboltot zabálná fáradt asszonytesttel. Az ablakból nem láttam az eget, csak odaképzeltam. Nincs egyetlen fa sem az utcában, hogy az ágak hajladozásából kikövetkeztethetném a lég rezdüléseit. Csupán a kémény zúgásából tudom meg, ha kinn fúj a szél: ssssss kvaaaaark ssssssss kvaaaaark...

A szubatomi részecske elnevezést, a „kvark” hangutánzó szót Joyce *Finnegan ébredése* című könyvében találta az atomtudós, aki felfedezte a kvarkot: „Három kvarkot Marke királynak!” Platón *Timaios* című dialógusában említést tesz egy kör alakú, önmaga farkába harapó halhatatlan lényről, amely az univerzum első élőlényeként lett teremtve. Azt is írja, hogy ennek az állatnak nem volt szeme, mert önmagán kívül nem volt semmi látható; füle se volt, mert nem hallatszott hang; nem vette körül belelegezhető levegő; belső szervekre se volt szüksége, mert nem volt mit megemésztienie vagy kiürítenie magából. És minden, amit tett, vagy elszenvedett, önnön magában történt.

Ki lehetett ez a lény, ha nem az anyagba sűrűsödött iszony és magány?

Hamvas Bélát olvasva figyeltem fel Böhme gondolataira, hogy lényünk középpontja sötét, hideg és nyers düh. Ha valaki önmagában akar maradni, önmagának egyedül és örökre meg akar maradni, és önmaga közép-

pontjába az *ego*-t teszi, dermedt szorongásban lesz a része, és a mástól való félelem keserű és maró tűzében ég. Ezt az önmagába zárt bőszyűtséget hívja Böhme *centrum naturae*, a természet lényegének.

Najmányi László tudósításában az *Ouroboros: The History of the Universe* című kiállításról azt írja, egyes videóművészek, programozók közreműködésével a kultúra frakciókra bomlását, a tudomány, az ipar és a művészet eltávolodását akarja visszafordítani. Hisznek abban, hogy – amint a csaknem kétezer éves alexandriai alkimista szöveget illusztráló önmaga farkába harapó kígyó, az Ouroborosba zárt szavak üzenik – „minden egy”. Több mint harmincezer, az internetről gyűjtött kép, videófelvétel villan fel, közeledik, távolodik, úszik a térben, változó sorrendben. A hatás hipnotikus, mintha egyszerre repülnénk a csillagok között és az időben.

A szuperhúrelméletek egyike szerint az elemi részecskék tulajdonképpen a térből kialakított apró hűrok vagy fonalak. Amennyiben a világ-egyetem csupasz térként kezdődött, a hűrokat úgy képzelhetjük el, mint a tér szilánkjait, melyek a kozmikus tágulás kezdetekor hasadoztak fel körülbelül úgy, ahogyan a víz megfagyásakor a folyékony vízből jégkristályok kondenzálódnak. A hűrok szakadatlanul és végtelen számú frekvencián rezegnek. Minthogy ezek a hűrok a tér önálló darabjai, és rezgési energiájuk nem képes eltávozni, Hamvas és Böhme szavaival kiegészítve: „Ez a kezdet előtt az önmagába beleragadt makacs és konok akarat, saját sötétségébe és fogcsikorgató görcsbe burkolva, ez a hüűlőség, amely önmagán kívül semmit sem akar, és mindent kizár, hogy önmagának a végtelen végtelenségéig megmaradjon.”

Ez lenne manapság a világháló vagy a minden információt tartalmazó felhő, a Cloud?

Miután újra erőre kaptam, felkeltem a heverőről, még mindig csordulig telve az örök étvágyú szemközti tűzfallal, melynek alkonyatkor olyan a szinteste, mintha egy asszonyt préseltek volna össze a véres vakolattal.

TAKÁCS NÁNDOR

Előjelek

A legelőről térképet is
rajzoltam, jut eszembe,
miközben emlékét erőltetem,
hogy visszatérjen. Jeget törni
merészkedtünk a lapályra,
azóta tudom, a patak feltöltött
árterét tapostuk, az iszapba
döngölt békákat halálra.
Télen nem jártak itt a mogorva
juhászok, nem villogtak ránk
szürke szemeik. A hidegben
csak a délutáni nap korcsolyázott
a felhők fölött, gömbölyded
hulahoppjai tükröződtek
a fagyott pocsolyákban.

Határsértők az iskolanegyedben

„Sem nem azé, aki fut”

A várfalakat benőtték a házak.
Lakói védik már a várost,
a szobák ablakaiból kiszűrődő
fények szökevények lépteire
esnek a sikátorokban. Eléjük lépve
a holdfényben barátságosan
köszöntik őket, s útba igazítást adnak
a szélvédett belső udvarok felé.

A város fölött esőfelhők gyűlnek.
A kereszteződések tükrei mozgást
jósolnak, de csak magunkat, néma
betolakodókat látjuk az üvegben.
Ijedtünkben zsákutcába görbülünk,
hogy menedékre leljünk egy nyirkos
kapualj árnyékos beszögellésében.

Kilátó az öreg teknőshöz

Michael Endének

A motorosok végigzúgnak a síkságon,
majd a hegyszorosban sziklákhöz
csapódnak. Bukósisakjaikat igazítják
a szfinx röntgentekintetében.
Egyetlen kérdésre sem tudják a választ,
ott helyben elégnek, páncéljuk paripájukra
olvad. Mindezt messziről, távcsövön át
szemlélem, s bármilyen szörnyű, a látvány
szórakoztat. Sártengeren vergődtem keresztül,
hogy e teknős hátára feljussak, akitől
most az élet hiábavalóságáról tanulok.
Hacsak nem figyelek jobban történetére,
hátha kiderül, hallgatózásomnak,
leselkedésemnek lehet-e értelme mégis.

Sziget

*Ez az eldugott hely maga volt
az isten, s e titok birtokában
más tudásra nincs szükségem
többé.*

– Henry D. Thoreau-nak

Nincs itt senki, aki válaszolna.
A széjjel hajtott lombok közt a tisztás
romtalajon tenyészik, talán lebontott
melléképület helyén. A földben
cserépszilánkok, odébb fészüket
ijedtükben elhagyó madarak. Többé
nem hallani őket. Ahogy lefekszem
a fűbe, megszűnik a vágy, hogy
visszatérjek az ösvényre, hol autójukban
ülve nekem dudálnak. Rám borul az ég
végtelen úrével a felhőfoslányok között.
Elhagyom a szigetet a néhány percnél
tűnő esztendő után, s észrevétlenül
slisszanok be az autó hátsó ülésére újra.

*Zenit**Ingmar Bergmannak*

Viharvert tetőmet javítottam, arra
gondolva, mennyi bonyodalomra
adhatna okot, ha például pipáznék,
s a habarcsos vödör legurulna a tetőről,
én meg utánaeredve felkavaró események
áldozata lennék. Jobb így, magamban,
dohány és kapkodó mozdulatok nélkül,
suttogtam a mohos cserepeknek. Néhány
méterre a földtől új távlatok nyíltak, a tó
partján a fákat mintha karnyújtásra láttam
volna a tetőről. Messzebb integettek, s míg
a gerincen lovagolva üdvözöltem őket,
fölöttem madarak vonultak. Hangjukat
bánatosnak találtam, és együttérzőn
bólogattam, várva mihamarabbi visszatértüket.

HEGYI ZOLTÁN

Hegy(i)menet

A jakuza (1. rész)

Amint az várható volt, az érzelmek és az indulatok lassan átvették a dolgok irányítását, és ennek következtében az események kis híján kontrollálatlanokká váltak. Majdhogynem ellenőrizhetetlenné. De mivel Lajos bácsi a legújabb hobbijának élve (egy korszerűtlen, ám működképes kamerával mindent rögzített, ami a szeme elé került) dokumentálta a történeteket, később mégis lehetségessé vált egy rövid elemzés. Az legalábbis kétségtelenül bebizonyosodott, hogy a felvétel a nyugalom megzavarására felettébb alkalmas képsorokat tartalmazott, szexualitásra utaló jeleneteket viszont még nyomokban sem. A nyugalom megzavarását viszont jól láthatóan Péter bácsi kezdte, mivel alig néhány héttel azután, hogy a hivatásos és az önkéntes tűzoltók kiszabadították az emésztőgödörből, ismét megjelent a közben teljesen elgazosodott kertjét a Mariska néni birtokától elválasztó demarkációs sávban, hogy szokásához híven bizonyítékokat gyűjtsön egy újabb feljelentéshez. Ez volt ugyanis a legkedvesebb időtöltése. Esetünkben mindezt azzal sikerült tetéznie, hogy valamit morgott is maga elé azzal kapcsolatban, hogy mire készül. Pontosabban hol morgott, hol gúnyosan nevetgélt, amitől viszont az éppen egy lapátra támaszkodó Laci bácsinál felment a pumpa, és elindult Péter bácsi felé. A lapátot szerencsére nem vitte magával, ám útközben felkapta a földről Mariska néni unokájának játék íját, és anélkül, hogy lassított vagy akár célzott volna, szinte azonnal lőtt. A tapadó gumikorongban végződő vessző pedig egy határozott cuppanással pontosan Péter bácsi homlokának kellős közepébe csapódott, és az is gyorsan kiderült, hogy hiába próbál megszabadulni tőle, mivel Mariska néni felettébb eleven unokája néhány perccel azelőtt gondosan bekente pillanatragasztóval. Péter bácsi felüvöltött. Mire Géza felpillantott a megyei napilapból, és feltette azt a kérdést, amit Travis a Taxisofőr című filmben: Hozzám beszélsz? Majd egy Robert de Niro mimikájához hasonlatos fintor kíséretében megismételte: Hozzám beszélsz? Péter bácsi folytatta a vinnyogást, de ebben a pillanatban megjelent Tigris egy japán férfi társaságában, aki már értesült a barátjától Péter bácsi jellemének főbb vonásairól, így aztán azonnal odasietett az átkozódó szomszédhoz, a szemébe nézett és szintén egy kérdést intézett hozzá. Dare-ni mukatte mono itten-dayo? Azaz mit gondolsz, kihez beszélsz? Mire Péter bácsi elhallgatott, és futásnak eredt. Nem is tudtam, hogy tud japánul – mondta valamivel később Géza, amikor már lenyugodtak a kedélyek.

A jakuza (2. rész)

Mariska néni főzött egy teát a jakuzának, és letelepedtek a díófa alá. Az első korty után a japán elismerően bólintott, mire Mariska nénin átsuhant a gondolat, hogy mégsem volt kidobott pénz az a nem csekély összeg, amit tavaly befizetett egy japán teaszertartás workshopra. Mit mondott az úr az elmenyekkent szomszédunknak, amitől menekülőre fogta? – kérdezte szinte szertartásos udvariassággal Géza Tigristigrishez fordulva az előző eseményekre utalva. A Dare-ni mukatte mono itten dayo nagyjából annyit tesz, hogy mit gondolsz, kihez beszélsz – felelte Tigristigris szintén kissé ünnepélyesen. A hangulat lassan átragadt mindenkire, Lajos bácsi például meditatív állapotba került, és hosszasan tanulmányozta a karjára szálló, szintén elernyedni látszó pillangót. De ha ezt egy jakuza mondja – fűzte tovább a szót Tigristigris, a keleti kultúrák nagy rajongója –, akkor illő komolyan venni, és elgondolkodni az idejében eszközölt távozás lehetséges módozatain. Nem feltételeztem volna a mi notórius feljelentőnkéről, erről a Péter bácsiról, hogy ért japánul – kapcsolódott be a beszélgetésbe Laci bácsi. Valószínűleg egy hangot sem – értett egyet Tigristigris –, de Takeshi úrnak van egy nézése, mondhatnánk tekintete, amit a kérdés feltevésével egyidejűleg alkalmaz, és az általában nem ígér semmi jót. A jakuza mindeközben csendesen mosolygott, és újabb elismerő pillantásokat lövelt Mariska néni irányába, aki a tea elkészítése után hazaszaladt, strasszokkal gazdagon díszített otthonkáját kimonóra cserélte, és most szerényen, ám határozottan fogadta az asztaltársaság tagjainak reakcióit, amelyek közül kiemelkedett az a momentum, amikor Géza meglepetésében a Cirmosra spriccelte a szódavizet. És meddig marad közöttünk? – kérdezte Tigristigris, egy elbűvölő mosolyt villantva a japánra. Alighanem még két-három napig – válaszolta Tigristigris kissé feszengve. Holnap előadást tart a városban, Hogyan adjuk beszélgetőpartnerünk tudtára, hogy nem hülyéskedünk címmel. Már minden jegy elkelt, de szeretné, ha a vendégei lennének. Részemről a legnagyobb örömmel – mondta Mariska néni kissé hátrébb csúsztatva a fenekét a sarkai irányába, majd amikor a japánvisszavonult pihenni, még megkérdezte. Szerintetek megkérhetném valamire? Mégis mire, Mariska? – kérdezte Tigristigris kissé durcásan. Arra gondoltam – hangzott a válasz –, esetleg megtehetné, hogy vet egy pillantást az ácsra, aki két hete nem jött vissza, és azóta ázik a házam. A felvetést ártatlan mosoly kísérte, az események viszont felpörögtek.

A jakuza (3. rész)

Az események felpörgése egy kínai expresszvonat sebességével zajlott. Az első állomáson a jakuza inkább szelíden, szinte ábrándosan mint agresszíven, ámde tagadhatatlanul hosszasan belenézett az ács szemébe, aki hetekig hagyta ázni Mariska néni házát. A találkozást követő reggelen a szakember segédei társaságában megjelent az épületnél, majd hosszas bocsánatkérések közepette azonnal munkához látott. Gézáék nem akarták sem túlterhelni, sem kihasználni a jakuzát, de udvariasan és illő tisztelettel megkérték, hogy mielőtt visszatérne a hazájába, kísérje még el őket néhány címre. Takeshi úr örömmel engedett az invitálásnak, minek következtében egy szempillantás alatt (ezt most ugye érthetjük így is meg úgy is) régen nem tapasztalt nyüzsgés támadt a környéken. A mesteremberek fürtökben jelentkeztek magukra hagyott megrendelőiknél, számos szemérmetlenül beárazott termék került akcióba az építőanyag-telepeken és az élelmiszerkereskedelemben, valamint a közhangulat is megváltozni látszott. Ez utóbbi többek között abban nyilvánult meg, hogy az emberek szinte szertartásos figyelemmel kezdtek közelíteni a másikhöz, hölgyeknek illetve uramnak szólították egymást, és még néhány meghajlás is előfordult, bár Laci bácsi szerint azok, akik hátramenetben is alkalmazták a tisztelet ily módon történő kimutatását, kissé túlszpilázták a szerepüket. És habként a tortára még Péter bácsi is felszívódott egy időre. Aztán eljött a majdnem könnyes búcsú ideje is. A jakuza ebből az alkalomból apró ajándékokkal lepte meg barátait, akik viszonozták kedvességét. A gyanúsan szipogó Mariska néni például egy törött teáscsészét kapott, azzal az instrukcióval, hogy javítsa meg egy kis arannyal. Mariska néni aztán így is tett, majd feltette azt a gyönyörűen restaurált tizennegyedik századi műtárgyat a kredenc egyik polcára, ahonnan néhány évvel később egy földrengés kapcsán a földre zuhant, de egyetlen újabb karcolás nélkül úszta meg a kalandot, miképpen csodával határos módon maga Mariska néni is, holott a faluban csak úgy röpködtek a csillárok, és Tigristigrisre úgy rádőlt a könyvespolc, hogy Lajos bácsi csak órákkal később tudta kiszabadítani másfél köbméter védikus szöveg és Antonio Vivaldi kottái alól. De ez még a jövő zenéje, hol vagyunk még ettől. Ez idő szerint Gézáék meghatottan integettek a repülőtéren, és nézték, ahogyan a japán lassan eltűnik a komoly gomolyfelhők között. Kifelé haladtukban a biztonsági személyzet hosszan kitartott elegáns fejbőlintással köszönt el tőlük.

PETRIK IVÁN

Mértéke annak, ami még van

Minden buszon, villamoson vagy HÉV-en legalább egy futóbolond. Minek a mértékegysége ez?
Az idő? Ennyi és ennyi futóbolond van még hátra kettőig, tehát
addig, amíg én magam is futóbolonddá válok. Esetleg űrmérték?
Háromezer futóbolondnyi üresség tölti ki a napjaimat, háromszázezer futóbolondnál nincs tágasabb tér, megoldaná a gáztartalékok felhalmozását (ha lenne hozzájuk elegendő villamos). A céltalanság?
Fél futóbolondnyi kedvem sincs semmihez.
Minek is lenne? Mihez?
Vagy mégis inkább az elpazarolt energiáké.
Kétezer futóbolond kellene csak, hogy megragadjuk a Gellért-hegyet, és átdobjuk a túlsó partra.
Olyan unalmas Pest földrajza a Klinikák metrómegálló után.
Ott, ahol a tengerparti sávnak kellene már kezdődnie.
Át kell szállni? Vagy elég egyetlen jegy a partig?
A Nagyvárad térnél a romok. Nem szállunk le, már csak pár megálló a régi kikötő.
A kezdődő havazás mérgesen fehér tűpettyeit nyeli magába a falánk tenger.
Valaki (nyilván egy megveszekedett őrült) mégis megmártózik a vízben. Közelebb megyünk, ismerősnek tűnik az arca.
Nem valószínű, hogy pusztán élvezetből úszik ilyenkor.
A jéghideg vízben egyszerűen azért küzd, hogy a szívizmait ne rántsa össze a bénulás. Minden egyre ismerősebb. Vagyis.
Rohamosan nő az ismerőség mértéke.
Már legalább százezer futóbolondnyi, vagy több. Jó lenne viszont tudni, meddig kell várni még, hogy megváltozzon a lépték.
Mikor lesz a rengetegből megint nagyon kevés?

Garázsreflexek könnyebb sérüléssel

Ha például elfelejtet bevenni az antibiotikumodat
(a következőt viszont előírászerűen beveszed).
A boltban hagyod a bevásárlólista utolsó tételét. Fel-
gyógyul néha egy beteg. Nem szállsz le a végállomáson.
Jobbról a második garázsban éjjelnappali üzemel.
Hibás sorozatokat dob felszínre a befejezetlen világ.
A garázssor felvázolja zavart mintázatát,
(lakóteleppel vagy anélkül, végül is mindegy).
S az erre a célra tenyésztett gyászos salakban
megmutatkozik végre a paralitikus ősanagy.
Ami fogínybe tapad és vérzik. Igaz, kiegyenesíti
otthonod: tisztátalan kályhacső-labirintusodat.
Mert mitől is hervadt le Minótauroszt leginkább?
Vad Ariadné-csapdák. Archaikus korzó
verekedés után. Túlhordott ezeréves architektúrák.

Vonatablakon keresztül ez a kiúttalanság
biológiai nagyítása. Funkcionálisan:
egy víruslánc, ami lekopott a mikroszkóp üvegéről.
Stratégiailag: visszavonulás
minden élő és eleven előtt. Fiziológiailag:
megromlott kipárolgások konzervjei.
Szimbolikusan: egy járvány végső fázisa.
Poétikusan: városok gyulladt szemének
peremvidéki váladéka. Orvosilag: szervizutak herpesze.
Vagy egyszerűen annyira más az algoritmusod,
Istenem, hogy mire megérthetnének, sajnos, elunod

a várakozást. S ami nyolc napon túl gyógyul,
az tényleg máshogyan fáj? És elfelejthetem közben
hó itatta ébredésemet a tócsáknál, amelyek
szép darabokat haraptak ki az égből.
Nézz föl! És az erdővidék kiürülő fagytartályai között
majd romlatlanná dermed bennem a nyers
életöszönöm.

Lassan törnek

A hátsó lépcsőn félbetört hangokhoz
leesett esőt barkácsol. Kinyithatatlan ablakot
sok apró fulladásból. Abszolút felmosórongyot
időtlen ségi problémákhoz. És puffadt potrohú
szívférgemet fordít ki önmagából. Amit régen
magának gondolt, abból megpróbálok

megvalósulni én. Mintha ő maga már nem is élne.

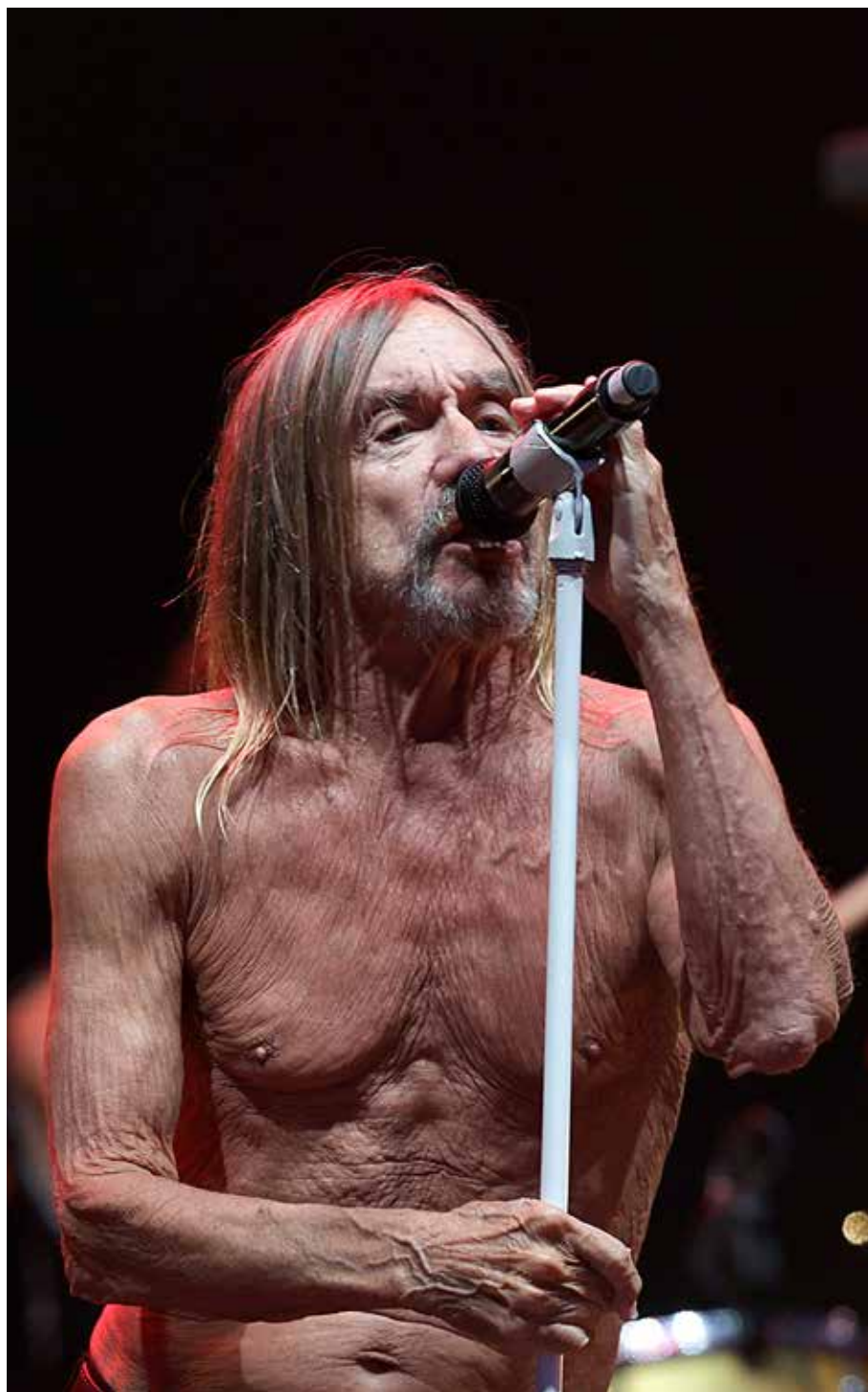
Közben a fűnek, égnek, pocsoljának éle,
az almahéjnak, barázdának, esőszegélynek fénye,
a száraz ágnak, olvadásnak, féknek hangja van.

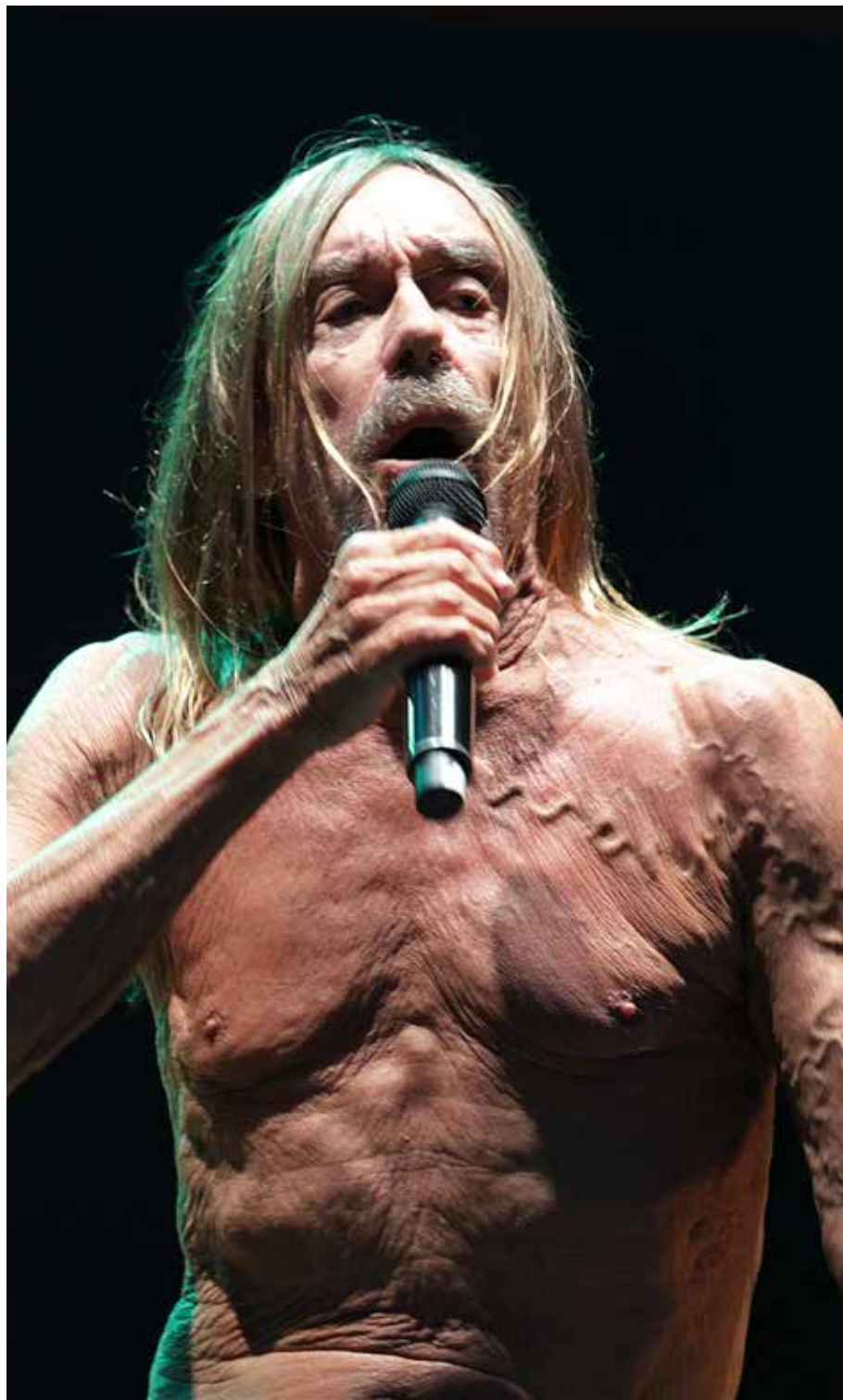
Nem jók vagy rosszak: valóságosabbak,
és sokkal lassabban törnek el, mint a
ránk találó, erőszakoskodó fény.

Mert a meszelt falnak, hótorlasznak, kutyavonyításnak íve,
a nyitott ajtónak, csapnak, könyvnek kihagyó szívverése,
a megszakított közvetítésnek, hitelvisszafizetésnek, coitusnak
adóssága van. A megbarnult almának, száraz palacsintának,
hűtőfényű hasáburgonyának ízvilági rímélése. Küszöb feletti
lépésnek,

liftcsikordulásnak eltéveszthetősége. Márványmormolásnak,
felhők feletti létezésnek saját temetője. A templomnak
furcsa röpte, az útnak egyszerűen vége. Kezdednek
élvezeti értéke. A repedésnek kancsal nézése. Van.

Nem jók vagy rosszak, csak
valóságosak, és megtartanak az
idült káprázatok felszínén.

ALEŠ ŠTEGER

Neverend

(Kisnovella-részletek a regényből)

„Másfelől, ha nem csalódom, mi nem hagyunk el itten senkit, sőt igazság szerint azt mondhatjuk, hogy mi vagyunk elhagyottak; mivelhogy a mieink vagy meghaltak, vagy elmenekültek a halál elől, s mintha csak nem is tartoznánk hozzájuk, magunkra hagytak ebben a szörnyű veszedelemben.”

Giovanni Boccaccio: Dekameron (Fordította: Révay József)

A magzat

Annak ellenére, hogy hónapokon át éhezünk, elkezdett duzzadni a hasam. Normális körülmények között azt hihettem volna, hogy túl sokat zabálok vagy iszom, így az első gondolatom az volt, hogy megbetegedtem. Hasam a körülöttünk egyre növekvő gyűlölet, bizalmatlanság és erőszak ritmusára nőttön-nőtt. Először csak növekedett, de aztán az egyre feszesebb hasamban egy embrióra lettem figyelmes. Eleinte emberi embrióként képzeltem el. Aztán eszembe jutott egy történet, amit a gimnáziumban kötelező olvasmányként olvastam egy rovarrá alakult emberről. De itt nem én változtam rovarrá, a rovar bennem volt. És fejlődött. Vagy nem is volt rovar. Talán más állat lehetett. Olyan pletykák jutottak a fülembbe, hogy nem én vagyok az első ilyen eset. Hogy néhány férfi is viselő lett, miután dúsított urán lövedékekkel bombáztak minket. Az egyiknek állítólag krokodilszerű tollas szörnyet metszettek ki a testéből a kórházban. Természetesen nem hittem az ilyen pletykáknak. De ugyanakkor azt is észrevettem, hogy ez a bennem lévő lény nyugtalanná válik, ha lövések vagy tüzéségi lövedékek hallatszanak. Amikor bekövetkezik a buuumm, erőteljes nyüzsgésbe kezd a hasamban, szinte szétvet, reszket. Próbálom megnyugtatni. Simogatással. És énekléssel. Az éneklés mindig segít, de csak akkor, ha a hangom mély és nyugodt. Néha azonban nem vagyok nyugodt, nem tudok nyugodt lenni. Aztán csak egyre rosszabb lesz. Nemrég jöttem rá arra, hogy gondolatokkal is meg tudom nyugtatni. Ha sikerül koncentrálnom, és figyelmen kívül hagynom a veszélyt, annak lehetőségét, hogy mindenki megsebesül és meg fog halni, ehelyett a tenger morajlását vagy a felhőket, esetleg bármilyen más nyugodt dolgot képzelek el, akkor a lény is megnyugszik bennem. Ám ez nem mindig olyan hatékony és vezet sikerre. Legfeljebb néhány percig, aztán ismét

háborús jelenetek férkőznek a gondolataimba. Ilyenkor a lény azonnal felriad, és vadul őrjöngeni kezd bennem. Nem tudom, mi lehet ez. Nem tudom, hogy nézhet ki. Egy dolog azonban világos: ő a háború ivadéka, ő maga a háború, a háború bennem, a húsomban, a csontjaim közé ékelődve. Sosem fogant meg. Erre nem is volt lehetősége. Ennek ellenére mégis létezik. Folyton azt a kérdést szegezem magamnak, hogyan jöhetett létre? Miért éppen bennem? Az pedig egyre kevésbé világos a számomra, hogyan fog a világra jönni. Vajon a számon keresztül? Avagy a bal fülemen keresztül? A faromon át? Fel kell nyitniuk, ki kell vágniuk őt belőlem, vagy egymást fogjuk elpusztítani. Minden háborúnak megvannak a saját kívánalmai. Nem szeretném, hogy ennek a bennem lévő lénynek már a kezdetek kezdetén semmi esélye se lenne. Minden gyermeknek, még a háború legnagyobb szörnyetegének is joga van a túléléshez. Szörnyeteg lenne? És még ha szörnyeteg is, az én szörnyetegem. És én az övé.

A fa

Én egy korhadts fa vagyok. Én már csak egy ilyen fa vagyok. Hajdanán azon a területen, ahol most magasodom, rengeteg volt belőlünk. Aztán elkezdtek jönni az emberek. Eleinte baltákkal. Kidöntötték az egyikünket, felfűrészelték, szekérre rakták és elszállították. Így távozott a nagy erdei fenyő. Így távoztak az éger- és gesztenyefák. Akkor még sokkal gyorsabban növekedtünk, mint amilyen ütemben az emberek kivágtak minket. Aztán egyre gyakrabban és egyre nagyobb létszámban jöttek. Motoros láncfűrészszel és más egyéb gépekkel. A motoros láncfűrészek bűdösek. Az emberek bűdösek. Időtlen idők óta bűzlenek. Engem az eső és az ég mosdatnak, az ember csak a saját verejtékében fürdik. Az ember bűdös. Valaha egy hatalmas, óriási erdő része voltam. Most magányosan egy csupasz domb tetején őrködöm. Nem tudom, miért éppen engem hagytak meg. Gyakran eljönnek és megcsodálják hatalmas ágaimat. Ősszel eljönnek, makkot gyűjtenek, amit nekik hullatok le. Állítólag azoknak az állatoknak, amiket az emberek felhizlálnak, majd megesznek. A dolgokat nem igazán értik, a tudásuk is gyér. Úgy is fogalmazhatnánk, hogy az emberek semmit se tudnak, nem értenek semmit. Néha gyerekek bújnak az árnyékomba és a gyökereimen mászkálnak. Olykor egy szerelmes pár támaszkodik nekem. A törzsem jeleiktől barázdált. Nem igazán értem őket, de úgy tűnik, ez sokat jelent nekik. Egyszer azért jöttek, hogy kíválganak. Amikor ideértek és meglátták a vésett jeleket, letették a fűrészceket, és egy kis ideig azzal babráltak, hogy elolvassák, mi van a törzsemre vésvé. – „Ez itt a tiéd, Jugoszláv” – mondta egyikük, és törzsem egyik heges helyére mutatott. Mindenki rajta röhögött. Nem értem, miért nem vágtak ki. Gyerekkora óta jól ismertem azt a favágót, akit kigúnyoltak. Néhány téllal később újra eljött. Háború tombolt, már sötétbe burkolózott az éj-

szaka. Többen jöttek. Hét megkötözött férfit hoztak magukkal. Időnként a kísérők egyike puskatussal a megkötözöttek valamelyikének a bordái alá sújtott, oly erővel, hogy az ütéstől felnyögött. Másokat ez nem érdekelte. Majd a sötétben az, aki azon élvezkedett, hogy miként gyötörheti a foglyokat, megbotlott az egyik messzire nyúló gyökeremben. Orra esett. „Te rohadt fa”, förmedt rám és géppuskájából egy sorozatot a törzsembe eresztett. A Jugoszláv a földre teperte és elvette a gépfegyverét. Ráköppött a fájdalomtól vonagló férfira. A Jugoszláv volt a vezetőjük. Valamennyiüknek ember szaguk volt, és pálinkától bűzlöttek. Köteleket erősítettek az ágaimra, majd mind a hét férfit egyenként felakasztották. Amint tettük befejezték, a törzsem köré álltak és rám pisáltak, akár a kutyák. Majd távoztak. Az akasztottak pár napig lógtak rajtam. Már volt ebben részem. Nem ez volt az első eset, hogy az emberek az ágaimra akasztották embertársaikat. Ez olykor-olykor előfordult. Már mindegyiküket el is feledtem, akiket rám akasztottak. A halott emberek nagyjából mind hasonlóan himbálódznak. De sohasem felejttem el azokat, akik másokat akasztottak fel. Még a Jugoszlávot sem. Tudtam, hogy hamarosan újra találkozunk. Mi fák ezt egyszerűen tudjuk. A következő tél nagyon dermesztő volt, szinte repedeztek a kérgeim. A közelben ágyú- és puskatűz visszhangzott. Hirtelesen megneszeltem az illatát. Egyre közeledett felém. Kiszagoltam félelme szagát. Megsebesült. Sántított, vérnyomokat hagyva maga után a hóban. Üldözve követték. A törzsemhez vonszolta magát, nekem támasztotta a hátát, hogy el ne veszítse az egyensúlyát, nem messze attól a helytől, ahol még gyerekkorában késsel véste belém a nevét. Üldözői bármelyik pillanatban itt lehetnek és vége lesz. „Jugoszláv” – kiáltottam feléje az ágaimmel. Nem hallotta meg. Zavarodott szeme kétségbeesetten egy olyan rejtkehelyet keresett, ahová üldözői elől elmenekülhetne. „Jugoszláv, itt az idő” – kiáltottam feléje. Kinyitottam üreges törzsemet és belé rejtettem. Az üldözői sokáig keresték mindenfelé. Sehogy sem tudták megérteni, hová tűnhetett. Ez már csak így van. Az emberek képtelenek bármit is felfogni és szinte semmit sem értenek. A Jugoszláv azóta biztonságban bennem rejtőzik. Nem adom oda senkinek. Együtt szürcsöljük a föld nedvét és mindazt, ami a föld alá temettetett. Én fa vagyok. Állítólag korhadt fa. Egy fa, benne egy emberrel. Még mindig állok.

Világvége

Először az árnyék foszlott szerte, amely a tágra tárt bejárati ajtón át verődött be merészen. Később, egyik a másik után, a jobb falon lévő fényképek tűntek el. Az elsón mind a hatan rajta voltunk, középen anya, apával és a négy fiával körbevéve, a másik fényképen nagyanyó és nagyapó voltak házasságkötésük napján. Nagyapó szerfelett büszkének tűnt a katonai sipkájával, a díszes mellényében és a régi családi puskájával, amit még az

ő apja hozott magával a szaloniki frontról. A harmadik képen én voltam az iskolatársaimmal az érettségi befejezésekor. Mennyi mosolygós tekintet! Azután felkunkorodtak, majd eltűntek a fényképek mögötti tapéták, a fehér alapon lévő vörös, narancsszínű és sárga karikák, a már-már kissé megszürkült háttérben, a hetvenes évek közepének divatja, amikor apa hazatért a németországi vendégmunkásságából és anyával házépítésbe kezdtek. Ezeket a tapétákat sohasem szerettem, azonban most, a világ eltűnésének pillanatában, ez nem is volt már olyan fontos. Az sem volt fontos, hogy hová tűntek a vállfára aggatott kabátok és zakók az ajtó előtti fogasállvánnyal, hová illant el az elnyűtt barna almárium, amelyből izzadt cipők szaga áradt, ahová még, mint kisiskolás gyerek berúgtam a focilabdát és eltörtem az alsó ajtaját. Hova tűnhettek? És hová tűnt a vérnyom, amely anya után ott maradt a folyosó járólapján, amikor kiráncigálták? Hirtelen, mint az őszi levelek, melyeket felkap a talajról az első fagyos, hideg vajdasági szélvész, és magasan az ég felé bolygatja, a semmibe szálltak a talapzat járólapjai, alattam szakadék tátongott. Eltűnt a felettem lévő műanyag csillár, amely folyamatosan ingott attól a pillanattól fogva, hogy célba találta a katonák egyikének Kalasnyikov puskacsőve. A teremben már csak a fény sápadt nyoma maradt utána, amit addig az odalett izzó sugárzott. A falak téglái lassan sápadoztak. Átláthattam rajtuk. A szomszéd házakon tűzvész terjengett, amely lassan az enyészetté lett a házakkal együtt. Embereket láttam, földön fekvő fivéreim tetemét, katonákat, traktorokat, égő autókat. Bútorhalmokra lettem figyelmes, egy sárba süppedő fakó zongorára, lángok látványa tárult szemem elé. Mindennek nyoma veszett. Megláttam a város felett elülő füstöt, a várossal együtt sápadozó zöld hegyeket, az egyre áttetszőbbé váló felhőket, ahogy utánuk semmi se marad, semmi, de semmi, teljesen semmi. Eltűntek a peremek. Eltűnt a nappal és az éjszaka. Eltűntek a kereszt- és családnevek, eltűntek a történetek, eltűntek a láthatárok, eltűnt a történelem és a nyelv, amellyel szerettem volna kifejezni valamit, talán előidézni. Minden vágy elillant. Elenyészett az idő, amelyben álltam, minden hang elillant, vele minden hangzás és zöreje. Minden előtte és utána is szertefoszlott. Csak a tágra tárt bejárati ajtó maradt meg, és a rajta áthatoló magányosan csicsergő madárhang. Majd lassan, mint a nagy záratokban, eltűnt az ajtó tokja, a megrozsdásodott kilincs, és legvégül a kitárt ajtószárny is. A madárcsicsergés egyre erőteljesebbé vált, egyre sűrűbbé és áthatóbbá. Tiszta dallama nőttön-nőtt, és jelenvalóbbá vált, csodálatos volt, egyben borzalmas, de ugyanakkor elviselhetetlen is egyszerre. Nemsokára ez az éneklés volt a minden, ami még megmaradt.

Neverend

Magasan fenn a hegyekben létezik egy számos elnevezéssel illetett zarándokhely. Nincs olyan nagy világvallás, amelynek ne lenne saját temploma, kápolnája, mecsete, szentélye vagy valamilyen kisebb jellegzetessége ezen a vidéken. Ennek magyarázata a hófehér márványtömbben rejlik, amely régóta vonzza az embereket a világ minden tájáról. Ezt a kőlapot a remény kövének is nevezik. Sokan úgy hiszik, hogy a remény kövének már futólagos érintése szerencsét, gyógyulást és hosszú életet eredményezhet. A kőbe valaha a Szeplőtelenül Fogantatott Szűz képe volt vésve, más magyarázatok szerint pedig az itteni őslakók női istenségének képmása, ám mindezek csak meg nem erősített feltételezések. Már évszázadok óta nem szűnik a zarándokok folyama, akik azért áramlanak ide, hogy legalább egy pillanatra megérinthessék a követ. Tenyerük a felismerhetetlenségig lecsiszolták a képmást. Mindaz, ami az alaktalan kötömkelegből megmaradt, az a titokzatos szomorú szempár, melyből fekete könnyek képtaknyi folyama árad. Kétségtelenül a savas eső hatásáról van itt szó, ami azonban semmiképpen se változtat az átható tekinteten. Ám nemcsak a kő csiszolódott le, hanem azok tenyere is, akik a kő elé cipelték gondjaikat, és tőle várták reményeik beteljesülését. A legenda szerint, az az ember, akinek sikerülhet megszereznie azt a finom port, amely a könnyörgecs eredményeként, mármint a márvány és az emberi kezek kölcsönhatása következtében keletkezett, halhatatlanná válik. De mindez persze csak a beteljesületlen, jámbor vágyak szintjén maradt. Még azokban az időkben is, amikor a legszörnyűbb háború tombolt errefele, a soknevű helyiség nem szűnt meg idevonzani a reményvesztett és beteg embereket. A frontvonalak bárhogy is váltakoztak, szakadatlanul érkeztek az autóbuszok, az emléktárgyak eladása és a zarándokok ellátása pedig virágzott. Éppúgy, mint a békeidőkben, a háború ideje alatt is folytatódtak a látomások. Már évszázadok óta, ha kislányok érintik a követ, azok gyakorta egy nagyon intenzív transzba esnek, pár percig közvetítőkké válhatnak, rajtuk keresztül egy idegen férfihang szól. Ugyanúgy, mint ahogy az idők folyamán lassan teljesen elmosódott, az egykor finoman kivésott kő alakja, az a nyelv is, amit a kislányok a transzállapotban beszélnek, a mai napig megfejtethetetlen maradt, hasonló lehet az össze nem kapcsolható hangok kakofóniájához, valamely ősi nyelv részletéhez. De már maga az a tény is, hogy a remény köve ismét újra meg újra az emberekkel kapcsolatba kerül, mindazokban, akik ide érkeznek, elvárásokat éleszt. Nyilvánvaló, hogy ez a vidék mindkét háborús fél számára érinthetetlen, hogy egyfajta béke szigete a gonoszság tengerének közepette. A háború mindenütt otthagyt a kézjegyet, és csak ennek a vidéknek a bejáratánál torpant meg. A már megrozsdásodott, háromféle elnevezésű helyiségtábla az olvashatatlanságig lett átluggatva. A legenda szerint a nemzetközi békefenntartó egy-

ség egyik részeg tagja vörös sprével firkantotta rá a NEVEREND nevet, ami talán nem is igaz. A tény csak az, hogy az emberek haladéktalanul elfogadták a zarándokhely új elnevezését a nemzetközi békefenntartók nyelvén. A Neverend eléggé semleges, eléggé senkihez se tartozó név volt ahhoz, hogy a későbbiekben is megmaradhatott, az átmeneti és törékeny béke idejében is.

A kínai festő

A nácik elől menekülő, majd öngyilkosságot elkövető zsidó írónál egy kiváló kínai festő történetére bukkanhatunk, aki eltűnik saját festményébe, amelyen tökéletesen megfestett egy idilli parkot egy kis házikóval. Ugyanennek a történetnek létezik egy másik, kevésbé ismert változata is. Előkelő rangos vendégeket várnak, hogy jöjjenek el és tekintsék meg a festő életének remekművét, több évnyi titkos munkája után. A festményt maga a császár rendelte meg, hogy hódolatát fejezze ki a döntő csata emléke előtt, ugyanis ennek köszönhetően maradhatott fenn a császári család és ennek következtében a császárság is tovább terjeszkedhetett. Maroknyi udvari méltóság áll a festő villájának ajtaja előtt, de sehol senki, sem a festő, sem a szolgák serege, sem a sok számos tanítvány. Végül a vendégek összeszedik maradék bátorságukat és belépnek a festő tágas műtermébe. Nincs benne semmi, csak egy szürke függönnyel letakart hatalmas vászon. A vendégek kedvetlenek. Eppen indulni készülnek, amikor valahonnan a messzi távolból meghallják a festő kiáltását. A keresésére indulnak és hívogatják. Az egyik vendég végül nekibátorodik és lerántja a hatalmas függönyt a vászonnál. A festmény a császári hadsereg és a lázadó sereg közti harcot a legapróbb részletességig ábrázolta, szinte valósághűbben, mint az életben. A megsemmisült harci szekerek, fegyverek és a felkoncolt emberi testek és dögölt lovak áttekinthetetlen tömkelege között végre megpillantják a festőt, amint fiatal katonák tetemei között rohangál és segítségért kiált. Elborult az elméje a saját alkotását övező borzalomtól? Egyik vendég sem tud segíteni rajta, már alig hallják. Mindörökre művészetének foglya marad.

Egy római parancsnok portréja

Egy győztes hadsereget irányítottam, a Nyugat teljes támogatásával. A főváros a lábam előtt hevert. Négyévnyi háború és lemondás után abszolút uralkodó lett belőlem. Mindazt, amiről azokban az időkben még csak álmodozhattam, amikor gerillaként bujkáltunk a környező erdőkben és külföldi segítséggel építhettük fel a hadseregünket, a heves ellentámadások alatt, a jeges tél kellős közepette, amikor is ide-oda mozgolódtunk, lerombolt városokban küzdöttünk, végtelen halálos jelenetek és nélkülo-

zések idején, végre markomba kaparintthattam. Harcosaim, hőseim napja volt ez. Az én napom. Felszabadítóként fogadtak minket a nép palotájában. Lakoma és általános ünneplés következett. Az ünneplés hamarosan tömeges kicsapongásba csapott át. Megértettem a hőseimet. Mindazok után, amit elviseltek, megérdemeltek egy kis lazítást. De engem mindez nem érdekelt. Végtelen fáradtság és üresség lett úrrá rajtam. Visszavonultam az elnöki rezidenciámba. A Nemzeti Múzeum raktárából egyetlen dolgot hoztak elő a parancsomra, ami abban a pillanatban még úgy-ahogy igazán érdekelt. Egy régi, korhadó deszkát, amely egykor Illíriában egy római katonai parancsnok mumifikálódott holttestét borította be. Egy kétezer éves pigmentált viasszal festett fadarab, nagy valószínűséggel valamelyik egyiptomi műhelyben készülhetett. Már gyerekkoromban is lenyűgözve álltam a vastag üvegfal előtt, amely a múzeumban ezt az egyedülálló leletet védte. Fiatalos, görögös, tökéletes formájú, csataviselt arc. Könnyed fehér tunikában, arany babérral a fején. A római parancsnok sötét, melankolikus szemei úgy fúródtak belém, mint két örvény, süllyedtem, egyre merültem, majd ráébredtem valamire, amiben az elmúlt évek során nekem is részem volt, de ugyanakkor rejtve maradt előttem. Különös, végzetes közelséget éreztem, a végzet által testvérek lehettünk, ugyanegy lélek inkarnációja. Megparancsoltam, hogy azonnal hozzák elém a város legjobb festőjét. Aprócska öregember volt, vastag szemüveggel. Megparancsoltam neki, hogy fesse a portrémát a fa hátuljára. Az öreg ellenkezett. Készségesnek mutatkozott a festéshez, de nem egy felbecsülhetetlen értékű és ritka régészeti leletre. Megütöttem kétszer, háromszor. Megragadtam a piros festékes tubust, és úgy az öreg szájába nyomtam, hogy előttem hányt az egyik középkori faliszőnyegre, amelyet a múzeumból hozattam új lakosztályomba. Megkínáltam egy üveg vízzel. Amikor kiöblítette a száját és megnyugodott, az öreg végre késznek mutatkozott a két évezreddel ezelőtt megkezdett munka befejezésére. Ültem és a festőt bámultam a fővárosra boruló este sötétségében, szinte irigyeltem játékos, gyermeki munkájába való elmélyülését. Festés közben a portré eleje felém volt fordítva. Vajon a végtelen fáradtságom, a bor és az alkonyati fény okolható azért, hogy a római parancsnok egyre komorabbnak és öregebbnek tűnt előttem? Lehunytam a szemem. Talán el is aludtam egy pillanatra, nem tudom. Csatak és véres jelenetek, halottak tömkelege, amint éppen elmémbe visszatértek, majd újra, újra meg újra meghaltak, tolultak fel előttem. Amikor újra kinyitottam a szemem, már homály honolt a szobában. Az öreg még mindig a munkájába merülten dolgozott. A római parancsnok arcképe teljesen elváltozottan meredt rám, haja megőszült, arca beesett és ráncos lett. Nem tudtam, vajon álmodom-e. A megvénült parancsnok arca most hajszálnyira pontosan annak a festőnek az arcára emlékeztetett, aki a portrémát a fadeszka hátoldalára festette. Teljes sötétség övezte a szobát. Halálos lehetetet éreztem, csontjaim velejéig ha-

tolt. Odakint valaki hangosan és gonoszul felkacagott. A vénember letette a szemüvegét és felegyenesedett. Befejezte munkáját. Óvatosan felemelte az ezeréves fadarabot és közelebb hozta hozzám. Teljesen közelről már kivehető volt, hogy a festő és a római parancsnok valójában egy személlyé váltak. Reszketve hajoltam előre, hogy szemügyre vegyem a hátoldalát.

A Gonoszság hegye

A környékbeliek a Gonoszság hegyének nevezik. A falu ellen elkövetett utolsó vérfürdő óta lakatlan. Senki se jár erdeibe fát gyűjteni, gombászni és erdei gyümölcsöket szedni, jöllehet mindezekben jócskán bővelkedik. A házak lepusztultak, a mezőket dudva és gyom borítja, a bánya tárnái, melyekben a középkorban higanyt bányásztak, az enyészetté lettek, és többnyire beomlottak. A történetírók szerint a világnak ezen a részén minden ötvenedik évben kirobban egy véres háború. A helybeliek a borzalmakért a hegyet hibáztatják, annak átkát, amely a modern korban is kifejti erejét a többnyire tanulatlan falusi lakosság felett. Sokáig kerestem vezetőt, aki elvezetne ezekre a helyekre. Végül is ráakadtam egy emberre, akinek a neve Slobodan volt, ami annyit jelent „szabad ember”. Valószínűleg nem hitt abban a rontásban, hogy mindaz, aki a hegy felé veszi útját, és feléleszti az ott pihenő gonosz szellemeket, az válik az új háború vétke-sévé és maga lesz ugyanakkor annak az első áldozatává is. Köpött egyet, megállapodtak az árban és kezét ráztak. A következő hajnalon számárát vízzel, élelmiszerral és az én technikai felszereléssel málházta fel. Hajnalok hajnalán már útnak eredtünk. Slobodan szűkszavú volt, szinte majdnem titokzatos. Rövid mondataiból, amelyekkel az állatok nyomait kommentálta, akikkel utunk során találkoztunk, kaptatókat és folyókat, melyeken a számár kíséretében átkeltünk, világossá vált számomra, hogy a falusiakkal ellentétben szerfelett műveltnek kell lennie. Amikor a számara nem akart engedelmeskedni, folyékony francia nyelven szidalmazta. És amikor a számomra ismeretlen fákkal és növényekkel kapcsolatosan kérdezgettem, melyeket az út folyamán láthattunk, helybéli neve mellett majdnem mindig a latin elnevezését is meg tudta mondani. Napról napra egyre jobban fúrta az oldalamat, hogy milyen múlttal rendelkezhet hallgatag útítársam. Rövid megjegyzése ellenére, hogy néhány évet New Yorkban egy bankban éjjeliőrként dolgozott, gyakorlatilag semmit se akart elárulni. Érdekelt, vajon a pénz mellett még valami más magyarázata is van annak, hogy a vezetőm lett. Mosoly suhant végig az arcán, ez volt minden. Hasonló kérdéseimmel sem tudtam az elevenjére tapintani. Kilencnapi járás után elérkeztünk a sziklás csúcs alá. Az út nehezen járható volt. Szamarunkat, akinek Fraternité volt a neve, kikötöztük és utolsó táborhelyünkönél hagytuk a főbb terhekkkel együtt. Ott hagytam több mint háromszáz minta földet, követ és növényt, melyeket útközben gyűjtöttem

be. Hátizsákomban csak a legszükségesebb felszerelésemet vittem magammal – és persze a fényképezőgépet. Azon vacilláltam, hogy mi legyen a telefonommal. Már egy ideje egy olyan terepen jártunk, amerre nem volt térerő, ám végezetül mégis magammal vittem. Egy órányi meredek kaptató után elérkeztünk az elhagyatott bánya beomlott bejáratához. Slobodan a környéken kereste és pár száz méterre feljebb meg is találta a lyukat. Egy kötélén ereszkedtünk le a hegy belsejébe. Higanyerek ragyogtak fel előttünk, amikor lámpámmal feljűk világítottam. Ezek után az alagút betonozottá vált, amin szerfelett elcsodálkoztam. Slobodan nem hagyta magát zavartatni a kérdéseimmal. Az alján egy hirtelen mozdulattal elvágta magát. Mintha valami hipnotikus, szinte mániákus erő űzte volna, félig összekuporodva rohant az alagútban előttem, mindaddig, míg el nem értünk egy hatalmas nagy föld alatti termet, ahol Slobodannak nyoma veszett. Egy föld alatti katonai bázis volt, tankokkal és vadászgépekkel teli felszállópálya. Katonákat pillantottam meg teljes harci felszereltségben, akik a lőszerkupacokon elnyújtózva mélyen ezeréves álmuk aludták. Kinek a hadserege lehetett? Profi fizetett zsoldosoknak tűntek, akik épphogy csak elpihentek feladatuk közben. Egyszerre csak megcsörrent a hátizsákomban a telefon. Eléggé sokáig tartott, mígnem előkotorásztam belőle. Slobodan hangja hallatszott a túloldalról. „Idecipeltelek, hogy veled ébresszem fel a hőseimet,” mondta. „Egymagam képtelen vagyok kirobbantani egy háborút, ehhez egy tudatlan, nagyképű idegenre van szükségem. Rád.” Erre a körülöttem lévő katonák ébredezni kezdtek. Feleltem a kamerámat, hogy megörökíthessem ezt a pillanatot. Egyszeriben az egyik katona kitépte a kezemből, majd földhöz vágta. Ellenkeztem, de mielőtt még megszólalhattam volna, nyakon ragadott és elvágta a torkom.

Bunker

Dönthettem, vagy megölöm magam, vagy elmenekülök. Amit láttam és tapasztaltam, az maga a poklok pokla volt, az emberi élet teljes érték-vesztést szenvedett, sehogyan sem tudtam már tovább elfogadni a szemem előtt feltáruló borzalmakat. Sosem lettem volna képes eggyé válni az enyéimmal. Dezertáljak? Akik a másik oldalon álltak, ők sem voltak jobbak, jó esetben csak még kegyetlenebbek. Ebben a háborúban nem létezett se jobb, se rosszabb, csak olyanok voltak, akik mindkét oldalon a mészárlásban és a fosztogatásban vettek részt, és a maradék többi. Áldozatok. A szökés volt az egyedüli választási lehetőségem. Bárhová, csak innen el, akárhová, ahol nincsen háború. A folyó melletti erdőben táboroztunk. Tudtam, merre fekszenek az ellenséges csapatállások a környező hegyekben, és hogy eléggé találékonnak kell lennem, hogy elkerüljem egyiküket is, másikukat is. Ismertem a terepet. Gyerekként itt táboroz-

tunk, és ez bátorságra ösztökélt, amikor is hajnalhasadtakor kikúsztam a táborból. Kétórányi gyaloglás után ugatást és hangokat hallottam a távolból. Felmásztam egy közeli domboldalra, és a távolban felismertem a bajtársaimat. A nyomomban jártak. Ez szerfelett meglepett, egyáltalán nem számítottam arra, hogy képesek lesznek veszélynek kitenni magukat és mindennek ellenére a nyomomba eredjenek. Nyilvánvalóan úgy ítélték meg, hogy túl sokat tudok, és ha az információ az ellenség kezébe kerülne, az végzetes lehet számukra. A szívem vadul vert. Nem volt más választásom, mint hogy a közeli patakhoz rohanjak és megpróbáljam elfedni a nyomaimat. De ezzel meg veszélyesen közel kerülnék az ellenség táborához. Futottam, ahogy csak a lábaim bírták, és hamarosan úgy tűnt, hogy sikerült leráznom őket. Leültem egy nagy lucfenyő árnyékába, és fuldokolva levegő után kapkodtam. Pár perc múlva újra hallottam őket. A sarkamban voltak. Ekkor eszembe jutott a régi, első világháborús meder, amely a patak melletti nagy bunker romjaihoz vezetett. Az életemért futottam. A bunker óriási volt, és tele álló vízzel. Átcaplaltam a labirintuson mélyen a belsejébe, és figyelmesen füleltem. A falakról jéghideg víz csöpögött. Dohos penész szaga csapott meg. Azokra a katonára és hadifogolyra gondoltam, akik száz évvel ezelőtt egy ilyen monstrumszerű erődítményeket építettek az erődökben, csakhogy néhány évig innen tüzeljenek, minden kitörési lehetőség nélkül. Több tízezer ember lelte itt halálát, e falak között. Megidéztem alvó lelküket, bárcsak előjönnének és megvédenének. Meg voltam ugyanis győződve arról, hogy csak azok segíthetnek rajtam, akik egy értelmetlen háború áldozataivá váltak, csak azok a halott katonák, akik ugyanolyan kétségbeesett helyzetbe kerültek, mint amilyenbe most én is, ők megérthetik és megakadályozhatják, hogy ily értelmetlen halált kelljen elszenvednem, mint ahogy ők maguk is halálukat lelték. Gondolatban reggel feloldottam azt a magam köré védelmemül vont pajzsot, amit szökésem előtt hoztam létre. Azon nyomban feléledtek. Fiatal srácok halott lelkei, rozsdás sisakos és kulacsos jelenések, rongyokban, ugyanis egyenruhájukból már csak ennyi maradt. Körülvettek a félhomályban. Éreztem, ahogy minden oldalról engem vizslatnak és átvizsgálnak. Eközben odakint üldözőim bottal verhették nyomomat. Hallottam, ahogy suttogva káromkodnak a bunker bejáratánál. Még a kutya sem tudott a nyomomra akadni. Megfordultak, és leereszkedtek oda, ahonnan jöttek. Az ellenség a közelben bujkált, emiatt túl veszélyessé vált a helyzet, hogy sokáig ott időzhessenek. Abban a pillanatban viszont toporogni kezdtek a szellemek, valami átsuhant rajtuk, mint a füst, egy homályos sarokba illantak, hatalmas nagy szájjá alakultak, amely ezt üvöltötte: „Itt vagyok, íme!” Üldözőim egy pillanat alatt megfordultak, és a bunker bejárata felé tódultak. Ereimben meghűlt a vér. Kétségbeesetten bámultam a szellemekre. „Miért?” A levegő közepén lévő száj elmosolyodott, majd így válaszolt: „Ha létezik igazság, akkor az a helyes, hogy

mindenben osztozzunk.” Ebben a pillanatban egy hatalmas farkaskutya rontott rám a folyosó túloldaláról és két fénysugár súrolta testemet, mögöttük egy pillanatra megláttam a cimboráimat, akik rám céloztak, majd tüzeltek.

Scherezádé

A történelem iróniája, hogy a művésznevem Scherezádé. Édesanyám adta nekem tizenkét éves koromban, majd ezzel léptem fel a helyi kávézóknak, mulatságokon és helyi ünnepségeken. Ő is énekesnő volt. Figyelemre méltó, sötét hangszíne volt, kifejezőképességéről és hangterjedelméről volt ismert. A legjobbak között szerepelt. Az alkohol és a drog tette tönkre. Nem hinném, hogy ez egy lehetetlen életforma lenne, amit mi zenészek élünk. Éjszakai pillangóknak születtünk, de nekem ezzel semmi bajom. Ilyen a körforgás törvénye. Amikor énekelek, átadom magam a közönségnek. És midőn a közönség meghallgat, amikor megengedi, hogy a dalon keresztül behatoljak a lelkükbe, visszaadja azt az energiát, ami újra feltölt. A háború óta nagy változásokat észlelek. Az emberek hajlandók meghalni egy dalért. Gyakran úgy érzem, hogy a dalokkal én sokkal többre vagyok képes, mint más a pénzével vagy a töltényével. Az általános örületnek, amelybe a háború alatt mindannyian belesüppedtünk, szigorú törvényei vannak. Amikor énekelek, ezeknek a törvényeknek az égető tűzével játszom, titkos menhelyet teremtve, ahol nem létezik ez a koszos, sötét idő, ahol nincs se félelem, se halál. Amikor énekelek, az öröklétben leledzem, itt van, a részesei vagyunk, annak mértéke. Sajnos az én öröklétem egy-két óránál sem tart tovább. Minden koncert, még a legmeggrázóbb is, egyszer véget ér. Aztán újraindul az idő, és mindannyian halandóvá válunk. Nem csoda, hogy mindenki menekülni akar ebből az életből, amiben tengődünk. Még a Parancsnok is. Híre már fülembe jutott. Sokféle becenévvel illetik. A Mészáros, a Madárevő, a Megváltó. Sok olyan énekesnőről hallottam, akiknek nyoma veszett azokban a mulatókban, ahol ő megvetette a lábát. Azt hallottam, hogy velünk táplálkozik. Először az énekünket falja fel, majd szép sorra a többit. Végül magát a csupasz életet fogyasztja el. Figyelmeztettek, hogy az az énekesnő, aki egyszer énekelt neki, többé már nem lépi át a mulató küszöbét. Óva intettek, mivel a kazettáimat hallgatja, és étvágygerjesztőleg hatok rá. „A parancsnok ki van rád éhezve” – ezt így fogalmazták meg nekem. Nem tudtam, mit tegyek. Nem tudtam megszökni. Nem a félelem a bérem. Felkészültem. Néhány estével később meg is jelentek az ajtóm előtt. Azt mondták, hogy rögtön öltözzek, hogy még aznap este énekelnem kell majd a Parancsnoknak. Azt válaszoltam, hogy nem akarok. Megmutatták a pisztolyukat. Azt mondták, mindenki jobban jár, ha azonnal rendbe szedem magam, és velük megyek. Bementem a hálószobába, és felvettem egy fehér ruhát.

Elvittek. A Parancsnokon kívül még néhány magas rangú tisztje is ott volt a füstös mulatóban. Mindannyian nagyon részegek voltak. Felmentem a színpadra, ahol egy vak öregember játszott egy szintetizátoron. Belekezdtem az éneklésbe. Lassan énekeltem, hosszú szünetet tartva az egyes dalok között. Amikor befejeztem, a Parancsnok a kis színpadhoz lépett, és megragadta a muffom. „Énekelj még egyet, csak nekem, úgy énekelj, mintha az életedért könyörögnél” – mondta részegen. „Légy az én kis Seherezádém”, kiáltotta, és a földhöz vágta az üres poharat. Elvigyorodott, tisztjei vele együtt üvöltöttek. Egy balladát énekeltem. Még most is énekelem. Tudom, hogy meghalok, mire befejezem. Ezt mindketten tudjuk, a Parancsnok és én is. Amit azonban a Parancsnok nem tud: különbség van a becenevem és a között a történet között, amiről kaptam. Nem tudhatja, hogy ezúttal semmit sem adhatok az éneklésemmel. Soha többé nem adok. Csak elveszek. Az örökkévalóság már valahol másutt létezik, nem csak az én hangomban. Bár az idő megtorpant és hangom sötét tónusokat öltött, az egész testem ketyeg. Hamarosan véget ér a visszaszámlálás és együtt szállunk el, mint az angyalok, mint felrobbant testek foszlányai és hangtalan éji madarak, egy másféle dal felé.

Lukács Zsolt fordítása

TOMAŽ ŠALAMUN
Évszak (Letni čas)

Romba döntés

Létezett? Lépkedett? Medvét evett? Ízlett?
Miért van feketébe kötve? A nemzetek

özönlenek. A nemzetek perzselnek, kék bélyeget
gyűjtenek. A nemzetek virágot a gyűrűbe gyűjtenek.

Ajkát lekvározza az éj. Isten véres. Volt egy
dobom, eldugtam. Szerelmem, körtém, szellőm,

mindenem a természetben, ám örök. Volt mit néznem
a havon, ha havazott, s téged, mint fércelted harmatod.

Volt már hullában karom. Gurtnis tavaszon át néztem
a vállas, kecses, nedves szarumézet, egy zsenge lány-

szépséget. Volt mit ismételtetnem. Volt mit elismételnem.
Torzsák, fájdalmak. Míg téged mosdat, kedves, ki-

várom. Szemhéjat csatorna peremén feledni.
A napot elfedni. Foglyok lennénk, remélni? Bezárva?

Kék üvegnek kék lepkék verődnek

Egész életemben folyton boksoltam, börtönökben
kosztoltam. Alaszkán, Missouriban.

Ablakon át kukucskáltam, kiabáltam.
Kaliforniában Júliát, a Kristevát

olvastam, ő megértett.
Tetovált vagyok. Gyertyával gyújtogatom

a felhőket. Hajam az úton hömpölyög. Eszem
szaporán ver. Bárcsak búcsút inthetnék

a tapasztalataimnak, ízlelgethetném a *sublime*-t.
A törpék felsorakoztak, a bányába

masíroznak. A fákon hercegnők hevernek,
madárcák csipkedik őket. Lynn megígérte,

hogy nem árul el. Elnéztelek,
Ilye vállát mint ütlegeled.

Szemeid kékje, szfinxfiúcska

Szemeid kékje, szfinxfiúcska.
Szemeid sötétje.

Számítógéped: Apple.
Bolondulnak az istenek érted s értem.

Elhalálulok. Elértem mindent.
Fék! Leállás. Igazolvány kell neked.

Cigit se kapsz igazolvány
nélkül. A mancsok rád rontottak.

Brown nem ért el.
Kérlek, halász. Meg ne

ijedj. Pislákolok. Nincs ínyemre.
Térdem elgémberedett.

Nem hinném, hogy munkahelyi
ártalom lenne. Megengedted.

Kincsem, térj vissza!

Mássz a porba, visszakozz
a koszba, talpra, lódulj, én
is megyek, e szavakat hallottam.

A lószőr szikkadhat.
Az autót por mosdassa,
és majd a tó, a tok, orrod-

ból a gégédbe hatol,
onnan a barlangba, fáklya-
táncosokkal kerülsz

kapcsolatba. Bikákba
lettem karcolva. Egy tevébe
véstek, akit délről

hoztak, a karjukon.
szélvédőmet szétkenték.
Úgy: mint mikor a

karjukon hoztak, mint a
tevét és szét-
kentek a szélvédőn.

Szaltóztak és
köpködtek. Nyomukban
zebrák és antilopok szökelltek.

Ludwig-tó

A fényes nappal nem hisz
a pöffetegnek. Jamaicai virág,
só, sóz. Tekints körbe s

ereszkedj. Láthatod, hogy
a létrák puha dörzsike drótokból
készültek, valahogy úgy lehettek

megalkotva, mint a rasztafári
frizura. Szürke. Rajta
balanszírozzák a varró gombát.

Az ibolyák eddig megnevezhetetlen,
sőt láthatatlan ponyvából nőttek.
A katedrális acetilén

lámpa. A muslinca élet: kínos.
Tényleg a muslinca lét a legkínosabb.
Senki se figyelmezteti őket.

Senki se védelmezi őket.
Talpam kipurcant.
Egy libán himbálódzom, kellemesen.

Te, szekularizált hattyú, kérlek,
cipelj jó messzire. Elboldogulok
zsíros szárnyaidon.

*****

Betoppan a halál, hátizsák a vállán,
magával vitte Ajgit¹, elvitte a kenyeret s a babát.

Betoppan a koplalás, megfújja a parcellát,
magával vitte gyomromat s a szám.

Szájtató csóka

Ha iszlak, leengedem az ajtót. Álarcos létre
vágom. Mit mondott Cézanne Cézanne-nak?

Nyaldosnád a szám? A radírt szaglászta.
Faháncsot az előírásra tűzött. A hegycsúcson

cuppanás hallik. A cuppanás egy egészen
másfajta matéria. Ha csonthártyát ajándékoznék

neked, elgázolnád? A perszepoliszi oszlopok
közé hegesztenéd? Tied vagyok.

Kitűzlek. Fejed ereit borotvakéssel
kimetszem. Malomkerekek rekedtek

a murvába. A párába. Madárrajban szállunk.
A bölcső a te léced. Hermetikusan

leplombálni az eget: sebet ejteni egy faragókésen.
Az elsőben körmeidet zöngés

¹ Gennagyij Ajgi (1934–2006) csuvas költő.

színekkel festegetik. A szívem cupp-cupp
hangokat hallató tócsa. Beleülök akár egy fa.

Az orsó és a henger savban oldódó.
Would you like to make love with the girl

in front of my eyes? I'm still divided.
A hölgy csontjait nyesik. Ketten helyezük

füleit egy gömbölyű labdába? Nyalka vagyok, akár egy mák-
virág. Tappancsaim fel-le emelgetem. Kibámulok az ablakon

s álmodom: vörös vassal megerősített
talicskát tolok a folyó fele, végzésed

szerint. Hanyatt alszanak a tolvajok.
Hájam: hegedű s csonttákolmány.

Buddhista csirke

Dollar lifted, koszos bokor.
A forgatható elefánt szemét legelteti.
Apjuk, ugye rendeltél kávét?
Áááá! Neked, a gránit lepelnek?!
Nem vagyok gránit lepel.
Minden behavazott ablak: alagút.
Önző dög! A villára kenyeret bök,
míg a pajta el nem porlad, itt dekkolok.

I.
Šimen! A kútból iszod vizem,
a kifestő közepén egy szablya.
Liftem mangákban² székel.
Sötét, ballisztikus ménkőn üszög tekereg.
Harmadszorra, már harmadjára.
Rám se bagózott a gőte.

² Manga (japán szó, szó szerinti jelentése: véletlenszerű képek, vázlatok,) – Általában a képregények japán nyelvű általános elnevezése.

III.

A szivárványt eleinte legyalultam, akár a támfát,
de még ezek után se vált be.

Hull a hó, gondolkodón. A kő kitárul.

Hiúz a lélegző. Az emberi tüdő lángolón lobog.

Öntözöm a virágot, kutyára vigyázok.

IV.

Csónakkal, vissza? Hát a sziklát nem látod?

Csekkkel takargatom a hasam, kétszer.

Weimarban pucér vállaikra helyezték
egymás tenyerét.

Elbotlottál?

Tényleg elbotlottál?

Értelek, szaglászlak, titeket

stemplizlek.

Kivörösödött a csúzli (a gumi a hibás)

és kifakult (az elvásott mogyorófától).

Lukács Zsolt fordítása

LUKÁCS ZSOLT: A fordító jegyzete

Tomaž Šalamun (1941–2014) a szlovén modernizmus és az avantgárd kiemelkedő alakja, az elmúlt évek számos fiatal költőjének az „atyja”, akit napjainkban a világ legbefolyásosabb költői között tartanak számon Amerikában és másutt a világon. Teljes életműve 47 kötetet ölel fel.

Jelen válogatás a költő Évszak (Letni čas – 2010) című kötetéből történt. Az itteni versek a szerelmi líra körébe sorolhatók, ahol szinte Rumi-val verseng, hogy elérhesse a lelki egyesülés magas szintű állapotát. Stílusa bár modernebb és egyedibb, mint Rumié, de hasonló vágy és tűz élteti őt is. „Szerelmes terroristának” nevezném őt, ugyanis valami örült kényszer vezérli, hogy a szerelmi állapot extatikus magaslataiba jusson, de bármi áron, akár-hogyan. Emiatt minden szenvedést kész elviselni, hiszen ez az ő éltetőereje, lelki inspirációja.

Ugyanakkor költői vénája mégsem szárad ki, mint Ruminál, aki arra panaszkodott, hogy 'kettétört a tolla', ám Ruminál igazából nem is az ihlet elvesztése a panasz oka, hanem a kifejezhetetlenség, a szavak elégtelensége. Šalamun is eljut idáig, a szavakkal ki nem fejezhető lét határáig, bár más-ként. Amikor megittasodik a szerelemtől, képtelen elszakadni a partnerétől,

birtokolni akarja őt és tovább szárnyalni, és ilyenkor válik terroristává, igazi elveszett szerelmessé, aki, hogy megtartsa a szerelmi élmény meg nem szűnő hatását, amit szenvedések árán bár, de megkaparintott, megpróbál erőszakkal élvezni. Ebben a szenvedélyes állapotban nála még a nyelv is szilánkjaira robban, új szavakká formálódik, új értelmet nyer. Ekkor sikerül neki elszállnia a gondolatnélküliség szilánkjain. De vajon képesek vagyunk őt ebben a manőverében követni? Minden bizonnyal, ha elhagyjuk az elmefuttatásokat, a gondolkodást, az értelmi tevékenységeket, mindazt, ami ésszel felfogható... akkor talán, de ehhez még a szerelem izzása is kelleni fog...

JULIO BARCO

Ballada az új perui költészetről (részlet)

1. Nyári szezon

Tartsd szem előtt egy korszak elpusztítását,
mint egy faló belsejében,
mentsd meg a kozmoszt, a hét szín nyelvét,
az egyházakat és az elméket,
amelyek a gerincemet röptik.
Az egyházakat és a csúcsra törő elméket a gerincemen.
Képzeld el, hogy a pusztítás egy bevásárlóközpont,
és nincs más kotta, csak a szívem énekel,
mint egy derűs Do a levegőben.
Légy Brahma teremtmény
ne pusztító Shira.
Ezt a dalt azután emeltem fel,
miután bejártam a földgömböt, és Cusco egét,
Huaraz naplementéjét, a sugárutat Trujillóban,
és a Fő teret Arequipában.
És felajánlottam a dalomat a Szent Márton téren
Én vagyok a nagy perui gyalogló,
aki mérhetetlen a maga teljességében.
Tartsd szem előtt a felvirágzás lehetőségét
a kiábrándulás ellen, a szörnyű időkben
ez volt egész létezésem hivatása és dicsősége.
És vándor, vad fiatalok, mit találtam?
Megtaláltam Mariátegui keresztjek alá hajtogatott kiadásait és
a történetet.
Peru halálra vérzett a vérszomjas piacokon.
Küldöm ezt az üzenetet a Tejút körül keringő univerzumoknak.
Gyönyörű posztmodern Korszak!
És fel kell emelnem a hangom az összes költőért
akik fügefaként születnek a Puente Piedra mezőjében,
ezer Fekete Olajjal, Petróleummal töltött Hordó a mi Tengerünkben.
Emeld fel a hangod. És halljuk,
az étereknek ugyanabból az energiájából beszélek,
keresve az Ízlést, Látást, Érzést, Szaglást, a Dimenzió Szintézisét.

Ez a Vers tele van főnévi igenevekkel.
Peruiak támadtak a bányákban,
és a csütörtöki bulin elzálogosították őket..
Újra Vallejová kell válnom, újjá kell születnem, Martín Adán.
Újra éreznem kell Varelát, és fel kell ismernem önmagam Car-
men Ollében.
Jaj nekem, de jaj a keveseknek, jaj a Nyelvnek, az Új költői
zenének.
Miért hajlamos a nyár a többféleségre ?
Mert Énekemet a Nap sugarai között kezdem,
amelyek Chorillos zöld kövein visszhangoznak.

2. Őszi szezón

Ezek a dátumok arra hívnak, hogy elgondolkodjak
a test és az elme utazásáról az agyalapi és a pineális mirigyben,
miközben sorban állok, hogy felszálljak egy buszra
és eljussak a tengerhez, és ülj le és mondd:
Ez az én szobám, ez az a nyelv ez egy vers...
Fiatalok, ez a perui költészet legintenzívebb éneke
amely elpusztul a legyek és a nagy előkelő kötetek között,
amelyeknek a kincsein siránkozom.
Szívem, mint egy anticucho, ezer nyelvhez kötve
hulló levél, a század szőrös fái között,
és kutyák támadtak meg, a szépről való álmódosítás közben
hogy elhallgattassanak. A napi aszteroidák ellen,
mert nem túl fenséges ebben a számítógépes világban,
és nincsenek szárnyak, és költészet sincs a szélben,
és az ég beragadt egy vonalkódba,
ami lehetővé teszi látni, hogy mindent eladnak,
Kivéve ezt, a heves, erőszakos szívet,
amelyet a mellkasomban hordok,
ami megakadályozza, hogy eltékozzoljam a tobozmirigyemet.
Feltéve, hogy a költészet alapvetően számmisztika
(olyan szótagok, mint a világító szárnyú pillangók,
amelyek az öröm érzékelését építik).
A Napistent akarom képviselni egy friss táncban,
egy új nyelven és egy violinkulcsban akarom beírni,
mint az apokalipszis hét lámpása, a Szerelmemről.

A rózsák háborúja

Az irodalom olyan, mint a háború, a becsület a zászlaja.
Vannak, akik eldobják a verseiket, mások csak landolnak.
Tegyük fel, hogy ez egy közelgő csata: megnyert és elveszett.
Már úgy nézek ki, mint Napóleon a sok háborútól, de soványabb.

Verseimet élezve, metaforáimat lerajzolva, éltem
mindig a Vers édes lövészárkaiban.

Annyi csatától, amit adok, máris úgy nézek ki, mint Bolívar.

Csak nincs utánam egy lakókocsi.

Az irodalom olyan, mint a háború, máglyáját éli.

Iskolai koromban eszembe sem jutott harcolni.

Mindig az volt a meggyőződése, hogy békés világban élek.

De verseimben megtaláltam a világosságot a sötétségből:

Bombákat készítek, kardommal hadonászom, kiáltok a csata
lábánál.

Háború az elmét fenyegető korlátok ellen,

a dekadencia és a mosószer ellen,

azzal szemben, ami megakadályozza, hogy az embereket a tu-
datos valóság részeként lássák

a csend ellen, mint egy finoman kidolgozott vászon

a lezárt univerzummal szemben

a félelem és az emberek mondanivalója ellen.

Az irodalom olyan, mint a háború, legyőzi tragédiáját.

Legyőzni a tragédiájukat, mert ahol valaki veszít, ott megszü-
letik a fügefa.

És a megszületett fügefa a harag magját hozza.

Aki csatát veszít, nem alszik sem éjjel, sem nappal.

A siker csak egy mulandó vakság megélése.

Az irodalom olyan, mint egy háború, ahol minden harc,

napról napra élsz, mint egy jókora katona.

Én, aki e zászló katonája vagyok, nem tagadom meg a dalomat.

Virágot adok a hölgynek

és egy édességet a kisfiúnak. Megélni ezeket a csatákat.

De egyszer szép koponya leszek,

Megszületik később valaki, aki úgy tudja kitűzni a zászlómat,
mint én?

Megszületik-e valaki – ismétlem – ilyen erős, ilyen példátlan?
ilyen őszinte, ilyen bátor?

Valaki, aki úgy tudja énekelni a végtelent, mint én?

Lehetséges, hogy maga a nap az inspirációm?

Nem tudom, barátaim, de a dalomban harcolok.
Itt hagyom szép kardomat, és aki meg tud felelni szenvedé-
lyemnek, az emelje fel.
Az irodalom olyan, mint a háború, a dob vagy a kiméra.

Csog Szidónia fordítása

C'est la vie!

„*A világ fokozatosan kibomló szenvedés.*”

/Michel Houellebecq/

A cím és a mottó között csak látszólagos az ellentmondás: a könnyednek tűnő közismert francia mondás mélyén bizony ott rejlik a mottó valóságtartalma is. Erre legjobb bizonyíték a József Attila-díjas, valamint Brücke Berlin és Aleksandar Tišma-díjas író, Darvasi László írói univerzuma, eddigi életműve, mely költészettel indult, majd átcsapott próza-irodalomba. Eddig legalább tizennégy novelláskötete látott napvilágot (ehhez hozzátehetjük a Szív Ernő álneven kiadott tárcanovellák köteteit), és két nagyregény: a szerző által leginkább kedvelt *Taligás* (2016), valamint az olvasók kedvence *A könnyymutatványosok legendája* (2009); de közkedveltek gyermekkönyvei is, néhány színművét pedig több színház is bemutatta. Írásai különböző ábrázolatban, hol a maguk realitásában, hol mágikus realista módon (ilyen leginkább a *Könnymutatványosok* és a *Vándorló sírok*) egytől egyig arról szólnak, hogy milyen is az élet, mennyi szenvedést rejtegetnek az emberi sorsok. Ebben a vonatkozásban rokonítható ez a próza Tár Sándor alapállításával, mely szerint: „a pokol pedig a földön van és életnek hívják”. Ehhez a szemlélethez áll közel még a Szvoren Edina-féle novellavilág, illetve Szabó T. Annának *Töréstest* című első prózakötete (2016), csak ott erősebb az indulati töltés. Természetesen a szerzői attitűd mindegyikükénél más és más.

A Magvető Kiadó 2022-ben a hatvanéves Darvasi Lászlót egy novelláskötetének megjelentetésével köszöntötte, *Az év légiutas-kísérője* cíművel. Ha csak e kötet írásait vizsgáljuk meg, már az is hitelesíti a fenti állítást. Mikola Gyöngyi a Jelenkor 2022 októberi számában lévő írásával köszöntötte a kerek évfordulós szerzőt, a következőképpen: „Darvasi kivételes adottsága a képzelete, ami mellé komplex, erős drámai hatásokkal operáló nyelvezet társul. És mindezt áthatja valami pimaszság, tabudöntögetésre kész szellem, az úgynevezett jó ízlés határainak feszegetése.” Valóban, eddigi írásaira ez volt jellemző, de a legújabb kötete mintha más hangon szólalna meg, mint aki fokozottabban érzékeli az emberre nehezedő világ súlyát. „Óriási mentális energia átalakítani a valósághoz való viszonyunkat, hogy azt lássuk, ami van, és ne azt, amitől félünk vagy amire vágyunk” – írja tovább Mikola. És az olvasó is érzi ezt a szerzőben szakadatlanul munkáló küzdelmet, hogy az útvesztőkben új, soha nem látott, szabad utakat találjon. A kiváló elbeszélő egy korábbi, *Kalaf áriája* című novel-

lájában így írt: „a világ úgy, ahogy van, működése és természete szerint ellenséges. Emberellenes”. (*A világ legboldogabb zenekara*, 2005)

Épp ezért történhetett meg, hogy a koronavírus-járvány tombolása idején a Népszava újraközölte *A lojangi kutyavadászokat*, mert a történet aktuális volt, a világgal kompatibilis. Egy várost ellepnek a kutyák, fenyegetően öldökölnek. Az emberek félelmükben bezárkóztak. És nem értették, hogy mindez miért eshet meg velük. Ez a félelem ismétlődik meg és tart manapság is, tetézte az orosz–ukrán háború, az esetleges harmadik világháború miatti aggodalmakkal. Nem elég tehát az ontológiai alapprobléma (az élet/halál paradoxonának) kérdése, mely egyébként a kötet központi motívuma, gondolatköre. Manapság úgy tűnik, hogy teljesen abszurd a szeretet célképzetével meggyőzni az embereket. Darvasi egy interjúban ezzel kapcsolatban így fogalmazott: „lehet ám cél az is, hogy szeressünk, de soha ne értsük meg, miért”. Ez az abszurdítás mozgatja a sokszor logikátlannak tűnő történeteket, melyek zömében „hozott anyagból”, hallomásból gyűlte össze, a szerzői figyelemnek és átértékelésnek, a fikcionalizálásnak köszönhetően. Az ő írásaiban „az élet néha olyan, mint egy opera, amiből kifelejtették a nagyáriát”. *Az év légiutas-kísérője* című kötetében különösképpen antihősök drámája zajlik. Néha névtelenek, mint például a gombaszakértő, a postamester, a főhadnagy, legfeljebb a foglalkozásuk árul el róluk valamit. Persze mindannyian kinyújtóznak a halál oldalán (ki mérgezés, ki öngyilkosság, ki a koronavírus ártalma révén); a novellák zömében gyakori a temetés, vagy az elhunythoz való ki-kijárási temetőbe.

Ez a novelláskötet tulajdonképpen az *Isten. Haza. Csal.* című könyv folytatása. Mai magyar novellák, erős és komor realizmus. Egy mai körkép. Maga a szerző is ennek nevezte ezeket az írásait a Szirák Sárával való beszélgetésben. (Tempevölgy, 2022/3) És ebben Darvasi nem ismer kegyelmet, mert az élet hiába csoda, ha alapvetően abszurd, tele kétértelműséggel, megoldatlan rejtélyekkel, emberi aljassággal, szenvedéssel, csalással és megcsalattal, kényszerű szerepjátékokkal, olykor nevetséges ábrándokkal. Utóbbi esetén a tragikus hangnem átcsap ironikusba vagy humorosba, gyakorta szatírába. Például *Az úr operaénekes lesz, A mai menü, a Jakabné haza akar menni* című történetekben. De hát ez az élet! Mint ahogy a *Szóke* című írásban a 25. gimnáziumi osztálytalálkozón kiderül, hogy egy férjezett és nős osztálytárs, akik minden ilyen találkozó alkalmával külön szobában csalták saját párjukat, végül azzal szembesülnek, hogy egy harmadik osztálytársuk (becenevén: Indián) a férfi feleségének a szeretője lett. Természetesen lelki összeomlás lesz a következménye. Az olvasó mit mondhat erre? Bizony, ez az élet!

Mindezek után vessünk egy pillantást a kötet szerkezetére! A 31 novellát megelőzi és lezárja 1-1, fejezetbe bele nem illesztett írás, egyébként pedig négy részre tagolt a kötet, melyekbe bekerült néhány tárcanovella

is az ÉS-ből vagy a Dél-Magyarországból. A novella a szerző szerint az „egyik legföldhözragadtabb műfaj”, az egyéni sorsokat a maguk valóságában ábrázolja. Ruff Orsolya úgy véli (Könyves Magazin, 2022. 10. 24), hogy traumákat mutat be, sebeket tép fel Darvasi, ugyanakkor végtelenül humánus és megértő a szenvedőkkel. Az abszurd telítve van érzékenységgel, líraisággal. A törökszentmiklósi származású és Szegeden is sokat tartózkodó író zsigerileg ismeri a vidéki lélek sajtóságait. Az első két fejezet tematikájából, szóhasználatából, névadásaiból érzékelhetően a szerző időben visszamegy a múlt századi történetekhez.

Megdöbbenő az egész kötetet indító novella, *A gombaszakértő halála* című, mely azáltal válik abszurdá, hogy a férjét mérgező gombát is tartalmazó pörkölttel megölő feleség hűvös érzéketlenséggel, közömbösen viszonyul az esethez. A nyomozó kérdésére, hogy tudta-e, hogy a pörköltbe gyilkos gomba is került, szinte kihívóan feleli: „természetesen, ő tette bele” [...], a férje tudta, hogy a gomba mérgez, „meghalni pedig önszántából nem akart”. „Ezt úgyis értelmezhetjük”, kérdezte a felügyelő, hogy „a gombaszakértőt” a felesége „megmérgezte?” „Igen, ezt lehet nyugodtan így is mondani. Aztán lefeküdtünk, közösültünk is, reggelre pedig meghalt.” (10) És mindez nem elég, a novella csattanós zárásában az újra kijövő nyomozót az asszony megkínálja egy hasonlóképpen mérgezett pörkölttel. Kellőképpen groteszk a jelenet, amint az illető kis gondolkodás után a gőzölgő lábas fölé hajol. Igen erős ebben az írásban az Örkeny-alúzió, józan ésszel ez már fölfoghatatlan; ekkora ostobaság és gonoszság!

Darvasi ebben a kötetben elsősorban az idősebbek mentális gondjait, és főképp a magánnyal kapcsolatos problémáit állította a fókuszba, beleértve a múltfeldolgozás, az emlékektől való elszakadás lehetetlenségét is, valamint az új generációval való nehézkes kapcsolatteremtést. Ennek egyik szatirikus példája *Az úr operaénekes lesz* című írás, melyben az időszűdő férfi megélhetésének biztosításaként termékmenedzsernek csap fel, és idősebb hölgyeket környékezik meg, utalva egykori közös emlékeikre (amelyekre az egyik hölgy egyáltalán nem emlékezett, csak az tűnt fel neki, hogy a nevét keveri az illető). Most épp egy szuper porszívót kellene megvetetni a hölgygel, aki közben rájön a turpisságra, és a befejezés bohózat jellegét az adja, hogy a nő a presszóban, ahol találkoztak, leszór a köveztet egy kis cukrot, majd arra kéri a férfit, hogy „ott a konnektor, oda dugja be. Porszívózza azt ott, Péter! És közben énekeljen nekem valamit, énekeljen egy kis operát”. (32)

*A Peruvian Airlines*ben az a kissé fájdalmasan nevetséges, hogy az időszűdő házaspár férfi tagja féltékeny lesz tanárnő feleségére, akihez rendre visszajár egy fiatal fiú, egykori tanítványa, hogy kezdeti írásait vele megbíráltassa. Végül a férfi lesz az, aki huszárvágással véget vet ennek a lélek-tani helyzetnek, azt mondja a fiúnak, hogy ő is olvasta az írásait, és „soha nem leszel író, Zsolt”. (38) Kegyetlen, de hatásos ez a befejezés. Az I.

rész további hat írása a halál körül köröz, de mindegyikben Darvasi-attribútumként ott rezeg a fanyar humor. Minden novellakezdet kiváló! Például egy ilyen ártalmatlannak tűnő mondat, mint: „Megyek Ivánhoz, nem baj?” (40) Képes elindítani egy bonyolult lélektani lavinát, melynek vége szakítás lesz. *A mai menü* kiszolgáltatót idős női főszereplője filmbe illő jelenettel közelíti meg az ónos eső miatti jégpáncélon a felborult ételhordó autót, konstatálva a tényt, hogy a sofőr meghalt, de az ő műanyag dobozkájában az étel (tökfőzelék fasírttal) ép és sértetlen. Amit aztán elégedetten haza is visz a kerítésbe kapaszkodva. Körötte a jeges úttest piros lében úszik. Amennyire mulatságos ez az önző jelenet, annyira szívszorító is. Ugyanilyen kicsinyes és fájdalmas a *Koszorúk* története is, melyben a halálára készülődő idős asszony a fiától csak egyetlen dolgot kér, azt, hogy a sírjára tegyenek majd egy nagy és három kicsi koszorút. Ezzel szeretne eldicsekedni a mindenre kíváncsi szomszédasszonyának. De a fiából a következőt váltja ki kérésével: „Dögöljön meg!” (64) De legyünk megértőek, hiszen a fia három gyermeket nevelt fel, belegörbülve az életbe.

A II. fejezet címe: *Árnyékos oldal*, melynek első írásában már megjelennek a Covid miatti szabályozások, főképp a vásárlást illetően. Az emberek értetlenül fogadják, hiszen régen volt már a világháború, sokaknak emléke se lehet róla. Minden titokzatos a vírus körül, megmagyarázhatatlanok az intézkedések. Ebben a fejezetben szerkezetileg legérdekesebb *A beavatkozó fél* című novella, a maga kettős csavarjával és végkifejletével. A legszomorúbb, bár szatírába illő a *Jakabné haza akar menni* című történet. Az erősen morális töltetű írás mégsem válik didaktikussá, a belső vívódások szintje miatt, amelyek az olvasót is önvizsgálatra készítetik. Megdöbbenő *A görög szélhámos* című novella, melyben az időskori demencia miatt válik érzéketlenné a férje iránt a feleség. Darvasi négy-öt oldalban képes teljes életeket megrajzolni, tokkal-vonóval, jellemrajzzal együtt, úgy hogy közben mindenütt süvít a halál szele.

A III. fejezet a *Plüss* című írással indul, mely már az orosz–ukrán háború kezdetén játszódik, s tulajdonképpen külső-belső tusákat ábrázol. Darvasi jól ismeri a női lelket is, ez minden írásából kitűnik. Erről árulkodik a (Szegő János szerint) legszebb novella, a *Segíteni a Borzon*. Az alaphelyzet manapság sajnos teljesen szokványos: a feleség szopni szokta a férjét, majd nyelvrákot diagnosztizáltak nála. Kisfia érzi, minden titkolózás ellenére, hogy súlyos baj van, és egy Borzot lát rémlátásként. Az anya gyógykezelése megkezdődik, de végül a nő úgy dönt, hogy elválik a férjétől, s ezzel elűzi a Borzot. A *Sárga Lada* című novella is kitűnően kezdődik: „A sárga Lada volt az ő névjegye”. (139) Majd egy fodrásznő kalandos életébe ad betekintést a történet, a 140. oldalon egy bonmot-val: „A szavak mindig máshogyan élnek, mint az ember”. Ezt a nő sok emberi kapcsolata nyomán pusztá tapasztalatból szűri le. Ennek a fejezetnek legizgalmasabb írása a *Meleg* című, mely afféle krimi-irónia, de a borzongató

nem a betörés tényében lapul, hanem abban, hogy a fekvőbeteg, ápolásra szoruló idős hölgyhöz bejáró tolvaj – a fiatalok által gyűjtött pénz ellopásán kívül – jót tesz a hölgygel: a radiátort fölcavarja, hogy ne fázzon. Ezzel ugyan kiváltja a hölgy hazatérő vejének dühét, ellenben az idős aszszonyban efféle gondolatokat és érzéseket indít el: „vajon el tudja-e még mondani neki. Ennek a betörőnek, hogy van még font. Sokkal több font van, mint amit elsőre találhatott”. (159) Szívszorító a *Karácsony otthon* című történet is, amely szintén a demenciával küzdő idős házaspárról és a lányukról szól. Darvasi nem rejti véka alá, hogy bizony a fiataloknak is nagy gondot jelent az idős szülőkről való gondoskodás. Ebben a részben olvashatjuk a *Kati és a néger* című írást, mely nem kis meglepetést okoz az olvasónak, hiszen a 21. században kissé természetellenes, amit a szerző elmesél. Az nyilvánvaló, hogy egy kistelepülésen, vidéken vagyunk, mert a polgármester lakógyűlést hív össze a hazatérő Kati miatt, aki egyetemista és egy néger (nigériai) fiúval fog érkezni. Működik a besúgószervezet, terjed a pletyka, az anya pedig felháborodik mindezen. Különösképpen azon, hogy 2020-ban még ilyen megeshet, amikor már ember járt a Hol-don, valamint nagyjából úrrá lettünk a koronavírus-járványon. Fojtott ironia feszül a sorok között, de a végkicsengés pozitív: Kati a legtermészetesebb módon viszi körbe fekete bőrű barátját, és mutogatja neki a település „nevezetességeit”.

A záró, IV. fejezetnek két kiemelkedően jó novellája van: a *Fehér* és a *Hafsa*. Már napjaink zűrzavarában járunk, az írások némelyike a tárca határesetre, up-to-date aktualitásokkal: koronavírus miatti szabályozások, a szomszédos háború, a menekültek és a bevándorlók kerülnek terítékre. Antihősei pedig elsősorban a fiatalok. A *Hafsában* nehéz eldönteni, hogy melyik a nagyobb probléma: a menekülés/beilleszkedés egy arab családnak, vagy a szerelmi dráma, ugyanis a nő egy másik arab férfival meglép. Ugyancsak drámái a Covid-tematikájú *Fehér*. A cím utalás a betegségtől kihéredő tüdőre, mely a halál közelebb jele. A járványosztály főszereplő doktornője ezt érzékeli egykori szeretőjénél, kollégájánál, akit szintén letepert a kór. Ezen az osztályon bizony halálra vannak ítélve a betegeket kezelő orvosok és az odarendelt besegítő katonatisztek is. Független attól, hogy mi a rendfokozatuk. Itt egyértelműnek látszik, hogy a halál az élet ura. Még említésre méltó a *Penge* című novella, mely az illegális bevándorlók visszatartására szolgálatban lévő napi küzdelméről szól, néhány elfogott gyermekről és egy magyar kisfiúról, aki 3 000 forintért nyomra vezet az egyik határórt, így megtalálják a vérző idegen gyermeket egy lombos fa rejtekében. Embervadászat folyik, ami kissé hátborzongató. Az utolsó és a plusz egy írás a kevésbé sikerültek közé tartozik, szerencsésebb lett volna elhagyni őket.

Hat év termését kapta kézbe az olvasó, Kolozsi Orsolya szerint is zömében „mesterművek” ezek (fidelo, 2022. 11. 02): feszes, sűrített, minden

felesleges szó nélküli alkotások. Dekára kimérték, kiegyensúlyozottak, kitérő felütéssel és katartikus zárással. A szerző leggyakrabban alkalmazott prózapoétikai eszközei a jelzők és a hasonlatok. Utóbbiakból emeljünk ki néhányat! A *Szóké*ben a két volt osztálytárs évenkénti egyszeri partneri viszonyát a következőhöz hasonlítja: „olyan, mint amikor valaki évenként egyszer elmegy a temetőbe. Itt nyugszik, szerettelek, gondoltam rád, hiányzol. Megőrülök, hogy nem vagy”. (169) Ez azért is különösképpen ironikus, mert egyébként nem tudják egymás telefonszámát, sem e-mail-címét, sem lakcímét. Valójában afféle Pavlovi-reflexként működtek éveken át, ha eljött az osztálytalálkozó ideje. A portás biztosított mindig nekik egy szobát. Ugyancsak ebből az írásból, a 170. oldalról: „mindenki más lett, mássá vált, úgy romlottak el, mint sajt a napon”. (Jött az érszűkület, a cukor, a vérnyomás, a válások ocsmány kalandjai, a csőd.) A *Kati és a néger*ben egy nagyon érzékletes képpel festi le a szerző az anya lelkiállapotát, amikor a polgármester megkérdi tőle, hogy tudja-e, hogy Kati lánya hazajön hétvégén. „Már hogyan tudná? Erzsikében elakadt a lélegzet, mint amikor a kifliszacskónak megfogják a nyakát.” Vagy a *Haf-sében*, mikor az arab férj megtudja, hogy a felesége elhagyta, még egy telefont próbál utánaereszteni: „hosszan, megállás nélkül kiabálni kezdett bele. Arabul. Aztán hirtelen eltartotta a fülétől a készüléket. A telefonból hosszú, kitartó sikoltás hallatszott. Mint amikor az aranyló vonatfüty megakad a sűrű, sötét éjszakában”. (198) És végül a *Fehérből*: a doktornő „úgy tizenöt éve úgy döntött, hogy nem akarja ezt itt tovább. Elég volt az élet kontra halál hintapalintájából. Betolták az érintettet, rápillantott, máris megmondta, mi lesz vele. Nem tévedett. Pedig azt kívánta, hogy ne legyen igaza, tévedjen, de alig-alig sikerült. Mintha elvesztek volna a csodák”. (200) És ez egy nagyon fájdalmas mondat, főképp Darvasitól, akinél korábban megszoktuk, hogy valami különös történik az emberrel. Kikoptak, elsorvadtak, megszűntek volna létezni a csodák? C'est la vie? Születünk és meghalunk, s közte a temérdek nyomorúság, az egyre mélyülő szenvedés? Az író meg fogja, egybegyűjti, formába rázza őket, egy kis humorral megfűszerezi és átadja nekünk, mint egy kaleidoszkópot, hogy tessék! Itt van, gyönyörködjete magatokban, vagy netán rémüljete el önmagatoktól! C'est la vie! Nem lehet szépíteni. Ha már eddig nem tudtunk javítani rajta. Egyáltalán léteznek-e kiút vagy legalább egerút, vagy csak a halál borzongató kacaja visszhangzik fülünkben?

E novelláskötet címe személyes élményhez kötődik. Darvasi egyszer Amerikába repülve megismerkedett egy légiutas-kísérővel (közismertebben: stewardesszel), és már akkor elhatározta, hogy egy kötet átfo-gó címeként felhasználja az élményt. A fiatal nő motívumként a *Peruvian Airlines*ben a főhős diák féltestvéreként jelenik meg, mint díjnyertes utaskísérő; valamint több írásban is áthúz az égen egy-egy repülő, amit valamelyik szereplő követ is a tekintetével. Talán az élet-halál miatti apo-

riatudat (kilátástalanság) miatt a földi nyomorúságot az égi magasságig tágító képeket valamiféle feloldó gesztusként alkalmazza a szerző, jelezve, hogy a halál az ember számára sosem lehet természetszerű, az életnek valamiképpen mégis győznie kell! Bízunk benne, hogy a Darvasi által egy interjúban beígért visszatérő könnyemutatványosok erről a titokról majd többet is elárulnak nekünk, kíváncsi olvasóknak.

(Darvasi László: *Az év légiutas-kísérője, Magvető, Bp., 2022*)

MOSONYI KATA

A mester után

A magyar irodalomban viszonylag gyakori gesztus, hogy költők versajánlással tisztelik meg pályatársukat. Arra is találunk példát, hogy valaki ciklusnyi anyagot dedikál egy másik alkotónak (mint Vasadi Péter a *Fényromok* kötet *Lépés* egységét Pilinszky Jánosnak). Ám az már meglehetősen ritka, ha a szerző új könyve egészének élére írja a munkája gyümölcseivel megajándékozott nevét (bár fiataloknál azért előfordul, így emelte többek közt Somlyó György is *A kor ellenben vallott mesterévé* Szabó Lőrincet). Az pedig még inkább, ha ő a szövegek címezte is – alaposabb utánjárás nélkül talán csak Tornai Józseftől a *Vörös Péter-énekeket* említhetnénk. Utóbbi lírai rekviemhez hasonló nemes vállalás Léka Géza *Dzsó!* című, a néhai mester és barát, Utassy József emlékének szentelt verseskötete. A tetszetős kivitelű, elegáns kiadvány, borítóján a poeta laureatus remekül elkapott, valószínűleg a tokaji írótáborban borospoharat emelintő és a tanítvány szerényebb, visszafogottabb képeivel, nemcsak a Hitel Könyvműhely fényre-napvilágra segített értékeit gyarapítja, de a szerző eddigi, tudatosan épített életművének is fontos, ha nem a legfontosabb darabja, hiszen a család mellett a legmeghatározóbb személyes élménykörét (olykor úgy tűnik: egyben traumáját) írta meg/ki benne. E tekintetben a korpusz a megelőző, *Árva ragyogásával* mutat rokonságot, s az átfedések miatt, a könnyebb megértés kedvéért, érdemes is annak (és Léka Géza korábbi műveinek) olvasását követően elmerülni benne, illetve a szövegekbe rejtett utalások és áthallások megfelelő recipiálásához szükséges az Utassy-oeuvre ismerete is. A gondos kézzel és a Kilencek jelesének 2010-es távozása óta, ha lehet, még nagyobb szeretettel, az elengedés, a búcsúzás, ugyanakkor a méltó emlékeőrzés (és nem emlékműállítás) szándékával alkotott és egybe szőtt költeménycsokor teljes mértékben érdemes rá, hogy a barátság oltárára, a mester fényképe alá kerüljön, felmutatva: lám, termő talajba hullt az elvetett mag, nem ment kárba annyi közösen töltött óra. A versekben megidézett maradandó élmények, felgyűjtött történetek pedig az önfeltárás, a ma már – különösen az irodalomban – egyre ritkuló kapcsolatok szép példája mellett egy, a

nyilvánosság számára ismeretlen, legendák palástjától megfosztott, néha – a hitelesség érdekében – talán túlságosan is pőrre vetkőztetett, rossz szokásaival, szigorával együtt mélységesen emberi, esendő Utassy Józsefet is elének állítanak.

A három, cím nélküli ciklusba tagolt ötven szöveg (nagyjából Tornai könyve is ennyiből áll) részben a múltba, az együtt megélt pillanatokra tekint vissza, részben az „után” történéseiről számol be, arról az időszakról, amelyben a Másik már csupán hiányával van jelen. Érdekes, hogy a jellegzetes „Dzsó, öreg Dzsó, ha tudnád...” felütéssel mégsem csak utóbbiakat vezeti be a szerző, hanem előbbieik közül a felelevenített, újraélt momentumúakat, a vallomásos jellegűeket is. S külön ki kell emelnünk a nyitó írást, amelyben éppen a lírai aszály, az alkotómunka elmaradása válik témává és az érte járó, elképzelt büntetés súlya jelzi a szólalásra rendelt kötelességét, a szó – lélegzettel mérhető – jelentőségét, erejét:

„ám vers nélkül senki vagy, dohognád,
döglött fogideg egy eldobott spirálon,
vagy annyi se,
még annyi se,
barátom.”

(*Vers nélkül*, 8. – hozzátehetjük, hogy a sorok hosszúságával, mennyiségével való játék a kötetben formai tisztelgés is a mester életműve előtt).

A feltámasztott egykor volt útjai a közös (Léka Géza esetében atyai ági) bölcsővidékig, Palócföldre vezetnek. Elég egy telefonhívás is, hogy odabentről, a belső rejtekből előhullámozzanak a kedves tájak, a kitüntetett helyek (*Elég a hangod*): az ózdi vasgyár, amelynek udvarán immár örök mementók a felmenői lábnyomok (*Vers nélkül*), a BükkSZenterzsébettel szívbeli testvértelepülés, Bánréve, ahol együtt álltak a temetőben és a rekkenő hőségben – akárcsak a helyi fotós, a „tudálékos falusi hippí” képein (*Kiss Jancsi*) – életre keltek a tovatűntek (*Hősök*), Abasár, amelynek az általuk módosított nóta szerint nemcsak a vasárnap, hanem az erőmű is ünnepe lett (*Borúti fények*). S hasonló, maradandó emlékü, talán azzal a bizonyos halványkék Daciával (*BBK-187*) megtett túrák vittek a Hortobágyra (*A nemzeti parkban*), Tiszafüredre (*Menj tutira!*), ellentételezve a lírahős kisebb, őrségi biciklis (*Szökés*) és nagyobb, Ecuadorig vezető, repülő megfogásait (*Az áruló, Nagy utazás*). Utóbbiak a mester szemében azért is bűnnek számítottak, mert a tanítvány lemaradt miattuk az Ördögfignek nevezett törzskocsmában esedékes irodalmi délutánokról – egy ilyen eredménye, a híres *Nyárutó* párjaként, az *Ugye, Dzsó?* formai gyakorlata, és a hozzá nem értők címadási kísérletével itteni esetet rögzít a *Tragikomédia* is (a *Csillagközi csalóból* szerencsére nem lett

„Csallóközi csillag”). Emellett éppígy egy-egy Utassy-vers élménye táplálta fel az első olvasott, a később *Cezarosescura* keresztelt hatását bemutató *Rettegést* vagy az *Ellenedre is* gyermeki tolmácsolásától a benne foglaltak különös teljesüléséig, a leány esküvőjéig futó *Veronkát*, míg az *Adóbevallás*, ha nem is a művek, de az ismert költő nevének másokra, jelesül a hivatalos iratot átvevő tisztviselőnőre tett benyomását érzékelteti. Legalább ilyen fontosak és – noha az irodalmi szöveg eredendően fikció – erős valóságvonatkozásuk miatt bizonyára érdekesek azok a költemények (mert hozzá ez a minőség illik /*U. J. intelme!*/), amelyek a nagy formátumú személyiség egy-egy karakterjegyét villantják fel. A személyes kapcsolat bensőségességét, a barátság szorosságát, ugyanakkor az igazság iránti elkötelezettség mintájának szép átvételét jelzi, hogy ezek alapvetően nem pozitív, ám nagyon is emberi vonások. S az előéletben, a gyakori és jelentős sorscsapásokban, a betegségben – a felmentés szándéka nélkül is – megtalálhatjuk úgy a láncdohányzás (*Dohányosok*), mint a sóherség (*Kölcsönhatás*), a leftitymálás, a másik megsemmisítése (*Hiába minden*) vagy a kiszolgálás elvárásának (*Menj tutira!*, *Pszichiátrián*) eredőjét, a hirtelen feltámadó haragot és dühöt pedig az adott helyzetben elpattant protézis indokolta (*A nemzeti parkban*). Szerencséje mellett az ifjú famulus szerencsétlensége volt, hogy apja erős hatásával egy időben találkozott egy hozzá hasonlóan erős akaratú, öntörvényű alkotóegyéniséggel (*Hazai pálya*). Akinek szerepét, fizikai jelenlététől elválva, ekként összegzi:

„Ám te
fölfénylesz,
mint éteri ikon,
mint bús poéták oltárképe,
ki lehattél égi szellem pokol-közelben,
rózsaseb a zárt osztályon,
vér, végvári szó,
életfa és
bitó.”

(*Té csak fényeskedj*, 14-15.)

A „dátumos halállal” lepaktált azonban éppen távozását követően vált, miként az ugyancsak elveszített családtagok (*Halottak napján*), az emléket őrzőben maradandóvá és számára szinte nélkülözhetetlenné. Aki nem tehet mást: kerüli-fordulja (*Ösvény a Bükkben*), feltárja neki, amit akkor nem lehetett, megosztja vele, ami azóta történt, viszi, hordozza, amíg él, magában tovább (*Állnál a részben*) és néz, csak néz arra, aki ezt nem érti meg (*Csak mustráltam*). Asszony (*Röhögnél rajtam*, *Ha tanúm lehetnél*), család (*Veronka*), barátok nélkül (*Zuglói földrajz*), a legbelül voltaképpen mindig is uralkodót kiteljesítő, a nagymama bánrévei egyedüllétéhez

mérhető (*Néma dialóg*), hatalmas magányban, letérve az „igaz út”-ról (*Az ajánlás mögött*), az álomiakon kívül (*Hajnali*) nem is menekülhet máshoz, ők a legjobb társaság:

„én meg veletek
időzőm naphosszat,
szobám sarkában ti néztek
vissza rám a falakról,
ahol pillantásra indulnak,
peregnek a filmek”
(*Istvánmezei manzárd*, 64.).

S a „Mister” vágta ösvényen szökik vissza a közös kishazába (*Ösvény a Bükkben*), ahogyan autóval egykor, legalább virtuálisan bejárva kedves helyeit (*Online túra*), hogy a paraszti ősoktól örökölt profán hitben is (*Korkülönbség*), mint mindenütt, a mester nyomára ismerjen (*Valahol, véletlenül*), álomban egészen ama nevezetes házig, az ő szüleihez jutva (*Bükkszenterzsébet*). De éppígy kötelességének érzi jelezni az irodalmi élet változásait: a veszteségeket, a „három árny” egyike, sógora, Hunya Zsolt (*Temetési mormoló*) és a hajdan szökőkútba szédült egri fiú, Antall István távozását (*Legenda*), az írás (*Se papír, se penna; Beinjekciózva*) és a közlés átalakult szokásait (*Tűnődő*), hogy pékséggé lett a költőiskolának helyet adó, régi törzskocsmá (*Ki hinne nekem?*). Nagyobb örömmel számol be megismerkedéséről a bolgár baráttal (*Marin*), hogy rendszeresen látogatja Kiss Benedeket (*Békesség*) és a kapott díjakról, amelyek közül az egyik éppen Utassy nevét viseli (*A díjakról*). Meg persze a saját sors alakulásáról, egészségi állapotáról, hogy „övé a legjobb / szenior vérkép a házban” (*Néma dialóg*, 88.), ám nem sokat ér, ha nincs már kire várni a lépcsőfordulóknál (*Dohányosok*). Neki, talán az olvasóknak és – kikapcsolva – a fanyalgó(k)nak is üzeni a kötet címét kölcsönző záróversben:

„Nézek utánad, reflektorozok:
évtizedes köd a holnap.
Mint reptéri kutyák a drogot,
én onnan is kiszagollak!”
(*Dzsó!*, 97)

Léka Géza új könyve igazi lírai értékegyesítés, hiszen amellett, hogy tökéletesen teljesíti elsődleges célját, azaz – Tornai Józsefhez hasonlóan – magas színvonalon idézi és őrzi meg a szeretett mestert, egy másik, kevésbé ismert Utassy Józsefet is elének állít, fontos epizódokat villant fel közös történetükből, barátságuk krónikájából és a személyes sorsba, a belső folyamatokba is betekintést enged, úgy, hogy a hitelesség érdekében

mindvégig az igazat helyezi a lehetséges elé. Szép és nemes vállalkásának eredménye, amelyet így csakis ő teljesíthetett, nemcsak a saját életművet, nemcsak az Utassy-irodalmat, de az egyetemes magyar szépliteratúrát is különleges, megbecsülésre érdemes munkával gazdagította.

(Léka Géza: *Dzsó!, Hitel Könyvműhely, Budapest, 2022*)

SZEMES PÉTER

„Fészket rakni örvény fölé”

(*Utószó a magyar költészethez*)

Pimasz cím. Mentegethetjük, akkor is pimasz. Mi más lehetne a magyar költészetet magába sűrítő költő, mint pimasz. Az a dolga. Hisz írhatunk utószót akár a teljes világirodalomhoz, legföljebb visszanevet... Ezt a rendíthetetlen mosolyt, tántoríthatatlan derűt érezni Mohai V. versein – a tragikus melankólia, lágyan simogató ború közepette. „Homokszerű madártoll” költészet ez, amely „özönvíz idején kitalál a kertből”. A rég elhagyott, haldokló paradicsomból, ahol az ég „oltott mész”, s az emlékezet sűrűjén csupáncsak „átoson a múlt”. S ha maradt is valódi kertünk, azt megrágtá, kiköpte az idő... A költő mi mást tehet, képzeletünk kertjébe vezet. Megsemmisülő vágyaink kertjébe, ahol újra és újra beleharapunk a „tiltott fa gyümölcsébe”, s játszi örömlünkben csak későn vesszük észre, hogy az újkori földindulással onnan is kiűzetünk.

Vágyaink kertje halott.

A *megbántott kert* pusztulása pedig – annyi mással együtt – maga alá temeti a költészetet is. Többé majd nem lehet ugyanúgy verset írni – sugallja Mohai. Nem engedi a kor, amely letöredezi szabadnak született képzeletünk szárnyait, amely csupán a derűs melankóliát hagyja meg nekünk, a szétfosló idő görcsös fájdalmait szelídebbre festő szplínt. A kor, amelyben a „gyümölcs alvadt vérfolt” s az „ősz a halál tépi”...

Ahol szép lassan megtanultunk saját létezésünkhöz utószót írni.

„A legtokéletesebb vers az üresen hagyott papírlap” – idézi W. S.-t a *Weöres Sándor hangszere* című – a kötet gerincét adó – ciklus elején. Hódolat ez, ugyanakkor felelés. A költő kamaszkori énjének finomra hangolt felelése a mesterrel. Miért pont Weöres Sándor, az „orfeuszi” költő? A szikrázó csillag, akit még a – „homéroszi nagy eltévlyedés óta hamis útra futott” – költészetet globálisan elítélő Mallarmé is igaz költőnek tartott volna. Akár az istenített Orpheuszt, az egyetlen igaz költőt, kinek verseitől megállnak a folyók, s a tigrisek megszelídülnek. Lehet, ezért e Weöres Sándor-i versekben tobzódó utószó, s – bár az ilyesmitől óva int minket – ezért épp Weöres lírájának örvénye fölé épít költészetének fészket. Az 1934-ben kiadott első kötetre reflektáló Hideg van című

verstől kezdve („Az utcai lámpa fénye / hurok a tuják tövére...”) a W. S. szövegekkel így-úgy ölelkező, új évezredi archaizmussal megalkotott lírai szövegeken át a „Madarak a hóban” szellemidéző tragikumáig.

*„odébb a borostás ég alatt
krétafehér a takaró,
egy mozdulatlan gerlepár
tollát belepte mind a hó”*

Mohai V. nem gondolkodik, zsigeri költő. Pengeéles aggyal alkot világot, majd hagyja a szavakat szabadon hömpölyögni. Nem áll az útjukba... Szövegei – dallamai – azt a Weörest idézik, aki a világot szemlélve dúdolgat magában. Aki megátalkodottan vallja, hogy anyanyelvünket tartalomtól függetlenül is olvashatjuk, átélve a vers testtelen táncát, belső – valódi – szépségét. S mire korunk költője a huszonegyedik századira hangolt népdalokon át eljut az Arany János költészetéhez utólagos „megjegyzéseket” fűző, stílusimitáló pastiche-okig, azt vesszük észre, hogy magunkban dúdolunk. Strófákat, rímeket. Fejünkben dobol a ritmus. Múltba vesző magyar népdalok mai versekbe szivárgó ritmusa („Farkasfoga az időnek / feslett rojtja fejkendőnek”), gyerekmondókák kopár fájdalommal teli dallama („Fázik a törzsük, tar koronájuk. / Negyvennégy varjú szolgálólányuk.”), a virágének-töredékre írt kongó halálvágy („Ki kísér szemével, ha tőled el kell válnom, / S fekszem majd fehéren a halottas ágyon?”).

Az Arany János ihlette pastiche-ok jóleső borzongása vezet át az utolsó ciklushoz. Az Arany Vojtina levelein csiszolódott, játékosabb hang. Szűrt Arany, mondhatni, amely a költőnagyság bölcselmekkel terhes humorát szűri át, látja el versjegyzetekkel.

*„Döngicsélnek, dünnnyögnek,
a magyarral küszködnek
csapszékekben kódorogva
hágának a Parnasszusra.”*

A korban hozzá illő Aranyt keresi, az önmagán felülemelkedőt, aki érett a számadáshoz, de ifjonti hévvel gúnyolódik önmagán s a világ folyásán. Az utolsó fotográfia „botos és kalapos”, riadt szemű költőjét. A költőt, aki verseiben mímelt szerepjátékokat űz, miközben Orpheusként néz szembe a pokollal... Ferde ellenpontként *A ferde tájkép* megriadó özfejecskéi zárják a kötetet, morgolódló tél, csontig kihűlt házak, hóharmat. Antropomorf, disztópikus táj – benne a félálom s az ébrenlét komoly/komolykodó félelmei. Valódi, de mégsem valódi. Szép, de hideg... Ám van itt kópéság is, érzékiség írásjelekbe rejtve. A világvége eszén túljáró falubolondjától a november szürke árnyalatait taglaló kötetzáró versig.

Kinn és benn... Kinn és benn... Kinn a „Föld vénséges dereka”, benn „nem jön az álom, nem jön az álom”... Kinn „kőd, bozót-hajfonat... lovak,

lovak, habos lovak”, benn „kődunya, lassú éjszaka”... A tőlünk elidegenedett természet még elérhető, maradék szépségeit érzéki melankóliával begyűjtő költő az utolsó pillanatot rögzíti. Amikor létünk minden valaha volt és elképzelt gyönyörűsége egyetlen pillanatnyi elomló – lágy – tragikumba sűrűsödik össze. Mi ez, ha nem utószó.

(Bel canto)

Szépen énekelni. Zenébe sűrített, sistergő drámát alkotni emberi hangokból. Ez lenne a *bel canto*? A dallam mindenek fölöttisége, amely szép lassan átcsap túlfűtött drámaiságba? A költő nem kevesebbre vállalkozik, hangszerként alkalmazza a nyelvet. A nyelv zeneiségével operál a muzsika dallama helyett. Szavakká összeálló, fejünkben surrogó hangokból, hullámzó szókapcsolatokból alkot zenét. A költészet ősiségét kutatva a dallam mindenek fölöttiségét hirdeti. A nyelv dallamát.

A szép dallamot.

Mi más ez, mint sóvárgás egy elvesztett létforma után. Vagy – ha úgy vesszük – sóvárgás egy „másik” irodalom, annak elveszett (tán sosem volt) ártatlansága után. De akárhogyan nézzük is, rajta a kor nyoma. Azé a rejtett/rejtegetett vágyakozással teli koré, amely egy teljes évezredet lökött a múltba, miközben az újítás feltartóztathatatlan, pusztító hajlamától hajtva harsány öntömjenezés közepette foszt meg régi korok múlt homályába vesző (tán sosem volt) örömeitől. Ennek a fájdalmát énekli a költő. A kanizsai szenesektől a kanizsai sörösökig. Ám azzal a legbelül őrzött, adottsággal, amely képes felülemelkedni a saját fájdalmán. Úgy veszi komolyan magát, hogy nem veszi komolyan magát.

*„...itt az ablak alatt ugatnak, fülelnek, zene a fülemnek
zene botfülemnek, ahogyan ugatnak, egymásnak
felelnek...”*

Ha pontosan akarjuk érteni ezt a zizgő öniróniát, mélyben lappangó humort, azt mondjuk: egy botfűlű költő, aki bel cantót énekel... Hát, hárá. Mert botfűlűek vagyunk mind. Hol erre, hol arra. Régre, újra, bármire. Botfűlűek a világra. S aki legyőzi ezt a velünk született (részleges) hiányosságot, vagy épp a botfület olyan értéknek tartja, amely a más hangzatokra – is – fogékony, azt költőnek nevezzük. Mert ő az, aki kilép a (hm) komfortzónánkból. Aki modernségre áhítózó lényünknek nem csak a modernet mutatja. Mutat mást is. Valami ismerősen régít, lejártat, oldszkúlt. Ám eltelve az új kor reflexióival. Aranyeső neszez... Mondja a ciklus címe, s az ódonságba vesző tavaszvirágok képzetét fejünkben (érzékeinkben) elnyomja a létezés elhaló sugallata. Mindenségben semmivé foszló arany, fáradt eső áztatta por. A porszemcsékbe fogalmazódó, ritmikusan föltörő fájdalom. A halódó, fényesre suvickoltan is poros jelen.

„...ezeregy éjszakám
álomtalan erdő.”

Az *Utószó...* című kötet Weöres Sándorra reflektáló orpheuszi hangja, mely a lágy tragikum igazságát hirdeti, tovább szelídül. A magunkban dúdolgatott versek tragikus foszlányai elomló szimfóniává próbálnak összeállni, a félálom s az ébrenlét határán mozgó tudatállapot szenvedély fűtötte víziói elcsitulnak, a „kődunyhát”, „lassú éjszakát” a kis halál, a mély, tudattalan alvás váltja föl. Az álomtalanságba ringató dallamok sűrű erdeje.

Mert álmok ezek, ám az ébrenlét álmai.

Emlékek szőtte képzetek, melyeket a valóság magasztosít idilli felhőbe burkolt álommá a régi Kanizsáról. Márciusi madárszóra váró utcákról, éjszakába rekedt szelek susogásáról, az utcasár illatáról, a kanizsai házak tarajos kontyáról és – el ne felejtjük – Lackó pöttyös gumilabdájáról... Szerelmes verseket olvasunk, mi mást. A szülőváros iránti rajongás lapjait, egy mindent elsöprő gyermeki szerelem szépítő emlékeit. Éber álmokat, melyek összemossák a kiskamasz vadul föltörő erotikáját a város iránti vonzalommal.

„A kanizsai lányok keble feszes
csöppnyi, dús és hegyes, begyes
Asszonyaink kacér válla
szikrát szór az éjszakába”

Engedékenyebb hang ez, mint az *Utószó...* hangja. A felső templom öregjeinek testéből szivárgó melegségé, amelytől jószerivel még az ég is elszégyelli magát. Ám Mohai V. költészete megmarad annak, ami. Legbensőbb, nehezen csituló kínjaink szaggatta, fájoan nosztalgikus dallamfoszlányokban megszólaló líra. Költészet, amely létünk permanens bizonytalanságának örvénye fölé épít átmeneti menedéket... (Mohai V. Lajos: *Utószó a magyar költészethez*, Prae Kiadó, Budapest, 2021)

(Mohai V. Lajos: *Bel canto*, Prae kiadó, Budapest, 2022)

KÁLLAI KATALIN

A posztmodern és a klasszicitás között

A szürke kis kötetet 2022-ben kaptam tőle egyik fehérvári bemutatón. Úgy látszik, a sors külön figyelmet szentelt annak, hogy mi találkozunk. A könyvhéten, kétszer is összefutottunk. Még fotó is készült rólunk. Azóta alaposabban megnézem publikációit, és a neve nem kerüli el figyelmeimet. Fellingner Károlyról van szó, a szlovákiai magyar poétáról.

A kis kötetet, az *Ujjnyomatot* a Kalligram Kiadó adta ki. A kiadóra mindig is az igényesség volt a jellemző. Ahogy átnéztem a szöveget, megállapíthattam: egy súlyos, nagy távlatokban gondolkodó egyéniség mutatkozik meg ebben a kis könyvben, amely a lecsengő posztmodern jegyeit is viseli. Az a véleményem, hogy költőink merítették a posztmodernből, de a klasszicitásról sem mondtak le. Egyetértek Szepes Erikával, a képviselési elv és a személyiség ma is fontos, de a tárgyilagosság és a távolságtartás sem mellőzhető a modernitásban. S persze, a mitikus gondolkodás sem.

Fellinger nem törődik az elmélettel, a lényegénél ragadja meg a kínálkozó kifejezési módot.

„A fal egy nagy szem. Átlát rajtam.” – írja a kötet első versében. A mitikus képzet rögtön működni kezd, és a következtetés: „A szívem meg úgy dobog bennem, ahogy az elefánt jár le-fel a porcelánboltban.” Rövid, lakonikus megfogalmazás, és a többi is követi. A *Falak* is olyan természetesen vált, hogy csak bámulunk. Mert előbb bezárulásról szól, de a váltás már magasba emeli a tekintetet: „telerajzolom őket madarakkal.” És a naturából eljut a pszichológiáig: „szárnypróbálgatásuk felejtés”... A teremtéshez is csak a tű fokán át jutunk. (*Stílus*) És az ironia sem hiányzik. A *Kerülőutakban* írja:

„Egyre beljebb
 árok magamban,
 ha nem vigyázok,
 eltűnök a végbelemen át,”

A felbukkanó holmik, lények – zuhanyrózsa, labda, tarló, fekete macska – mind totemisztikus jelzések, amelyek szükségesek az asszociációs ugráshoz. A ciklus végén lévő vers, a *Díszletek* híján el is árulja a metódust:

„neked a szavak jelentése
 helyett az kell,
 amit kíváltanak belőled...”

Ez a belső út kell, amiről már az első ciklus több verse beszélt. És Fellinger ezen az úton jár, maga találta természetességgel. Nem elemezném az egész kötetet, de a családról szóló versek valódi revelációk. A témához közelítve a *János versek* a belső rokoni viszonyokat tárják fel. De semmi érzelem, a megközelítés rideg, leíró, akár egy néprajzi elemzés, a temetői végakarat nem jut semmilyen siralmas kitérőbe, a sírfelirat csupán a tyúkhúr szedésének fontosságára figyelmeztet. A *Nem várt horizont* ciklus már ebbe az apa-anya szövevénybe visz. A *Kádencia* című vers az entrée: az anya betegsége miatt nem tud beszélni, csak motyog érthetetlenül. S bizony az az anyai pofon is jó lenne, ami korábban a kis lurkót formálta. Valódi csoda ez: a fiú vállalja az ápoló szerepét, és a különböző fázisokon át az anyai szenvedés részese lesz. Szinte testi szenvedés ez, de nincs ben-

ne sem romantikus nagyozolás, sem érzelműs rebegés, tárgyilagos láttelepet ad, amelynek fájdalmas-komikus fordulatai képet adnak arról az anya-fiú kötelékről, mely szétválaszthatatlanul összeforrasztotta őket.

S a költővé vált mezőgazdasági vállalkozó mind jobb verseket ír, aggódik övéiért, sorsukat a szíven hordja, s a hétköznapiok mélységeiből hozza be őket az irodalom világába.

Aztán, ahogy ezen elgondolkodtam, váratlanul egy újabb kötete jutott el hozzám. A *Vándorló*, Balázs Géza rajzaival. Gyerekkönyvet, szó se róla. Ha kinyitjuk, a Kárpát-medence nyílik ki előttünk, s azok a tájak, melyeket a költő bejárt, hogy információkat gyűjtsön Egertől Szigetvárig. Sok hasonló vállalkozást ismerünk – részben vagy egészben – de gyermekvers szintjén erre az etnikummentő akcióra senki sem vállalkozott. És a Nap Kiadó létrehozta a látványos kötetet. Fellingner visszaadta a tájat lakóinak, a nagyobb közösségnek lélekemelő, a gyermeki fantáziát mozgató szinten. Nehéz megindultság nélkül tallózni ebben a csuda kötetben, amelyben a személyes élmény, a néprajz, a helyi anekdotakincs kavarg, jó színes kavalkádban. A *Vándorló* szennázós, heroikus mű. És már itt a folytatás, a napokban jelent meg *Kárpátaljai gólyafészkek* címmel, Pék Eszter Anna rajzaival, akvarelljeivel. A mellékelt térkép most is segít, az AB ART Kiadó jóvoltából. A teljességre törekvő könyvecske a versekkel és a mellékelt akvarellekkel megérinti a magyar történelmet, a helyi mondavilágot és a szokásokat, nevezetességeket, mindazt, ami a jellegzetességek körébe tartozik. A kétnyelvű (magyar és ukrán) helységnévtár segít a tájékozódásban.

S megjelent a születésnapi kötet is, a *Bumeráng*, az AB ART Kiadó gondozásában. De nem akárhog, Dolán György színes festményeivel. Az illusztrációk a versek hangulati hatását felerősítik, máskor elgondolkodtatnak.

Szóltam már arról, hogy a posztmodern ideje lejárt, de néhány eszköze fennmaradt, jelen van. Akár Fellingernél. A klasszicizálódás jele a négystrófás rímtelen, többnyire jambikus lejtésű sor, viszont a tartalom reflexív, tárgyilagos, olykor mitikus szemléletű.

A kiinduló pont itt is a család, a gyerekkor, az apa és anya alakja. Az apa morgolódásai, az anya aggodalmai maradtak meg súlyos emlékkövekként a költő mélytudatában. Az utóbbi idő azért válik próbaidőszakká, mert az anyát gondozó költő kénytelen az otthonba adni a magát már ellátni nem tudó egyetlen hozzátartozóját. Az álmában hazajáró anya a kacsákat tömi, pillanatait többnyire a családi házban éli. Ahogy a költő írja: csak a szemétkosárba dobott pillanatok maradnak meg számára. Az ujjnyomat itt is megjelenik, egy egész ciklust alkotva. A megszületés és a sorsvizsgálat megköveteli a tisztánlátást. A nyugalmat majd kilöki magából a kataraktikus mondanivaló, és a megelőző alkalmazkodás kivájja a visszafelé vezető nyomot. Az életciklusok mögött felsejlik a pálya – „a földszintes

ég” eltünteti a fájdalmat, s a kedvenc verskötet is előkerül. A befejezés nem lehet más, mint a „nagy utazás” vége, és a végső tudomásulvétel nem lehet felmentő: „értő szívemmel elfordítom az arcom / a semmittevés az istenek dolga”, és a robogó vonat „a világ végén biztosan nem áll meg”. A családi körkép egy sóhajtasnyi időre kitér a nagyanyára is, aki kenyeret, kalácsot dagasztott az emlékek idején, és az egész tényleg ennivaló volt. A szellemi kalandozás kanyarjairól szól a *Hideg fény*, melynek során a túlvilági utazás is előkerül. A „mélyfekete földben” már az apa pihen, de ő is elkészítette sírkövét, „ahol felvésvé magyarul a nevem”. . A *Nyelvemlék* is az anyanyelvért aggódik, a költőkért, akiknek cserélhető verse is csak „a sebhelyes Isten” segítségével jelenhet meg. Itt, ebben a részben kell megemlíteni az ajánlott versek sorát. Hol a mű, hol a személy, az egyéniség ragadja meg. A Száraz Pálnak ajánlott vers a gyökerekről szól, ahogy írja: „Nem a láb, / a nyelv a gyökere anyámnak”. A *bizonyítékok* pedig Bakonyi István 70. születésnapja apropóján szüleink találékonyágát dicséri. A *Kollázs* – Debreczeny Györgynek ajánlva - a szétszórtságát, „szénakazalágát” idézi fel ironikus jelzőkkel.

„Szénkazaral vagyok, orkánból, szélből
rakott össze a megbocsátás védő
angyala...”

Külön kell szólni a *János versekről*, a költő alteregójáról, aki különböző kalandokba, élethelyzetekbe keveredik, s nehezen találja a kivezető utat. A *Döglég*y a telefonhívások miatti viszályt beszéli el, amelyet csak a mesekönyvből kilépő óriás tud csillapítani. A *Fűhárfa* Szüllő Dezső emlékére peng, a *Kapaszkodó* arról elmélkedik, „hova temette el János a szelet”...a *Diótörő* Juhász Róbertet biztatja diótörésre, amely „kieszi a nyelvét”.

A rakott krumpli a húsvéti tojásokból készül, s a locsolások boldog idejét idézi fel. S mellé kerül a Markó Iván halálára írott kis szösszenet, amely a „szent túlélés” titkait akarja megfejteni. Eljutunk a *Kulcs* című versig, amelyben a következő olvasható:

„Szigorúan csak a
valóságot írom, amit értékelek,
amit a szememmel látok.
Őszinte pillanataimban
változtatok rajta.”

József Attila írja: „A titkokat ne leld meg”. Ám ez a Felling-er-vers enged bepillantani a szigorúan rejtegetett műhelyébe. A költőt az „átírt valóság” érdekli, a kulcsa csak annak a kezében van, aki el tud rugaszkodni a valóságtól. S ezek az ugrások hol a 25 éves osztálytalálkozóra érkeznek, mások pedig Örkény emlékét siratják. A *Kormozott hó* a gyermekvilágot érinti, és a jó bűvész teendőit sorolja. A bűvész, az idomár szétszítja a

sárgarépat a kis közönségnek, ám a kötél tánccosnak sincsenek kötélből az idegei, s a zsongító felvonulás egészen a költő unokájáig tart, aki szerint a gólyalábak és a békák csábítják cirkuszba a gyerekhadat.

A hit ereje az, ami visszahozza a bumerángot az elröpítő tenyerébe (*John Mawurndjul*), Fellingner is gyakran e módszert követi. Az egykori gyerekkori emlékeket távolra röpíti, megforgatja az időben, és úgy kapja vissza az egykori élményt.

Erről jut eszembe, amit az elején már írtam: a tartalom csupa reflexió, ami az epikai jelleget erősíti. Vannak egyes költők, akik varázsosan elrejtik az epikai szálát versükben. Fellingner is ezt csinálja. Így, ezen keresztül érvényesül a humor, az ironia, poén, verseinek leíró jellege olykor mesés, balladisztikus fonalat követ, amelynek a végén valami égbekiáltó csattanó várja az olvasót. Ebben a részben kap helyet az őshonos kisebbség dilemmája. Az *Angyalfiúban* – a János-versek egyike – a helyi előítéletnek adnak hangot, amikor János gyermekei a magyar iskolába iratkoznak be harmadszor is. Holott Szlovákiában élnek.

A Fellingner család része a Teremtő is, ahogyan ez a *Bizalmasan* című versből kitűnik. A szent szobrokat el kell tüntetni, de a kínzóeszközök maradnak. A jövőig való vitorlázást az elmúlás szele segíti. A *Bulvár* című vers meghatározza, mi lehet a költő igazi feladata:

„A költő igazi sikere, amikor a tökéletességből
elcsen egy darabot,
s megajándékozza vele
példaképét.
Ki könyörög az élőkért,
hogy mentsék már meg
ezt az önmagából
kifordult világot.”

S megtudjuk az *Ördögből* című versből:

„szabad vagyok, a legrövidebb út,
amit hamar benő a felfedezés”.

Vas István írta 1969-ben Petrivek kapcsolatban: „Bizalmatlansága nem egyszerűen kordivat: van valami alkati keménysége, nehezen feltörhető magva.” Fellingerről hasonlóan elmondhatjuk, önnön komolyságánál, súlyánál és eredetiségénél fogva létre kell hoznia szkepticizmusa feloldását. A hatvan felé hajózva azt kívánjuk neki, mielőbb eljusson az ismeretlen partokra.

(Fellingner Károly: *Bumeráng, Kalligram, 2022*)

Megmenteni bárkit

Mintha *A rezervátum visszafoglalása* című, 2021-ben megjelent novelláskötetének egyik-másik hőse is átlépett volna Puskás Panni első regénye, a *Megmenteni bárkit* világába. A korábbi kötet címadó rövidtörténetének kiábrándult, stimulálószerekre ráfüggő, extrém urbánus csoportok társaságát kereső főhőse például a három szólamot érvényesítő regény első, egy multicégnél dolgozó, az alkalmazottak lélekölő és üres (bár jól szituáltságot biztosító) életmódjával meghasonlott szingli beszélőjének az előképe. De a második, művész és meleg identitású hősnőnek és a harmadik beszélőnek, a frusztrált anyafigurának is megvannak az alakmásai az előző kötet történeteiben. Viszonylag gyorsan kiderül olvasás közben, hogy hármójukat közeli rokoni szálak fűzik egymáshoz: az ötvenes éveiben járó anya írja kezdetben vallomásszerű, önleleplezőnek tűnő, majd egyre zavarosabb, sőt, vádló leveleit fiatalabb lányának, amelyekben elutasító tartalmak és utalások vonatkoznak idősebb lányára, aki a második elbeszélő a regényben.

Mindhárman a saját lázadásuk történetét mesélik el a maguk szemzőgéből, ám igazán tragikus mélységei és kimenete csak a Szicíliában élő, mint később kiderül, súlyos beteg idősebbik lány életének van. Nem véletlen, hogy a grafikusművész életelbeszélése kapcsolódik össze, pontosabban: íródik rá Szent Lúcia legendájára, s hogy az ő történetét hatják át legintenzívebb módon az álmok, a látomások, a képzelet különböző játécai, miközben ezek és a valóság között nem is mindig tudunk határt vonni. Eldönthetetlen például, hogy a lány és vak párja valóban tutajt építenek-e a közelünkben, egy hajón rekedt menekültek megmentése érdekében, vagy pedig csak képzeletben játszanak el a gondolattal – annál is inkább, mivel időnként jó történetek, emlékek elbeszélésével sikerül tovább lendíteniük az építkezést.

Olykor párjára, a festőművész Máriára – aki gyors ütemben veszíti el szeme világát, ezért mély depresszióba süllyed – vetíti rá, máskor maga azonosul a gyilkosai által torkon szúrt – többek között a vakok és a szembetegségben szenvedők védőszentjeként ismert – vértanú, Szent Lúcia történetével. Kettejük viszonyának bemutatása azért rendkívül szuggesztív, mivel az igazán súlyos tartalmak a sejtetés, a kimondatlanság tartományaiiban maradnak, miközben folyamatosan beszélnek/elbeszélnek a szereplők. Kezdetben úgy tűnik, hogy a szeme világát veszített Maria/Lúcia szorul segítségre, fokozatosan azonban egyre inkább kiviláglik, hogy – bár erre konkrét közlés nem, csak jelzések, az átélt testi fájdalomra vonatkozó utalások vonatkoznak – párja a gyógyíthatatlan beteg ebben a saját maguk és a másik/mások megmentéséről szóló történetben.

A regény egyik legszebb poétikai megoldásai közé tartozik a lány (a második elbeszélő) halálának megjelenítése egy látomásban, s ahogy ki-

íródik a történetből azáltal, hogy az időközben belépő húga (az első elbeszélő) azonosul vele; egy darabig megpróbálja a másik szemszögéből láttatni az eseményeket, hogy végül megérteni és elengedni legyen képes testvérét, aki sokkal, de sokkal fontosabb volt/lett volna számára, ha a zűrés családi viszonyok közepette ez a vonzalom és szeretet érvényesülhetett volna. Az időközben elkészült vízi alkalmatosságon (tutajon) a három nő (talán, képzeletben) vízre száll, ám az indulók közül csak ketten, Maria és Gréta térnek vissza egy, a menekülthajóról kimentett arab kismamával és újszülöttjével. A nővér „átmegy a vízen”, miként az ókori legendákban a halottak a Styx folyón, hogy emléke a bárkán rekedt menekültek megmentéséért folytatott küzdelmében (ami lehet, hogy szándék vagy együttérzés volt csak) kapjon igazi értelmet, nyerjen a halála feloldódást.

Váratlan fordulatokban és elbeszélői „csavarok”-ban a fiatalabb testvér – a neki címzett levelekből tudjuk, hogy Gréta – története sem szűkülök-dik, miként az anyáról kialakuló képünk és megítélésünk is folyamatosan változik, sőt, az ellentétébe csap át. Előbbiről például eleinte úgy gondoljuk, hogy egy infantilis, szenvedélyfüggő és hisztérikus nőszemély mindenféle közösségi érzés és mások iránti empátia nélkül, míg az anyáról, hogy áldozat: szülei szűk látókörűsége és férje bántalmazásai következtében lett aszociális, gyermeknevelésre majdhogynem alkalmatlan anyává. De néhány apró mozzanat, epizód, sőt, saját megjegyzései és értékítéletei nyomán is egyre valószínűbbé válik számunkra, hogy igazából maga az a toxikus személyiség, aki környezete és családja életét megkeseríti. S noha leveleit (az elbeszélés harmadik szólamát) az életgyónás szándékával kezdi, s látszólag önkritikát is gyakorol arra vonatkozóan, hogy nem volt jó anya, történetei mögött a látszatkeltség és a szerepjátszás szándéka húzódik, aminek nyomán egy mindinkább taszító személyiség arcéle bontakozik ki előttünk. A kispolgári környezet elleni lázadása például azzal kezdődik, hogy egy punk csoporthoz csatlakozik, de még önmaga előtt is egyértelmű, hogy csupán szerepet játszik: „Először viccesnek tűnt. Szívsz, fűjsz, szívsz, fűjsz, és már azt sem tudod, hol vagy, de jó. És aztán rossz, nagyon rossz. Ezért, amikor körbejárt a zacskó, én mindig csak a kezembe vettem, és az arcom elé húztam, de nem szívtam bele, utána meg úgy tettem, mintha totál kész lennék. Hátradőltem a füvön, lehunytam a szemem, és már akkor tudtam, hogy a szabadságom nem valódi” (26). Vagy: „Aztán véget ért az a nyár, és nekem elegendő lett a punkból. Elegendő a földön alvásból, az alkoholból, az állandóan részeg haverokból, az igénytelenségből, a balhékból, a rendőri intézkedésekből, a cigarettafüstből és a hangos zenéből. Csak apádból nem lett elegendő” – írja Grétának, s leveléből kiderül, hogy szerelmétől és az előtte álló élettől leginkább azt várja, azt a nagyon is hétköznapi, sőt, konzervatív családmódot, ami ellen látványosan lázadt anno. Ezen a szinten azonban még fiatalsága, érzelmi és intellektuális éretlensége számlájára írhatnánk következtelenségét, azonban ezek későbbi élete során sem

fejlődnek tapasztalattá, mi több, kompromittáló nevetségességbe (kapcsolatfüggőségbe, promiszkuitásba, infantilis cselekedetekbe) torkollanak, hogy aztán a vallási szekta által kínált önkéntes gyermetegség, hazug és képmutató ájtatosság állapotával érjen véget életelbeszélése. Csattanója e történetnek, hogy végül kiderül, a leveleket nem is Gréta, hanem Tuna, a lány egykor (ál)forradalmár, majd (betépett állapotban) súlyos balesetet szenvedett és segítségre szoruló barátja olvassa, kommentálja és – valamiféle lelki rokonság nyomán – kerül legközelebb a megértésükhez, vagy legalábbis képes némi együttérzést tanúsítani.

Gyermekkori traumatizáltságuk nyomán és annak feloldási kényszere alatt mindhárom nő karitatív ön- és másokat megmentő akcióba kezd, de csak Gréta törekvései hitelesek, illetve járnak, némi eredménnyel: magához veszi Tunát, gondozza és újból jární tanítja, miközben maga is – legalábbis metaforikus értelemben – újratanulja a világ dolgai és lehetőségei közötti tájékozódást, boldogulást. Érdekes módon, mert őszinte és ösztönszerű gesztusok, egyik tettét sem érezzük túlzottan kifogásolhatónak vagy ellenszenvesnek, még akkor sem, amikor például drogos és magukat újforradalmárnak beállító (egyébként csaló és szélhámos) társaival összeverik cégbeli főnöke új BMW-jét, vagy más kihágásokat, közbotrányt okozó cselekedeteket visz véghez. Tettei mögött ugyanis mindig van valamiféle szociális igazságérzet, vagy a képmutatás, az igazságtalanság, a hazugság leleplezésének szándéka, illetve menekülési, kitörési vágy, még ha azt eleinte a füvezés vagy a kristálymet révén szeretné is elérni. Ellentétben nővére szólamával, amelyeknek látomásai és álomleírásai helyenként unalomba és érzélgősségbe csapnak át (néha Maria, a párja figyelmezteti is erre), Gréta delíriumos kitalációi, képzelgése (például a Mundruczó Kornéllal és annak rendezői stábjával töltött olaszországi parti) szórakoztatóak, szimpatikusak, viccesek – nyelve frappáns és nem hiányzik belőle az önirónia sem.

A színpadias magatartás és a színpad fontos szerepet játszik mindhárom szereplő életében. Lázadó és megesett lányuk életkezdését és esküvőjét a sértett szülők még finanszírozzák, ám amikor a punkok a *Hair* ominózus asztalon táncolós jeleneteit imitálva verik szét a vacsoratársaságot, végleg megszakítják vele a kapcsolatot. Filmszerűen pereg le előttünk a regény legszomorúbb és -tanulságosabb jelenete. Évekkel később az immár már kétgyermekes és a férje által is elhagyott anya mégis segítséget szeretne kérni rég nem látott szüleitől. Az elébe táruló kép, felhőtlen boldogságuk látványa, annak felismerése, hogy nélküle valóban boldog életet élnek, azonban visszatántorítja szándékától. Mentális állapota, intellektusa nem teszi alkalmassá a konzekvenciák levonására és értelmezésére. Lányai viszont nemcsak átvitt értelemben lesznek színpadi jelenetek résztvevői, aktorai, hanem valóságosan is, leginkább úgy, hogy (részben stimuláló szerek hatására) beleavatkoznak az unalmas, hamis vagy dilettáns előadások és rendezvények menetébe. A Siracusá-

ban élő idősebb például Euripidész *Bakkhánsnők* című (középszerűen, sőt unalmasan színpadra adaptált) előadásának menetébe lép be, és avat őrjöngésével – a színészek döbbsent csodálkozására – zajos sikert a közönség körében. Elbeszélésében egy festmény, Caravaggio *Santa Lucia* című műve is jelentést kap, nem is annyira a vértanú történetének tematizálása és ábrázolása miatt, mint inkább az eredeti mű keresésének, folyamatos eltűnésének, majd fölbukkanásának metaforája révén. A két nő ugyanis egy darabig hiába keresi az ismert festményt a városban, csak a másolatát találják – az eredeti mindig másutt van.

Noha olvastam róla ilyen véleményeket is, a magam értelmezésében nem tűnik mesterkéltnek az egymástól sok évig távol élő nővérek véletlennek bemutatott szicíliai találkozása. Mert nem az. A fiatalabb lány vagány külsője ugyanis jobbára álarc, mögötte egy érzékeny és szeretetre vágyó lélek lakik, aki tudatosan keresi és találja meg a nővérét, miként az anyjával való kapcsolatának rendezésére is – egészen annak álszent és a halott lány (saját meleg identitású gyermeke) iránti elutasító magatartása lelepleződéséig – több kísérletet tesz. Végül a regény legextrémebb figurájáról derül ki, hogy karakán jellem.

Ha van hiányérzetünk Puskás Panni első regényét illetően, az abból adódik, hogy nem sok újdonságot visz bele az elbeszélésbe sem *A rezervátum visszafoglalása* frappáns világához, sem az elmúlt egy-két év magyar prózairodalmának családtörténeti diskurzusához képest. Tucatjával jelentek/jelennek meg a legutóbbi időszakban hasonló jellegű, többszólamú, nemzedéki konfliktusokról, tovább örökölt traumákról és azok következményeiről, több generáción át elrontott életekről szóló családregények, mint amilyen Gurubi Ágnes *Másik Isten*, Légrádi Gergely *Alkalomadtán*, Cser Kovács Ágnes *Zárvatermők kertje*, Molnár T. Eszter *Hidegkút* vagy Kun Árpád *Takarító férfi* című prózája. E sorba Puskás Panni *Megmenteni bárkit* című regénye a diskurzust semmilyen módon sem kitágítva, átírva vagy módosítva illeszkedik.

(Puskás Panni: *Megmenteni bárkit*, Magvető, 2023)

BENCE ERIKA

Ikerdimenziók között

Gerevich András az ember és a természet, az emberi test és a térkörnyezet különleges kapcsolatát vázolja verseskötetében. A térkörnyezet elemei sokszor, mint tárgytestek is megjelennek, a természet(es) és a város (mesterséges) kettősségében, ahol az ember és a tárgy (ember és tárgya) egyaránt hulladékká, szemétté, ronccsá képes válni, sugározza magából a pusztulást: „Saját arcát / látta rothadt, olajos tükrén [...] a bozótban nejlonzacskók virítottak [...]” (*Határok*).

Egy magasabb rendű (képzelet)világba enged belépni a költő ebből a leépülő tapasztalatból: „Belepte végül az avar, a sár, a por, a homok [...] átcsöpögött élet a halálba [...] az ereken át pumpálta a szív a túlvilágba, / tengerré nőtt, ahol delfinekkal úsztunk az égbe” (*Határok*). A halak és delfinek cikázása (*A tenger virágai*) mint az emlékek jelennek meg az elmében, és végül „az emberekből csak a betűk maradnak. / Halálod metaforája vagy.” (*A tenger virágai*). Az ember már csak saját emlékeinek, verseinek, hátrahagyott örökségének a metaforája, átalakulása, emléke, maga is betű, szervezete, teste mint egy könyv, életre kel. Mondatai, szövegszerkezete által, beszél, kimond, magyaráz, jelentéssel bír. A szerkezet, a strófák, a mondatok maguk az évek, az események, a tapasztalatok, a légzések soraként szimbolizálódnak. Gerevich kialakítja a testírás, testkép vagy testépítés (*Költő a konditeremben*), illetve testleépülés verbális-fizikai konstrukcióját.

A légzés maga, annak metaforája is része ennek a világnak. „A légzés vagy. Beszívod, kifújod a levegőt [...] A tüdőben, mint laborban megy végbe / a szabad ég és a véred közötti gázcsere.” (*Légzésgyakorlat*). A levegő ritmikus mozgása és a test mozgatása a szervezetben létrejövő pulzálásokat, a szív életét, majd egy spirituálisabb lebegést alakít ki, az ember átalakul. „Fa vagy, / és ahogy az erek végtelen hálója / szövö át testedet, járod át gyökereiddel / a Földet. Majd kilélegzel, / és mint a bogár a csápjait, visszahúzod / magadba [...] atomjaiból összerakod újra a testedet.” (*Légzésgyakorlat*). A levegővétel minden pillanatból újraformálja és újjáformálja a testet, olykor félresikerült a folyamat: „a leégett őserdő mérgező gázai / tüdődön át véredbe kerültek, / egy toxikus világban te is toxikus vagy. Izzadásod, kipárolgásod vajon / milyen fertőket bocsát ki” (*Pandémia*). Az ember maga is mérgezővé válik, káros anyaggá alakul, és így ivódik be a természetbe.

A légzés és a víz kapcsolata, fájdalma, fizikai nehézkedése is kirajzolódik, de az én képes a mozgásra, helyzetének változtatására: „Beúszol mélyen a piros vízű tóba / hány hullát húzhattak ki itt a partra, / tüdejük csurig vízzel [...] A tó mint a magzatvíz, körbefog [...] a tó, mint a temető, az égnek feszül, / mozdulatlanul, némán, súlyosan [...] apró gyökerek szívják a testnedveket, / minden lélegzetre belülről szűrja / testében millió csont- és koponyaszilánk, / szálkák és fullánkok a sebzett bőr alatt, / a tó egy [...] alvó test, / megsimogatod és megcsókolod [...] a tüdeje megtelik lélegzeteddel.” (*Piros víz*). Ennek a versnek az ikertestvér-költeményében olvasható a következő: „ahogy úszok a tóban, vizét nyelem, / mélyen a lelkembe folyik [...] több generáció él bennem egyszerre [...] bútorok, könyvek [...] hangok, zajok, morajok, beszélgetések, / csikorgó harapás [...] feszíti a fülem, ahogy rég elhunyt úkanyák / mormoják a varázsigeiket, hogy most már / örökké bennem éljenek, / tudómet, mint a víz, megtöltik gondokkal és szavakkal.” (*Víziló*). A testek az élők és halottak mozgáské-

pes és tehetetlen kettőseben jelennek meg. Jelen és múlt, a világ ébredése és elhalása egyszerre van jelen (*Sysmai erdő*). Az ember átörökíti a pusztulást, de a figyelmeztetés érződik, hogyan alkalmazkodjon és ragaszkodjon a természethez, a világhoz (bolygóhoz), hogyan vigyázzon rá. A jelen lévő pusztító, dekonstruktív gondatlanságnak, szándékos erőszaknak és gonoszságnak a képét festi meg, a természetközelségnek és az embernek azt a fajta viszonyát ábrázolva nyíltan és tisztán, ahol az ember maga alá rendeli és gyilkolja a természetet, ha nem a természet barátjaként, hanem annak ellenségeként cselekszik: „Hétfő. Láttam a téglával agyonvert, / széttrancsírozott sünt a Tabánban. [...] / Kedd. A szomszéd megkergette / a vak macskát: riadtan futott / fejjel a fatörzsnek. Szerda. / A Cirókán a gondnok megmérgezte / a sast, mert elvitte a tyúkokat. / Csütörtök. A révfülöpi mólón / egy fiú a körmével szétnyomta / a katicabogarakat és zacskóba / gyűjtötte a tetemeiket. Kirántotta / a siklót a vízből, és a sziklát addig / ostromozta vele míg szét nem folyt / a feje. Péntek. Éjszaka nyüszítést / hallottam, és szombat reggel / a Vérmezőn egy fán lógott / a felakasztott kutya. / Vasárnap. Éget a fény.” (*Tanúságtétel*).

Hasonló a bálnavadászat leírása is: „amikor a bálnavadász hajón lecsapolják / a kilőtt állatot, befolyik a képernyőn, / bokáig bálnavérben gázolsz a nappaliban, / csupa vér a lepedő, paplanod, párnád, / fuldokolsz, kapkodsz levegő után [...] ragacsos arcodat / tisztára mosnád, de a csapból is bálnavér folyik.” (*Pandémia*). A gyilkolást elutasítja, undorodik tőle, de áthatja az életét, együtt érző fájdalommal veszi tudomásul maga körül az állatvilág kárát. A csapból folyó vér üzenete lehet a *vízcsapból is ez folyik* típusú figyelemfelhívó jelleg, amit üzen a környezetvédelem nap mint nap, az irányban, hogy az emberiség hagyja abba a természet károsítását, pusztítását. A szándékos pusztítás azonban folytatódik különböző jelleggel, különböző módokon és minőségben. Gerevich különleges nyelvi-vizuális megoldásba burkolja az üzenetet; a demonstratív jelleg nem válik üres közhellyé, elcsépelett motívummá.

Ennek az üzenetnek egyfajta következménye is lehet, ami az emberiséggel történhet. A negatív (expresszív és szürrealista), undort keltő képi egység („Poloskák mászkálnak a ruhádban. / Tartsd fenn a látszatot, képzleted / plasztikai sebészei vegyék kezelésbe / az emlékezetet [...]” *Pandémia*) erőteljesen disztopikus környezetet, helyzetet ábrázol, az ember, mint halálraítélt, magára hagyott lény tengődhet világában, számlált napjainak halálsorán: „Nem lesz más az utolsó vacsorádon / csak kihűlt virsli [...]” Lesz-e egyáltalán utolsó vacsora, illetve milyen lesz a minősége, egy utolsó élet- és világjelenet utolsó vacsorájaként, a végső pusztulás biblikus jóslatában bekövetkező napon, melyre az ember tudatosan készül majd. Végül a *tényleges* pusztulás *utáni* pozíció rajzolódik ki.

A meglévő, kezdeti dekadens és dekonstruktív folyamat eleje és vége közötti létállapot ábrázolása bontakozik ki a szövegekben. A haldoklás

és a lélek (f)elborulásának a fokozatai körvonalazódnak. „Csak a megtört fémtörzs roncsa marad, / zárlatos vezetékek szikrázó idegrendszere, / és az emberben a szétfűzött szervek” (*Balatoni baleset*). A mesterséges (stroboszkóp, diszkófények megvilágításai általi közegek) és a természetes, az emberi és az állati, az élet és a halál kontrasztjai befoglalják, megmutatják az ember fokozatosan leépülő, pusztuló folyamatait, az idővel való versenyfutását, a maradék éveknek vagy perceknek a jobbulását vágyó tudat jelenlétét. A kapaszkodást valamiféle láthatatlanul is látható szálba. A testben már csak a „gyógyszermolekulák” (A tenger virágai) jelennek meg, dolgoznak, alakítják a keringést, változtatnak és torzítanak. Az ember önkéntelenül is gépiesedő-mesterséges metamorfózison megy keresztül. A fokozatok ábrázolása, a képzelet és a tudatos végiggondolás stációi a gyerekkor (*Gyerekkor, Balatoni baleset*) és a felnőttkor felidéző elemeit is az (elnyelő) jelenbe kapcsolják, a saját elmúlás pengeélesen, időbeli szempontból egészen közel hozott valószerűségére is építve: „elképeled a saját halálodat [...] a véred csorog. Átrajzolod az arcokat: / látják, hogy meghalsz, és ettől élsz.” (*Balatoni baleset*). A fokozatokat a katonaság jelenléte is alátámasztja, mintegy ezzel kezdődik minden. Az ember(iség) militarizáló (erőszakos, kegyetlen, kíméletlen) jellege mellett az én „teste a félelemmel és a biztonsággal” (*Határok*) telítődik meg. A betonfal, drótkerítés nemcsak a fizikai, de lelki ostromot is magában foglalja, a környezet támadja az embert, az ember saját magát, majd saját magát változtatja célponttá. A versek sugallata szerint egy idő után már képtelen hárítani a támadásokat. Belehal, és „csak a vér marad a kiürült ketrecekben.” (*Határok*).

A lélek itt „mint zacskó” (*Határok*) próbál létezni, levegővételekkel (*légzésgyakorlatokkal*) együtt életben, illetve olyan létsíkban maradni, amely élet és halál között lebeg, egy még ismeretlen, de már inkább mesterséges dimenzióban, eltávolodva a természetestől (természetességtől, a természettől). A test, a hús mind egy különleges és bizzar fogságba esik, álomszerű képek tolulnak fel az elmében. Apokaliptikus képsorral vezeti Gerevich a gondolatokat: „Átszökünk a magas fűben a fák között [...] Magunkba szívtuk a perzselt hús szagát [...]” (*Határok*), és menekül bogarak, rókatetemek, tankok, gázkamrák, transzportok, lángok előtt „egy új világra vágyva, hogy átlépjék a legvégső határt” (*Határok*). Minden 20. századi, történelmi jelentőségű, ember által megvalósított pusztítás a versben egy időben (globálisan) valósul meg, horizontális (földrajzi, lokális) kilátástalanságot hozva. Az elmúlástapasztalat engedi megérteni és megérezni a határmezsgyéet élet és halál (meg nem születés) között. A jónak és a lehetőségeknek a keresése (boldogságkeresés) is a háttérben áll: „Testedet évről évre görgeted magad előtt, / mint ganajturó bogár, matatsz a földben, / keresed, ami halandó, ami halott” (*Naphegy*). A felidézett szépség és az életteli tavaszi képek csak a „*mintha*” által vannak jelen. Meg akar változni és meg akar változtatni, a világ nevében szeretné a

természet megbocsátását is kérni: „és mint eltévedt / kelta szent, kitárom a tenyeremet, / fészkeljen bele, legyen a karom merev, / mint a mestergerenda, fejem könnyű, / mint a szmog [...]” (*Gyerekkor*).

A történelem és az evolúció sodrásában a Föld (vagy egy antropomorf istenség mitologikus alakja) megszemélyesített alakja is mintha megjelenne Gerevich-nél, mintha a bemutatásban részt venne egy aktív és egy passzív fél, akik érzik egymás tevékenységét, mozgását, létezését, de nem akarják vagy nem engedik a kölcsönviszonyt kialakulni. „Mit sem érdekelte a világ [...] a tenger habos hullámai mosták [...] gondtalanul legeltek és nyalogatták árnyéktestét [...] Lusta ujjaival mélyen a húsába túrt, / talált benne római pénzeket, üvegszilánkot, / műanyag csatokat és izgága bogarakat. / Autók gördültek át a hasán, csizmák taposták [...] aszályban lángba borult. / Aztán felkelt és megvakarta a fejét. / Mély levegőt vett és szárnyra kapott.” (*Arcadia*). A történelemben a diaszpóra, az emberi lélek és szellem szétszórátása nem etnikai, hanem az ember saját egyéni gyökereinek és a világ felszámolódásának, felszívódásának, az emberi létezésnek, a molekulák diaszpóráját jelenti. A testen-kívülségbe való átalakulás folyamatában, a saját magunk történelme, változása megy végbe, az egyén világgá, majd a világ egyénné alakul (*Sárospatak*). A diaszpóra jelleghez hasonlóan, széttartó és összehúzó jelleggel. Az összeomlás (szételés) után új élet sarjadása jön el („mert holnap már bomló mókustetem lesz [...] a napviharban virágba borulsz”).

A világban (versek között) külön helyet kap Pannónia, Magyarország, a haza vagy legalábbis egy olyan hely, ahová az ember született, amelynek (fel)ismeri a történelmét (és benne a maga evolúcióját), de nem ismeri benne az ember a másikat, elidegenedik. „Ezt a vidéket egykor tenger borította, / de amikor újra víz árasztja el [...] kiürült az utolsó kehely, / nem született új Noé, nem épített bárkát [...]” (*A tenger virágai*). A pusztulás egyértelmű és sorszerű (szükségyszerű). Gerevich nyíltan és reálisan látja és ábrázolja a világsorsot meghatározó összefüggéseket. Költészetében a krónikási szerepet is felvállalja: „Verseidben burjánzanak a virágok [...] és virágzanak a sebek és fekélyek is, / a fertőzések vörhenyes kiütései” (*A tenger virágai*). A Duna, mint elnyelő, e levegőt elfojtó közeg is megjelenik itt, életfolyamként is érthetően: „csak te éled túl minden halálotat” (*Naphegy*). A világ hamisságának és a világváltozásnak a felismerése („ígét hirdet, megváltást ígér, de a szájában / férgek ficánkolnak a fogai helyén, nyelvének / halszeme van” *Hamubolygók a tóparton*) is hullámmásszerűen jelenik meg. Az emberi tulajdonságok, moralitások, és erkölcstelenségek a folyóhoz hasonlóan érkeznek az énhez, különböző, további felismerésre váró veszélyek formájában.

A másik tapasztalata, észlelése, megérzése, és a mindenkori perceptív felfogása, akár szexuális értelemben, akár csak a kapcsolatteremtés és kölcsönhatás általában vett szintjein, megtörténik. „Nárcisz zaklatott

/ álmában egy őszi éjjel egymásba / botlottunk. [...] Most / a szavaidat is ellopom, beléd bújok.” (*Naphegy, Egyetemi könyvtár*). A másik megismerése, testének és tudatának felfedezése a lélekbe-bújás és testbe-bújás motívumán keresztül körvonalazódik: „izmok hajlatában rímek [...] minden nyögés alliterál [...] az izmok összecsendenek / génekbe kódolt az értelme [...] gyúrni, gyúrni, gyúrni / kenyeret, kegyeket, / szexi szeretne lenni / mert a test és az elme / túl absztrakt és metaforikus [...] saját hújának drámai hőse / kivetkőzik a szavakból.” (*Költő a konditeremben*). A szenvedélyt és erotikát finom szálak tartják: „Saját árnyékkal összefekszel [...] ha két test között [...] Lehet a test a testnek tükre csak [...] és lezárt, akár a kárhozat [...] Csupaszra vetkőztess! [...] csak a vágóhíd melege, / muskátliszaga öleljen, / és testvértelen száz / meztelen fénnel / ragyogjon mellemen [...] és a kinyíló számos résen át / belém eresztéd áramlásodat [...] Temess a karjaid közé, / adja párnát a pusztulásnak! / Meztelen sírkő a hátad” (*Két test között*).

A felépítésben a levetkőztetés gesztusa és a bőrfelület képzeletbeli vagy való beutazása egyszerre az erotikus utakat, az írást (a költői én tudatot), a leképezést, a testtájak bejárását, a tájleírást, a szavak testre formálását (testre szabását) is jelenti-jelképezi: „Toszkána lágy lankái / a zalai domb-ság elterülő, / szundikáló testét idézik meg [...] a világegyetem / szöszös köldökébe csorog” (*Cartolina*). Elhagyhatatlan az árnyék, akárcsak a másik örök (magához ragadott) jelenléte, a testi töltekezés vágya, a pillanat időtlensége (*Adonisz születése, Tavasz*). A másikat úgy élni meg, mint saját területet, térséget, földrajzi kiterjedést (*Cartolina, Csapzott Föld, Chanson d'Automne*). A szexualitás a megtisztulásnak és az újjászületésnek is módja lesz. A szeretkezés metaforája a tóban (testben) való úszkálás cselekmény- és élményábrázolása is.

Gerevich András figyelemfelhívó jelleggel közli tehát meglátásait, érzéseit, a világ és az egyén kapcsolatáról, amely globális értelemben vett védekező helyzetet, és az egyén világtól való szándékos és sodródó elszakadását, a néma megfigyelés sorait is jelenti (*Sysmai erdő*). A halott és élő kapcsolata misztikus és mitikus, történeti keretet nyer, a természet egészében a halál is (meg)figyel. Az új élet keresésének és megtalálásának pontja, amely mintha egy másik dimenzió új világát idézné meg, valós tapasztalatokkal, az új lakhely és új otthon képével, emlékké vált jövőképpel: „a Mars északi pólusán riant a jég [...] és kígyók csúsztak ki emlékezetedből [...] és forró vér bugyogott fel a parketta alól: / a pincébe rejtett bálnát patkányok rágták [...] Megállt az idő ma reggel [...] távoli bolygókon a napszél fuvolázott, űrhajók lebegtek a rózsaszín világűrben, de megfordítottam a kis műanyag homokórát, / és ezzel újra bekapcsoltam örökre az időt.” (*Reggel*).

Az ember képzeletének és emlékezetének rétegeiből építette fel szürrealisztikus jövőjét. Időtlenné tudja tenni világát, amelyben, ami egy-

kor volt, annak máshol van már a megtalált helye, az univerzum távoli ismeretlenében. Változott és elváltozott a közeg, a környezet, valamint „megváltozott arcod tompa ragyogása [...] beépül a testedbe sok milliárd fényév” (*Földemlék*). Gerevich András, álom- és jóslatszerűen vezeti végig a világ mélybe szállásának történetét, majd felemelkedését, amely egy ikerdimenziót teremt, ahol az ember ismét felemelkedik, józansága, lehetőségei tükrében (*Légzésgyakorlat, Kánikula, Víz*), mégis pesszimista végszót mondva ki: „de minden egyre barnább [...] Ezt hagyod örökölni. Végül mindenből ez lesz, / mocsár: színekből, szavakból, érzésekből.” (*Sikertelenül Bacon nyomában*).

(Gerevich András: *Légzésgyakorlatok*, Budapest, Pesti Kalligram, 2022)

HÖRCHER ESZTER

SEBŐ JÓZSEF

A költő színeváltozásai

Ha Petőfi életútján végigtekintünk, számos metamorfózis tanúi lehetünk: kezdetben a népies, de a népszerű almanachlírán túllépő ifjú titánt látjuk, aztán a *Felhők*-ciklus magányba vonuló, a filozófia felé kacsintgató versművészt, majd a francia forradalom utópikus eszméiért lelkesedő, a népek világszabadságáért meghalni kész apostolt; Koltón a léten túli lét képeivel viaskodót, a *Minek nevezzetek?* sorai révén pedig már a nyelvi kifejezőkészség határait feszegető poétát, aki nyughatatlan, mindig megújulni akaró, próteuszi alkatából következően, számos korabeli „kóficcal” került összetűzésbe, aki még atyai mentorával, Vörösmartyval is összezőrdült.

Anno, kisiskolás korban, képzeletben én is János vitézzel együtt lovagoltam, és az utcabeli szép lányokban Iluskát véltem felfedezni. A kukoricaföldek mellett elhaladva pedig Jancsit vártam, hátha előlép... Az ő tündérországának vendégeként hamar ráéreztem, hogy csak a huszáros élet lehet az igazi. Huszár persze nem lett belőlem, de Jancsi paripájának patkószikrai nyomán én is azt kerestem, hogyan szegődhetnék a nyomába... Életderűvel átítatott sorai, napsugaras tájai, lendületes verszenéje egy varázslatos vágyvilágba röpítettek.

Aztán, kamaszkoromban, amikor nagyon „penge” akartam lenni, jómagam is a „harcos költő” híve lettem. Miként a halálát követő évtizedek, melyek a nemzeti tudat élesztése-ébren tartása jegyében, a romantikus, újjával a felhők felé mutató, egy szabadabb kor eljövételét hirdető költő kultuszát éltették. Mint azt a pesti Duna-parton magas piederstálon álló szobra is híven érzékelteti, mely – háttérben a Gellért-hegy pálmaágot tartó Szabadság-szobrával – a későbbi, dogmatikus évtizedek fotósainak is kedvenc témája volt.

Diákkoromban, Illyés Gyula *Petőfi-életrajzát* lapozgatva, számos mendemondára, álhíre bukkantam. Másutt azt olvastam, hogy a pápai pályakezdő poéta jól összebarátkozott egyik iskolatársával. P. Gyulával, aki meghívta vidéki kúriájukba, s menet közben a gannai Esterházy-kripta párkányára a költő egy „gyönyörű szép verset” írt. Nosza rajta, magam is kíváncsi voltam – hátha mégis! Ám a helyszínre érve elszontyolodva tapasztaltam, hogy ott – párkánynak híre-hamva sincs...

És kedvencem lett, miként ma is, a vérbő humorral átítatott eposzparódia, *A helység kalapácsa*, melyben a dalnok – egy kocsmai csetepaté ürügyén – az avitt, kenetteljes gondolkodást kipellengérezve, a világ virulens, dogmáktól mentes szemléletére tanít. Bizonyára az sem véletlen, hogy

némely ítések a költői vezérszerepre pályázó ifjú titánt (21 éves!) látják a sorok mögött, aki a költőfejedelem Vörösmartyt szeretné letaszítani a trónról. E tudóskodó magyarázatokban lehet is némi igazság, de a lényeg másutt található: ezek a magyar nyelv öreg tölgyéről metszett friss hajtások, ezek az élettől duzzadó metaforák – „lágyszívű kántor”, „feje bográcsában”, „felhevülésnek gyors talyigája”, „felhők hamuszín ponyvája”, „szemérmes Erzsók ötvenöt éves bájai”, „amazontermészetű Márta”... – anyanyelvünk elmét mozgóató képszerűségének talán legszebb bizonyítékai. – Petőfi ezért nem lehetne napjaink romkocsmáinak dalnoka, mint némelyek gondolják. Noha féktelen szabadságvágya bizonyára oda is elvezérelné. De lélekmély gondolataival a királykodó influenszerek szenzációhajhász, gyakran fölhabosított eszme-futtatásai aligha versenghetnek. Az ő költészete nem a brainstorming szénakazla, hanem – kincsesbánya, melyben mindenki megtalálhatja maga „fekete gyémántját”.

Másik kamaszfantázia-mozgóató költeményem az *Egy gondolat bánt engemet... volt*. A túlárado romantikus képek – *Legyek fa, melyen villám fut keresztül, / vagy melyet szélvész csavar ki tövestül, / Legyek kőszirt, mit a hegyről a völgybe / Eget-földet rázó mennydörgés dönt le...*, majd a felgyorsuló, rohanó anapesztyusok: „*Ott essem el a harc mezején, / Ott folyjon az ifjúi vér ki szívemből...*” – mind-mind egy-egy értékesebb életcél felé terelgettek. Ma is a rapszodikus szertelenség és a katonás fegyelem sajátos ötvözetét csodálom ebben a versben. És e sorok mögött ott vibrál életének nagy paradoxona is: hogyan férhet össze a felfokozott éntudat az önfeláldozással?! De az ő esetében ez sem ördögtől való.

A kamaszkor feketén-fehéren látó világa után, a *merre tovább?* kérdései idején, már Babits sorai motoszkáltak bennem, aki a trianoni sokk, majd a modernizáció megtorpanása után joggal kérdezhetette: *Ki meri meglátni, ki meri idézni az igazi arcát?* – Ahogy Babits korának kánonja sem csak a világszabadság jegyében viaskodó költőt, hanem a magyar tájat megéneklő, a szerelmi metaforákban tobzódó, a latinizmusoktól mentes, köntörfalazás nélküli nyelvművészt is meglátta már – jómagam is rácsodálkoztam szólamerdejének addig nem ismert, új színeire.

Fiatalkoromban, a politika felé kacsingatva, a gyors és radikális változások híve voltam. Nem csak a nagypolitika ingája lendült ki balra, hanem, némi késéssel, az enyém is. És a kissé megkopott jelszó – *Lobogónk: Petőfi!* – nekem is tetszett. Amit az előző kor igyekezett szőnyeg alá söpörni – a szép utópiákat zengő költőt –, akkortájt a dogma görcsös erejével illetet idézni. A világszabadságért küzdő költőt a pártállam eszméivel kokettáló poétává igyekeztek átfórmálni. Mint azt ötven évvel ezelőtt, 1973-ban, költőnk születésének 150. évfordulóján a kor ideológiai pápája hirdette az Operaház színpadáról: „...a mi rendünk előfutára. [...] Petőfi műve a népi Magyarország, a kommunisták és szövetségeseik mellett érvel a történelem távolából.” Miközben a „Magyar vagyok. / Leg-

szebb ország hazám. Az öt világrész nagy területén” érzését nem volt ildomos emlegetni – kiváltképp nem március 15-e táján. Március hatalmát a hatalom márciusa nem kedvelte, sőt: igencsak bosszantotta. Kedvenc magyartanáromat, Zsiga bácsit például az ancien regime őrei március 14-én rendszerint „begyűjtötték”, s csak 16-án engedték haza, mindenféle indoklás nélkül.

Országjárásaim során gyakran tapasztaltam, hogy amit én – a civilizáció kényelmével élve – gépkocsival vagy vonaton tettem meg – azt ő, a költő gyalog. „*Legfőlebb ha omnibuszon*”, mint Arany János írta. S ahol vándorélete során megfordult, ott napjainkban már emléktáblák fényesednek. Avagy mégsem. Némelyiket, legalább az évforduló jegyében, nem ártana letisztítani. De olyanok is akadnak, melyeket a nacionalista hevület tört össze, például a Felvidéken. A régi fotókon még ott a tábla, hogy erre is járt a tizenkilencedik század Mózes, de az új hatalom szerint ez már nem fontos. És akkor a pozsonyi szobor karját sem kellene újra és újra pótolni-helyreigazítani. „*Ha majd a jognak asztalánál...*” akkor talán az említett táblák is visszakerülhetnek az őket megillető helyükre.

Igaz, Koltón szép szoborkettős szól a Júlia-szerelem költőjéről és hitveséről. Diákjaimmal magam is felsorakoztam melléje, hogy egy fotó erejéig megörökítsük azt az élményt, amit Koltó jelent – számunkra is.

És amikor diákjaimmal a Bakonyban túráztunk, s nem találtuk a sűrűből kivezető utat, *akkor is, ott is*, az ő arrafelé született sorai motoszkáltak bennem: „*Éj leng alá a mély vadonra, / / S az út majd jobb-, majd balra tér; / Lépteim bolyongva tévedeznek – / Ki lesz előttem hű vezér?*” Lehet, hogy ezeknek a soroknak a segédelmével, de végül is sikerült kivergődnünk a rengetegből...

Az Alföldön kószálva pedig rá kellett döbbennem, hogy az apró részletek is őt idézik: *a hosszú gémű kút, a törpe nyárfaerdő, a királydinnyés homok, az árvalányhaj, a kalászos búza, a tarka gyíkok...* Mint a legtöbb magyar, akarva-akaratlanul, én is csak az ő szemével tudtam érzékelni az alföldi tájat. – Nem ismerem még egy költőt, aki a lebanálisabb látnivalókat, eseményeket is úgy tudná a költészet aranyló hímporával behinteni, mint ő: *Befordultam a konyhára, Egy estém otthon, Ezrével terem a fán a meggy...*

És jártam Segesváron is. Az emléktáblát ugyan már kikezdte a zord időket feledtetni akaró zöld moha, de végigtekintve a tájon, folyton az járt az eszemben, vajon melyik földhalom rejtje az ő halhatatlan hamvait. És a lélekbe markoló sorok is igazán ott keltek életre: Nem „*ágyban, párnák közt*”, ahogy megjósolta, de tegyük hozzá: inkább megérezte. De, másokkal ellentétben, jobb, ha nem a földi maradványait keressük, hanem inkább a lelkét, azzal jobban járunk.

De ne ringassuk magunkat illúziókba, a költő alakját nem csak dicsfény övezi: a közömbösség, a feledékenység ma is ott leselkedik mögötte.

Kissé pironkodva írom le, hogy legkedvesebb Petőfi-kötetem, mely 1848-ban, *Emich Gusztáv* kiadásában jelent meg, Vörösmartynak ajánlva, az ócskapiacra vettem – háromszáz forintért. Távozás közben ugyan még hátranéztem, nem kéri-e vissza, de nem. A számlát persze gondosan eltettem, hogy isten s ember előtt igazoljam, nem loptam. Belelapozva a mélypiros kötetbe, sokáig azon töprengtem, kinek volt szíve „leselejtezni”, az ócskapiacra küldeni a költőt... Avagy, még az ő esetében is igaz lenne a Tóth Árpád-i kérdés: *Minek a lélek balga fényűzése?*... És jeltelen sírjában protestál-e, ha megtudja, hogy kötetének 2023-ban mennyi a piaci értéke? Noha egyik, Arany Jánoshoz írt leveléből tudjuk, hogy Emich Gusztáv sem fizetett túl sokat a kiadás jogáért...

Ma, a hol zimankós, hol derült évtizedekkel a hátam mögött, mégis az a Petőfi áll közel hozzám, aki nem fölém magasodik, aki nem a morálteológia fölkent professzora, hanem lélekemelő barátként tekint rám, aki kirángat nárcisztikus mivoltomból. Akinek „portfóliójából” egy néha forrófejű, néha idegesítő, máskor végtelenül naiv alak tekint ránk, akinek bicskája gyakran beletörik a hétköznapiak fontosnak hitt dolgaiba, aki gyakran összerúgja a port valakivel, aki hol a síron túli világról elmélkedik, hol a szerelem izzásában él, aki szűz kézzel nyúl a politikához, aki igencsak esendő lény – aki a 21. század online, élménypiacon vásárló emberének is kortársa. Mint ahogy veszprémi szobra – *Marton László* alkotása – tekint ránk, melyen tarisznya lóg, kezében vándorbotot tart, s lendületes léptekkel indul tovább...

És a kérdések kérdése, mikor és hányszor is fordult meg nálunk, Veszprémben a költő? – Valószínűleg sokszor, hiszen a szomszédban, Székesfehérváron *Szabó József* színtársulatának volt reményteljes tagja – *Borostyán* álnéven. És e minőségében bizonyára többször is megfordult a veszprémi Nap fogadó nagytermében, ahová ez idő tájt gyakran átrándultak a székesfehérvári vándorszínészek. „... a pálya várt rám, melyért élek, melyért lélegzem [...] És azóta színész vagyok, s noha igen parányi lény még a színpadon, de reménylem, egykor nem leszek utolsó; mert nem hiszem, hogy az ég segédkeze ne lenne azzal, ki oly szent célokkal, oly eltökéléssel, annyi áldozva lépett a színpadra, mint én! [...] – írta ekkor barátjának, Szeberényi Lajosnak (1843).

E szent indulatot aztán versbe is foglalta a nagyra hivatott ifjú poéta: „*Jövel tehát! jövel, cserélj / Bársonyt e koldusrongy helyett; / Borostyán koronázza főd / Dús asztalnál legyen helyed!*”

Nálunk, Veszprémben köztudott, hogy a francia forradalom hírért a költő itt, ebben a már akkor is magyar érzelmű városkában hallotta meg. (Nem véletlen, hogy itt adták ki a Kazinczyékat józan nyelvújításra intő Mondolatot!) S mit tesz ilyenkor egy kiválasztottságra ítélt romantikus költő? – Hanyatt-homlok rohan fel a fővárosba – nehogy nélküle kezdődjék el a forradalom...

„Oh mikor én meghallottam, hogy Lajos-Fülöpöt elűzték s Franciaország respublica!...

Egy Pesttől távol eső megyében utaztam, s ott egy fogadóban lepte... rohan-ta meg e hír szívemet, fejemet, lelkemet, idegeimet.

Vive le république! kiálték föl, aztán némán merően álltam, de égve, mint egy lángoszlop.

A mint eszméletemet visszanyertem, egy aggalom kezdett bántani – a jelszó ki van kiáltva, gondolám, ki tudja, mi nem történt vagy történik, míg én haza érek! nélkülüm kezdődjek a forradalom? hah!

Nyakrafőre siettem a fővárosba... reszkette, lélekzet nélkül értem haza...

Általános volt a lelkesedés, de még semmi nem történt...

Nagyot lélekzettem, mint a búvár, midőn a víz alól felmerül.”

Irodalomtörténészeink szerint ez a „Pesttől távol eső megye” csakis Veszprém lehetett.

A színész-barát Szuper Károly pedig azt jegyezte föl naplójában, hogy Petőfit ekkor – ifjú feleségével együtt – nagy izgalommal várták Veszprém-ben, sőt a helyi aranyifjúság még „éjizenével való megtiszteltetését” is tervezte. (Mint Kölcseynek Pozsonyban) De „...*Kellemetlen fergeteg dühöngött egész nap*”, ezért a laudáció elmaradt. Pedig szép lenne, ha, e látogatásra emlékezve, ma ugyancsak fáklás felvonulással tiszteleghetnénk!...

A szomszédvárban, Pápán pedig azt híresztelik, hogy a poéta valójában náluk született, hiszen ott írta le először a „Petőfi” nevet, s karrierje is onnét indult. Ott tapsolták meg először, sőt, még a kollégium aranyait is elnyerte. Eme sikereken fölbuzdulva indult el Pestre, hogy felkeresse az irodalmi vezért, Vörösmartyt. De Pápán, a „Refiben” ma is féltve őrzik azt az aranykönyvet, melyben „Homonnai” első, zsenge költeményei olvashatók.

Ha korunk értéklicitjeit vizsgáljuk, jól érzékelhetjük, hogy az internet „szép új világa” már nem az ő utópikus gondolataira épül. Az énlíra már nem igazán korszerű, a népies hangvételű költészet – noha túl van már a sokadik utóvirágzáson –, nem divat, és a forradalmár költőt idézni sem időszerű. A János vitéz is inkább gyerekeknek való – vélik számosan. S mégis: ha igazán a sorai mögé tekintünk, akkor nem egy próféta, hanem az Esterházy Péter által leírt „légtornász-Petőfi” jelenik meg előttünk, aki képzeletünket fölcsigázva, az emberi lét mélységei fölött egyensúlyoz, aki, dacolva a ránk leselkedő veszélyekkel, korunk kitágult világszínpada fölött is fennhéjázás nélkül mutatja meg a létlehetőségek gazdag tárházát. És romantikus lobogása sem múlt el nyomtalanul: tiszta, jövőt ostromló gondolatai a 21. század néha kaotikus, néha vértolulósos, néha egérszürke felszíne alatt is ott parázslanak. Miként a magyar szívek mélyén is.

Ő, aki királysasként tekintett a 19. századra, az idők mélyéről ma is szól hozzánk, izzó igéi felgyorsult napjainkban is képesek rávilágítani lelkünk

homályos és rejtett zugaira. Művei, az internet tengerén vitorlázva is, biztos kikötőt jelentenek. Őrszavai, szépen metszett, dús lombozatú mondatai nem értéktelenedtek el: általuk ma is kimozdulhatunk rezignált és ajakbiggyesztett jelenünkből, igazolva, hogy sorsunk nem a világegyetem tehetetlenül sodródó porszemével azonos...

FELLINGER KÁROLY

A

kenyér illatánál nincs csodálatosabb,
ebben a különbségre épülő, de
darabjaira szeretett világban,
mi képletesen maga az ifjúság.

A bagoly akkor is bölcs, ha elkapja
a szelíd madarat, aki a templom
harangja mellett fészkel, okosan, ki-
szolgáltatva magát a teremtésnek.

Gyerekként, tizenegy-két évesen, oly
hevesen vert a szívem, amikor a
bolt előtt állók közül a bölcsebbek
alkalmasnak találtak a kenyerek

autóból a polcokra való ki-
rakására, kézzől kézreadtuk át
egymásnak a forró kenyereket, és
mindig kettesével, attól féltem, ne-

hogyan leejtsem Krisztus testét, feledve
a kiválasztottságot, elvegyülést.
Mire a házunk elé értem, már meg-
ettem a roppanós bevágás szélét.

Olyan is volt, hogy nem jutott minden-
kinek kenyér, de én erre inkább csak
emlékszem, biztosan nem lehet igaz,
hisz az idő megszépíti a múltat.

Vásár

Az egyik városban úgy döntöttek,
az írószervezet tagjai, az élő
költők, három vásárnap délutánján
dedikálhatják megjelent műveik,

hiszen a városban nagy a kínálat,
a kereslet ilyenkor, több tízezer
ember zarándokol el a sátrakhoz,
különféle hintákhoz, kezet fogva

a pókemberrel, a Mickey Mouse-szal,
sorban állhat a helyi első ligás
labdarúgó csapat tagjainak a
terülj-terülj asztalkájánál, végre

dedikálhatják a játékosok a
mezüket, fotójukat, plakátjukat.
A várakozók csapatszellemé, a
sorakozó had végül teljesen el-

takarta az írószervezet standját,
fejmagasságban egy jól kifeszített,
zöld húron lógtak egyenként az élő
hazai magyar írók, költők fáradt

képei, a megvehető művek a
plakáton úgy néztek ki, mint az őszi
legyek odahaza jó anyámnál a
katolikus kalendárium lapján.

Ekkor a néhány éve halott költő
barátom beteg fia megkérdezte
az eladótól, hogy miért nem lóg az
ő apja képe is a többi között.

Erre azt a választ kapta, most csak az
élő költők lóghatnak, ők vannak fel-
csipeszelve a húrra, amivel a
költő édesapja kifogta neki

a mesebeli szálkás aranyhalat.
A fiú kisvártatva azt válaszolta,
akiket itt élőben fellógattak,
azok ebbe fognak beledögleni,

nem úgy, mint az apja, aki kukac a
vadkörteben, s minél többet eszik az
érett, eldobni való, fanyar gyümölcs
húsából, tisztább arannyá változik.

Úgy éreztem, jó lenne kiszállni már
ebből a vergődő életből, sorsból,
egy hatalmas madár bekapott, mint a
jól megtermett kukacot, száll velem, fel

s le húzogatva az ég cipzárjait,
zúzája a hold hiányzó vak szeme,
hovatovább nem bír megemészteni,
bepiszkítani Isten fehér falát.

Munkácsy Mihály: Az ásító inas

Feneketlen kút,
amolyan ágytál,
leülekszik belé végzete,
sorsa szabadsága.

Két szék közé ül
a szemfüles asztalosinas,
kitalált helyére.
A székeket valójában
elképzeli, meg azt is,
hol lehetne
méltóbb helyük.

A kíváncsiság
ott rejtőzik a szívében,
amit a kőfejtő titok
mindig összetör.

SZIRMAI PÉTER

Kérdezni nem szabad

Már három hete dolgozunk a Valle Luna sivatagban. A 67-es út melletti 10-10 méteres sávot mérjük fel Arica és Ciudad Extrana között. 70 kilométerre távolodtunk el Aricától és még háromszor annyi van hátra.

A sivatag közepén járunk. Tűz a nap, negyed egy van. A mérőműszert letakarjuk ponyvával, ne égesse feleslegesen a nap. Árnyékba húzódunk, a furgon hátuljához. Kollégám, Samuel. Mindenki csak öregnek hívja a cégnél, pedig csak ötven felé járhat. Húsz évvel öregebb, mint én. Kis-sé elhízott, mégis szívós alkat. Bírja a nyolcórás, nehéz, terepi munkát, forróságban és fagyban is. Öreg róka: ismeri a földmérő munka minden kis trükkjét. Milyen hosszú műszerállások ideálisak különböző terep-, és időjárási viszonyok között, hány minimális ponttal lehet bemérni egy teretárgyat és így tovább. Arcán mindig kis hamiskás mosoly bujkál. Tudja hogyan kell megoldani a problémás műszaki helyzeteket.

Sam felnyitja a furgon hátsó ajtaját, az ajtó üvegezett részére ponyvát terít. Az így leárnyékolt csomagtéren ülünk le, terítünk meg. Sam előtt fél kilogramm kenyér, felvágott, pár paradicsom. Zsebkéssel szeli a kenyeret, a paradicsomot gerezdekre szabdalja. A felvágottat ráteríti a levágott szeletre, nyolc részre vágja. Kis falatkákat tesz a szájába, mellé paradicsomot. Őt figyelem, közben én is készítem a zsemlét, sajttal. Arica szélében, a kisboltban vásároltunk.

Sam csendben eszik. Én sem szólok. Három hete dolgozunk együtt, előtte máshoz voltam beosztva. A főnökség találta ki párosunkat erre a munkára. Nem örültem Samnek, de nem is voltam boldogtalan. Semlegesen álltam hozzá. Olyan ember, mint a többi. Csendes, nem fogalmaz meg véleményt. Teszi a dolgát.

Megtöröm a csendet.

– Tudod, hogy mi célból mérünk?

Csodálkozva mered rám, egy pillanatra megáll a szájában a falat, aztán tovább rág, elveszi a tekintetét, de a szemöldöke felhúzva marad.

– Mit érdekel az téged! – morogja bosszankodva, szájában az étellel.

Ránézek. Kezemben a zsemle.

– Te nem foglalkozol azzal, hogy mihez készítjük a térképet?

Felhúzza a vállát. Most már nem néz rám. Lesüti a szemét. Az újabb szeletet vágja.

– Nem nagyon...

Csend ereszkedik közénk.

Előző munkáknál is felmerült bennem, hogy mihez adjuk a nevünket. Ezt a vezetők maguktól sohasem közölték velünk. Ha kérdeztem, néha válaszoltak, néha elodázták a feleletet. Kisebb főnökök, hozzánk, beosztottakhoz hasonlóan, nem tudták a munka célját. Mint a robotok, elvégezték és elvégeztették a teendőket, aztán leálltak. Pihenés következett. A gondolkodás felfüggesztése. A szállásra visszavonulás. Alkoholmámor. Másnap újra kezdődött minden. A boldog tudatlanság állapotában.

Sam kezében a késsel int felém.

– Valami kábelt akarnak fektetni – mondja teli szájjal.

Rág egy sort.

– Koaxkábelt.

Bólogatok. Az arcát fürkészsem. Hunyorog a homokról visszavert fénytől.

– Oktatóközpontot, vagy valami hasonló hülyeséget fognak ide építeni. Annak az ellátására kell.

Újra falatokat tesz a szájába. Rág, közben engem figyel. Aztán paradicsomot tesz mellé.

– És mit fognak itt oktatni? És kiket?

Erre kinyílik a szája, felnevet. Látszik a félig megrágott étel.

– Olyan ifjú tehetségeket, amilyen te is vagy!

Újra nevet.

– Sokat kérdezel, fiú!

– Jó tudni, hogy mit miért csinálunk! Hogy mi az értelme...

– Hát akkor neked nem itt a helyed. Itt csak ilyen munkák vannak...

Összecsatintja a kését. Kulacsot vesz elő. Azt mondom:

– Hát, így ennek nincs sok értelme...

– Igen?? És minek van értelme, öcsi?

A szeme hirtelen szikrát szór.

Nem válaszolok. Nem tudok.

Már le is csillapodott. Meghúzza a kulacsát. Megtörli a száját. Közben rám pillant.

– Jobb, ha filozófusnak állsz! Az való neked!

Kezdi elpakolni az ebéd maradékát. Én is rakodni kezdek.

Odaszól nekem:

– Napnyugtáig el kell jutni a 73-as kilométertábláig.

Bólintok.

– Az emelkedő után könnyebb lesz. Siessünk.

Megcsinálunk még három műszerállást. Napnyugtakor a 73-as tábla után szedelődzünk.

Füledt, június végi nap

Füledt, június végi nap van. Dél előtt 9 óra. Hajnalban esett, a reggeli hőség gyorsan szárítja a nedvességet az útról, a bokrokról, a fákról. A páras idő kellemetlen, otthon tartja az embereket. Senki sincs a sétányon, a folyóparti fövényen, a stégeken.

Két vendég érkezik a büféhez. A fiatalabbik harminc-harmincötéves lehet, könnyű nyári inget, vajszerű nadrágot, szandált visel. Az öregember hetven körüli, rajta elnyűtt fehér ing, szürke nadrág, túlságosan zárt, ősz cipő. Láthatóan nem törődik a külsejével, de az is lehet, hogy nincs pénze, hogy évszaknak megfelelő, jobb ruhát vegyen magának.

Az öreg az egyik, folyóhoz közel eső asztalhoz ül, a fiatal a pultnál rendel. Szavait a büfében szóló rádió hangjai közül próbálom kiszűrni, kevés sikerrel. Aztán látom, hogy a pultos fiú egy-egy rétest tesz ki tányérra, itt ez a különlegesség, a legfinomabb étel, a férfi fizet, majd az asztalukhoz viszi ki a süteményt.

A fiatal férfi azonnal hozzálát, villájával kis darabokat metsz le a rétekből, ütemesen helyezi a szájába. Az öreg a folyót pásztázza, hozzá sem nyúl az édességhez. A fiatal halkan mond valamit, nem hallom, csak sejtetem: „Egyél már!”, vagy valami hasonlót, de az idős ember nemet int a fejével, mutatja a fiatalnak, hogy egye meg nyugodtan az ő adagját is, látja, neki nagyon ízlik.

Jóval odébb ülnek tőlem, halkan is beszélnek, bárhogyan összpontosítok, nem hallom, amit mondanak, csak szájáról tudok olvasni, amikor nem szégyellek odanézni rájuk. Nem merem bámulni őket, illetlenség lenne, még megharagudnának, tennének valami gesztust, ami nem esne jól nekem.

A fiatalember végzett a rétesekkel, összeszedi maga elé a tányérokat. Megtörli a száját a szalvétával. Összefonja ujjait az asztalon, mond valamit az öregnek. Ő kedvetlenül megingatja a fejét, mond egy rövid tőmondatot.

Arra gondolok, hogy a fiatalabb férfi az idősebbnek a fia, aki hosszú idő után látogatta meg az apját az öregek otthonában, kijöttek ide sétálni, és a jövőt beszélnek meg. A jövő pedig mondjuk az, hogy a fiú magához veszi az apát, és ez nem felel meg az idős embernek.

Iszom egy kortyot az ásványvizemből.

Az öreg az eget pásztázza, a fiatalabb követi a tekintetét. Az égen gomolyfelhők árnyékolják a napot, valószínűleg nyári zápor készülődik. Itt a folyó mellett gyorsan érkezik meg a vihar és hasonlóan távozik, de néha olyan heves, az eső olyan intenzív, hogy pár másodperc alatt bőrig ázhat, akit nyílt téren kap el.

Az ég egyre csúnyább színezetet ölt. Van ernyőm, de ez ilyenkor nem sokat ér. Könnyű nyári esőknél esetleg, de ami készül, az ellen aligha.

És mi van akkor, hasít belém a kérdés, ha az öreg egy költő, vagy író, a fiatalabbik pedig a menedzsere, vagy a szerkesztője, esetleg a kiadója, aki szeretné rávenni arra, hogy szedje össze a verseit, vagy a novelláit, hogy lehessen belőle egy kötet. Hányszor lehet hallani, hogy egy jó szerkesztő a tolla letétele után vette rá az idős író, hogy még utoljára hozzon össze egy könyvet, ami lehet, hogy ma nem lesz kasszasiker, de húsz-harminc év múlva váratlanul felfedezett irodalmi szenzáció.

Az írók ilyenkor vonakodnak, főleg az idősek, mondjuk az én embe-remhez hasonló, depresszióra hajló szerző, akit a sikertelenség, a meg nem értés, a félremagyarázás, a figyelmen kívül hagyás már épp eleget gyötört, nem akar újra átkelni az irodalom sivatagán.

A felhők már egészen a horizontig befedték az eget, riasztóan sötét van, láthatóan ez nem kis átmeneti zápor lesz, hanem komoly, mindent átáztató, kiadós eső. Eldördül az ég, az öreg int a fejével a fiatalnak, mondván, ideje beállni a kis előtető alá. Kísérője gyors léptekkel el is éri a menedéket, az öreg kényelmes, mackós járással, az első kövér cseppeket elszenvedve lép be, velem együtt, a biztonságot nyújtó térbe.

– Kiadósnak látszó zápor – mondja a pultos fiú álmatag mosollyal –, de hamarosan elmegy. Kicsit kitombolja magát, aztán elvonul. – mondja és a vízen, a fák lombja alá úszó kacsákat bámulja. – Ha már nagyon veri önöket, szóljanak, és beengedem magukat ide, hozzám.

Bólintunk, kurtán köszönjük a szívességét, de tudjuk, hogy az egy méter széles sáv elegendő számunkra, hogy ne ázzunk meg.

A tető alatt a két másik vendéget közelről is megfigyelhetem: az öreg ráncoktól barázdált arcát, kurta ősz haját, hajlott hátú, zömök testét, a fiatal sportos alakját, életvidám arcát, ami jól ellenpontozza az öreg melankóliáját.

Az eső sűrű cseppekben veri az asztalok piros kockás terítőjét, a kavi-csos partot, a parti stégeket. A folyó középső része felett pára képződött.

Az öreg lopva rám pillant, mint aki megsejtette, hogy gondolataim körülötte járnak, de mivel találkozik a tekintetünk, már tovább is pillant. Aztán én is inkább a vizet nézem, nem akarom zavarba hozni.

Hosszan hallgatunk. Ők sem beszélnek, feszélyezi őket a közelségem.

A folyó látványának lehangelő szépsége tölt el minket. Tíz, tizenöt perc telik el így, mintha órákon át álltunk volna ott.

Váratlanul az eső csendesedik, majd hirtelen abbamarad. Mégiscsak, szerencsére, nyár van, nem olyan tartósak a zivatarok, mint ősszel, gondolom.

– A rétest köszönjük – mondja a fiatalember a pultosnak. – A tányérok sajnos kint maradtak...

– Nem tesz semmit – mondja a büfés. – Egészségükre!

Ők elindulnak, én még kicsit álldogálok a tető alatt, gondolkodom, merre menjek haza, hol lehet kevesebb, utat elzáró pocsolya.

A két volt vendég fellépdél a parti sétányra. Gőzölög minden a hideg eső és a meleg föld találkozásától. Párában látszanak ők is, mint egy látomás. Egymás mellett mennek. A fiatal mond pár szót, az öreg nem válaszol. Követem őket a szememmel, amíg el nem fordulnak a legközelebbi kis utcába.

VARGA ÁRPÁD

érte és együtt

végül hozzáöregedsz a tájhoz
részedként birtoklod a várost
nem számít már a destrukció
így jó itt élni
státuszod emlékfelhalmozó
fiadnak verhet gyökeret a járda
kiszolgáltatottságod nem tör meg
mert közben belátod
itt nem te vagy a lényeges
hanem a majdani ős-múltat
rejtő gesztenyefasor vagy
a telepi játszótér homokíze
a juharmagok vagy a helikopterek
vagy a juharmagok mint helikopterek
az ábécés villanyoszlopok
a kerítések és a holdudvarok
és a sok-sok miért
hogyan miért teszik ezt
így jó itt élni már
nem vagyok rest

verspor

ugyan már
jut itt mindenkinek hely
ha érzi magában valaki a vágyat
mások meg látják benne a tehetséget
gátat nem fog szabni a szakma
egy darabig
aztán az ocsú leválasztatik
kis exhibicionizmus persze szükséges
némi lendületként az elején
utána már magától megy
így vagy úgy

de akkor már nem ezért
a lehetőség adott
a technika növelte a felületet
csinálhat magából bárki bohócot
otthon is akár a sufniiban
ám ha tud
készítsen előre lelki tervet
nem terhet
az majd jön automatikusan
hisz feltűnnek sorra itt és ott
mindig ugyanazok a nevek és arcok
a lift pedig elromlott
mégis meghívásos az emeleti parti

tóparti álom

rőt kivérző kövek övezik
jajgatások mámor szűrte útját
betolakodó a tegnap
a holdfény sikerén
új hálót fon a rózsapók
megannyi lidércfény
palástol sorsokat
kény ad enni a mocsári fűznek
mely estélyi ruhája halk széllel
cirógat ádáz ellenségképet

TARSOLY PÉTER

Csatlakozás

Köszöntjük kedves... itt vagyok
sárga homályban imbolyog
a hajnali nyirkos állomás
álom-valóság-látomás

Kandeláber, fényburok
most érkezem, vagy indulok
menetrend, óra megremeg
sárga homályban vak terek

Cementlapok, váróterem
most indulok, vagy érkezem
vajon meddig kell várni még
bemondja majd, ha már elég

Acélkorlátok, vassínek
kopott, fakó, halott színek
halott a szín, a csönd süket
köszönjük megértésüket

Amerika

Kezemben fénykép, régi már:
büszke mosollyal ifjú pár,
közöttük három kisgyerek,
hátrébb mosolygó emberek

Szemem a fotográfián –
két oldalán én és arám –,
közben tűnődöm csendesen,
milyen szép az én kedvesem!

Merengve régi képeken
bájjait feltérképezem,
míg kincseket harácsolok,
mint mohó konkvisztádorok

Homloka hősín bérce itt
rejtí Észak dús érceit,
hol kutatnám életem át
a boldogság szímaranyát

Vállára omló lágy haja,
mint fenséges Niagara,
sejtelmes fátylat von köré –
zuhantam annyiszor belé

Szomszédjában a Nagy-tavak
árva szívemre rontanak –
ragyogva kettős víztükrök:
zafírkék szempár tündököl

Mexikó forró földjeit,
bejárnám buja völgyeit,
hol szegletén a Yucatán
puha vállát jelenti tán

Bal karja legyen Florida,
a jobb így Kalifornia –
elringatóznék ujjain,
lennék csendes víz partjain

Kéblének hegyvonulatát
keresztül-kasul szelni át,
álmban sasként repkedek,
szállok a Sziklások felett

Karolnám az időkön át
Panama-karcsú derekát,
mint fuldokló a kötelet,
ölelném, mint ki elveszett

Távolabb érve ívesebb
partvonalról lesz mivesebb
a vadregényes déli táj,
hívogató, idilli báj

Amazonas vad dzsungelén
boldogan tévednék el én,
bolyonganék ott végtelen,
míg véget érne életem

Bokája keskeny hajlatán
fejem végül lehajtanám,
hol álom lomhán hömpölyög,
tűzföldi gleccserek között

Amint álmomból ébredek,
szívem vigasság tölti meg,
mert vágyam nem csupán remény,
nem csak álom, hogy ő enyém

Enyém a rejtelmes sziget
mely őrzi minden kincsemet,
ez az a föld, hol életem
örök gyönyörben élhetem!

Végtelen

Mikor az este rám szakad,
hátrahagyom az árnyakat,
eltemetem a fényeket,
nincs más, csak a te két kezed.

Semmi, csak a te két karod,
a két karod közt én vagyok,
titkait fel nem érhetem:
megfér közte a végtelen.

SZENTE B. LEVENTE

Ismeretlen katona levele

immár elértétek
az legyek ami lettem
de akkor sem írom alá végzetem
visszájára fordult minden
nem az fáj hogy megaláztok
miközben azt mondjátok bátran szólhatok
az fáj igazán
másokat meg nem védhetek –
hanem aztán kiknek szavára kellett
volna hallgatnotok
harmadnapra feltámadott
az fáj igazán
hogy szent háborúknak álcázott
gyilokként minket
céljaitokért
egymás ellen használtok
isten veled értelem –

már se király
sem a pap
ember az ember ellen

drága szerelmem
édes gyermekeim –

ti szomszédaim kiket
ellenséggként kellene kezelnem
én az ég fele tartom a fegyvert
egyetlen golyóban se keressetek
(itt a levél megszakad)

Csendes maradj, csendes legyél

„ha majd a kígyó kér kúszás-jogot...” (E. E. Cummings)

tanuld meg egy madár énekét
ments meg bár egy kóbor kutyát
elesett embert kítaszítottat
ültess fát
vidám legyél és senki más –
csöndes maradj ha állatkertben jársz
csöndes legyél ha a vadakkal játszani látsz

SZÖGI CSABA

Kilégzés

(Részlet egy íródo regényből)

– Én az idegeimet próbálom helyrepackolni. Érted. Itt még segítséget is próbálok ehhez kérni. – Csekti Áron be van tépve a maroknyi dilidrazsétól. – Aztán meg rájövök, baszki, hogy az én idegeim *soha* nem voltak rendben, a szülészet óta néz rám bírálóan egy szempár, ami körül az arc persze időnként változik, de ugyanazt a kibaszott, engemet körbepásztázó szempárt látom, mióta ebbe a létbe belepottyantam, ahogy kikapott a gyerekágyból, és már kezdte kinyitni az ablakot. Az ötödiken. Folyamatosan figyel. Be van kamerázva a kurva életem!

– Van nálad óvszer?, gondolom, nincs, mindegy, akkor basszál seggbe azonnal – hadarja, közben már le is tolt a pizsamaalsóját, és most felém pucsit. – *Csináld!* – Brünhild paranoid skizofrén, aminek mellékhatásaként igen határozott nimfománia is jelentkezett nála. – A kibaszott *gedidet* akarom! – vágja hozzám a trikóját, miután fél éjszaka folyamatosan állt a farkam, de elsütni egy istenért se sikerült, bármit is művelt vele. – Verd rá a faszodat, aztán add vissza! – Azzal rám csapja a budi ajtaját, hogy arra az ügyeletes tutira felébred, hacsak nem szedálta le magát dupla annyira, mint az ápoltjait.

A seggbe kúrás nekem amúgy totál bejött volna, de éppen csak megböktem, mire felsikkantott: – Váu, ez kurvára fáj! Sose próbáltam még. – Ó, mily kárba vesző rózsája a teremtésnek! Ez a *nő*... A bokától vagy két métert kúszik felfelé a tekinteted, és ez még mindig csak a láb! Még csak ezután következik a két pompás, pihés cukordinnye gerezd, középütt a nedvdús pálmalevelekkel. Kúrtam volna összerogyásig, basztam volna az istenek lekonyultáig! – Akkor most alkony vagy bukás? – ziháltam bele a pollendús tavaszéjszakába.

– Kinek a takony, kinek a szopás – nézett vissza a vállá felett farokfakasztóan, aztán megfordult, a padra lökött, egészen a bokámig rántotta le a koszlott gatyámat, és a hímtagomat budár nagy csecseinek rabigájába hajtvá odacsücsörítette húsos szájszervét.

Megvan ennek is a maga varázsa. Csekti Áron tapasztalt már hasonlót, nagyon besztondulva, már a kórház előtti időkben is, de csak egyszer-kétszer, és olyankor is felettébb bosszantotta egy dolog. Mi a faszomért vágy-nak annyira egynémely nők a férfi ejakulációjára, miközben meg azt állítják, nekik maguknak nem az orgazmusuk a legfontosabb? Mi van, ha

nekem például nagyobb örömet okoz az, ha neked örömet okozhatok, mint az, amikor kispriccel a trutymó a lőcsőmből?

De azt hiszem, Brünhild hamarosan ráérezett a lényegre. Hatalmasakat szeretkeztünk még olyankor is, amikor ismét kikötözték őt a hal-dokló tudathasadásos öregember melletti ágy rácsaihoz, akitől csupán egy leheletnyi spanyolfal választotta el lihegő kettőssünket, mindeközben nappalonként a kórház paradicsomi színekben pompázó kertjében nap-sugarakat kapdostunk ki a bokrok zöldje közül egymásnak, az ég kékí-tőjéből szürcsöltünk mohón, és persze halálra dohányoztuk magunkat. – Az egyetlen dolog, ami itt az idegeimet helyrepakolja, az a te együgyű, éterien tiszta, paranoid skizofrén lelked, szerelmem.

A farkaslovas hollópihéi között biberélek bal kézzel ágyéktájon, miközben jobбомmal a nehéz csaták tajtékját csutakolom le a bőréről jó szagú, nedves kendővel. Pillantásodból az északi fény édesbús derűje árad, kelyhedből a feledés keserű vizét szürcsölöm, pórusaiddból az elmúlás muskotályos magzatbora gyöngyözik. Kókuszcocka a teljes szabadságba mélyen benyúló péklapátról, kávé és csók és cigaretta, lassú tangó az éj szelíd trónja körül. Csontujjaim felkúsznak harisnyád selymes édenörvényébe, ajkaid húsos érintése korhadó koponyámat koronázza. Hallelűja minden mélységnek és magasságnak! A farkas odújában elszenderedik, a holló másik dögre száll. Elkötök egy tutajt, és az északi fény tengerében felgyújtott vitorlákkal alattomban elsodródok innen...

– Nem sodródsz! Nem sodródsz! – riadt fel a bestia, majd erős karmaival utánam nyúlt, a lopott tutajon megragadott, kíméletlen lendülettel a sivár partra visszapenderített. – Vitéz! Túl későn hajítottad el a kardodat, törted ketté az íjadat. *Ebből* a létforgatagból azért nem ilyen egyszerű a szabadulás. Megbaszol, aztán álomba simogatsz?! El ne feledd, hány szemem van énnekem! És hány szarvad van teneked.

Hát ismét lerúgott egy angyalalp. Csekti Áron koponyája ezúttal mégsem koppant a talajon. Csupán még vastagabb combok között találta magát. Azt követően pedig még orbitálisabb tőgyek csapdájában. És ez így ment sorra tovább. Valami köztes állapotba taszították. A paranoid skizofrén helyébe legelőször is kapott egy mazochistát. Sokkal apróbb keblekkel ugyan, de annál vaskosabb kancafarral.

KILIÁN LÁSZLÓ

Niomé III. – Az idő mítosza
(regényrészlet)

I. Bész

1. Amögött, ami látszik.

Aközben, ami tűnik.

Mintha akkor lenne a hely. És helyén az idő. Itt a házi tűzhelynél. Bész tűzhelyénél. Ott, ahova Bész megidézte őket. A holtat, az elveszettet és az idő három váltott gyerekét. A holtat: Pánt. Az elveszettet: Uther. A váltott gyerekeket: Ásikot, Niomét és Mizart.

Bész, a törpe isten idézte meg őket. Bész, akit valaha Egyiptom-szerte házi szentélyekben imádtak – na, ő idézte meg őket a nagy tetemrehívásra. Bész, akinek templomot építeni ugyan mindenki rest marad, de ő megidéz-tetemre hív. Ő a zene, a tánc, a multság szelleme teszi. Bész, kinek kegyeiben a házi tűzhely, a hitvesi kötődés és a termékenység. Bész férfi törpe, kinek tiszte, kezdetiként elvetni a sulykot. Epizodistának szegődik értük: ő adja, most és itt a kezdeti lökést. Mintha akkor lenne a hely. Helyén az idő. Közben és köztesen Bész uralja most az eseményeket.

Kérdez. Titkon motoz. Ki holt, él – ki eltűnt, előtűnik.

Pán ad választ. Uther lel magyarázatot.

Bész firtatja, de az ember-, nőszámba menő váltott gyermekeket is izgatja a nagy talány.

Kérdez Bész – mire érjen az időmítosz?

– Uther vasmítoszi bitangkodó bitangolásait nézve indokolatlannak találom, annyi feddésed közepette, miért segíted mindvégig. Botlásra botlás jön. Bukdácsol egyre ellenedben, ellenünkre.

– Hiszen az emberek mégis csak kedvem szerint valók – így Pán –, kedvem kell hát Utherre is fordítanom.

– Hiszen ott vannak az emberek Uthertól külön is – veti ellen Bész.

– De Uther is közülük való. Ha egyre-másra vétett is ellenük, közéjük tartozik, esendősege az ember hiányossága és persze az emberek maguk közül emelték fel, irányítsa őket. Vezetőjüknek fogadták el. Szinte minden áron.

– S ható mágiád kevés arra, hogy féktelenkedéseit, tévelygő tévedéseit időben helyre üsd?

– Mágiám pont elég. Nekem mégis épp Uther és Uther útja lett a tervem része.

– Terv?

– Uthernek kell népeit terelgetnie egyik bajból a másikba. Uthernek rendeltetett: minden gyalázat árán tegye próbára, alázza híveit és elleneit tanító célzattal. Tanító célzata az én embernek szóló tanításom – eszméljen igazi magára. Eszményei vigyék addig, egyre tisztulni akarjon. Igyekezete túl juttassa Utheren. Utheren túl és az ő hiányában, az üres vezérleti méltóságban közfelkiáltással, közbenjárásomra Mizar.

– A halott terve.

– És a halottak élnek. Így vagy úgy. Esetleg éppen úgy, miként te, Bész. Éppen ahogy az ekkori helyen, helyén lett időn te megidézel. A múlt más ruhában jelentkezik: szólhat a holt.

Bész zökken-hökken ugyan egyet, de azért isten, hogy túl tegye magát az efféléken. Azért Bész, legyen, aki közvetít.

– Jó Pánom! Mit tettél? Mondja hát el a pusztán erre a találkozóra viszszabocsátott, kerge Uther. Mondja el ő, miket engedte te neki. A mentesség kerüljön arra, ami széled. Legyen a mentesség feltárlva a vasmítosz – Uther kora – valamennyi szükségövezetében. Summázzon hát Uther!

És a vas fekete lovagja síron túli hangon kezdi rá.

– Arra jutottam és arra juttattam Pán világát, ekképp saját világom, hogy voltaképp az a hős, aki győz. A munka egy a busás eredménnyel. A bírt, lám, dédelget. A kéve meg a nyáj megelégit éhest, szomjazót. A polgár az érdem letéteményese. A pénz úgy mentesség, hogy váltság. A köz a jótétemények legkegyesebbje. A császár kegyelmesebb a királynál. A bűnt lehet illetékesen nevére nevezni. A hódítás dicső. Az igaz lovag udvarolhat, szíve hölgye persze, hogy olvadozni fog. Kóstolgat, de szemeztetése lakomává lelkesül át. A mentesség kiterül. Ráfestve minden. Minden, ami úgy indokol: látsszon úgy, ész szerint való – látszik, miközben huncut. Huncut eme tarka abrosz szövédéjében a szál, a szín meg szitaszeme ennek, ami takargató szerének illik be mindössze.

– Így rúg tucatra – így Pán – elrontott törekvéseid sora. Világomra ráetted ugyan magad, a világom a csendre (utánad) megint burjánozhat. Pedig én, jaj, hányszor helytelenítettem félretévedt ügyeid.

Halld! A hős felülemelkedik: ügyért győz, ügyért hal. A hős lényege az, áldozatot hoz. Másokért. Önfeláldozó, ekként a hős több annál, aki diadalmaskodik.

Halld! A munka a fáradsággal odaadó. Szolgálat, melyet az eredmény csak dicsér. Veleje mégis a kedv. A dolgos ráhangolja magát megbecsült dolgára, abba beleéli magát; a mozzanatba – nyersből érettet gömbölyget.

Halld! A birtok a termés jegyében lehet érdem. Tegyen mindenkit módossá. E mód feletti és alatti egyaránt szégyenletes, ekként méltatlanul természetellenes.

Halld! A falu többre érdemes, mint felélni földjének s szülötteinek erejét.

Halld! A város méltatlan, ha a versengésben zabolátlanná korcsosul.

Halld! A pénz csak pusztá eszköz lehet. A csere mind méltányosabbá tételében.

Halld! A köz az köz. A köz szent, mert természetszerű. A köz több, mint politika. Több, mint visszaélni az előnnyel, de megtorolni a hátrányt.

Halld! A birodalom ugyanolyan átmeneti állapot, mint a törpe köztársaság.

Halld! A bűn csak az lehet, amit csak azért tartózkodnak elkövetni, mert önkéntelen igényük, mert önként alkalmazkodnak társaikhoz.

Halld! A háború elharapózott harag. Bosszú bosszúnak jár sarkában. Mindig céda a dicsőség.

Halld! Hallgasd meg a nőt és kövesd! A dicsőség kevés a csábításhoz.

Ha te is tudod, huncut a látszat, mit adod itt a bölcslet? Pipogya vagy, amilyenné tetted a többieket!

Eltűntél. Tűnj el hát megint az ismeretlen távolba: találhassanak magukra az utánad maradottak. –

Pán már intene, de Bész közbeszól.

– Ha terved része volt Uther, nagyra becsült élő holt, hagyd még, hadd puhatolózzanak nála a váltott gyermekek is! –

– Ha mennem kell, ha maradhatok válaszolni – hebegi önérzetes ám megszeppent-haloványan Uther –, azt azért, már csak a mihez tartás végett is, tudnom kéne illendő: miért váltott gyermekek ezek itt hárman? –

Megáll a levegőben Pán meg Bész keze. Így az egyiké, úgy a másiké. Küldő és marasztaló mozdulat. Merőn megrekedt csend után felel Bész

– Helyt kell adnunk ennek az ellenvetésnek. Mi tagadás, csak az hívhatja tetemre a száműzetésre kárhoztatandót, akiről tudja, kicsoda, vagy legfeljebb azt, miért foglaltatnak egybe a nevükben. Hát legyen ez így!

– És igazán indokolt lenne ez? Tartozásunk volna, amit leróni kényszer?

– Ellenben kérésünk szerint tegyétek meg! – szól Mizar – Ekként is méltattassunk örökössé! Részesüljön Uther is a beavattatásból!

Bész odafordul Pánhoz.

– Váltott gyermekek a bölcsőik miatt. Sőt, Luca-bölcsőjüknek köszönhető az, váltott gyermekek, kik mindhárman – már tejfogzásuk előtt jó időben mindennémű rontástól kiváltattak. Ásik külön, Mizar külön, Niomé külön – és kiválasztattak révemen, rejtett közbenjárásomra az által, hogy mágusnyughelyen ringatták övéik álomba őket. A tölgyet, a csertölgyet, akácot, kőrist, bükköt, fekete és szelíd diót magam szedtem, válogattam nekik. Én faragtam, véstem, gyalultam a tagokat, ütöttem egybe holtommal is bűvkörbe vonva a bölcsőcskéket.

Uthernek hát azt kéretett megtudnia, amit titokban tartottunk még a váltattottak előtt is.

Csend szakad alá. Döbbsen hallgat a három védve váltott. Szavát nyelte Uther. Biccent Bész.

Nagy sokára koppantja hangját Mizar.

– Mentség terüljön arra, ami szétszéled. Mondd, Uther, mire jut, aki eltéved? Eltéved – eladdig, hogy elvész. Az elveszett rab vagy szabad? Szerzett-orzott, kényszer-tellegető rangodból kiesve hová leszel magaddal?

– Helyemre érdemesített boldog várományos, te – felel Uther Mizarnak. – Látod-e, a dölyf messzebbre ér, mint a hatalom. Nyúlik az, roppan, szakad emez. Némít, vakít, dermeszt a szerzett magány. Megjőzanodom. Aztán mindent, amivel ártottam, bajommá teszek. Szánom-bánom. Bánt. Majd bánt a bánat, de az enyhület ugyanolyan messze, mint a tegnapi bíborba csinosított rang. Szerinted, aki egyedül van, az szabad? Aki addig csapott be másokat, míg végre magát is becsaphatta már, de végérvényesen, az, mire gondol, mit érez? Hova lett, aki megbocsátana, hova, ki elégtételt szerezne rajtam? Akit ajnároztak minden időben és mindenütt, most számkivetett. Elkopnak góg, méltóság. Gonosz a csend. Künn és bennfentesen sivár koromsötét. Szabadságom csak kétségbeesni enged. Segíthetsz-e, Mizar?

– Úgy teszel, mintha tisztem lehetne ez. Ágálni jelenlétédért immár Niomé és Ásik fog. De neked ugyanúgy mondandója kell legyen a várományosnak, mint Pánnak, hisz ezért várományos. Ami következmény egyaránt Pántól, egyaránt Uthertől való. Amíg ti ketten saját tucatotok konyítjátok ezzel és azzal a mítosszal, addig én megszegem tucatotokat. Hetem leend. Hét tucatom.

Megszegem Pán tucatját. Meg, mert az éggel Pán időről időre bételik. Holott az ég lobog csak lobog fennen hajthatatlanul. Meg, hiszen Pán feloldódik a vízben. Elengedi magát. Csak a véletlen hagyja hányódásai múltán partra vetődnie. Ringni az áramlat mély vágataiban könnyű kedvtelése. Megszegem Pán szertelen szelét: ha e szél hímpora belepi, meglepi. Ha őt meglepi, meglep minket is. Meglephet úgy, ahogy egy örvendetes fejlemény – egyúttal meglephet az olyan, ami elránt az amúgy is billenékeny ildomostól. Térülök Pántól, mert a földnimfa úgy etette meg gyümölcssei sokaságával, ezzel érhesse el azt, aprózódna el. Így tartsa feszes száron élvezetét. Elszegődöm Pántól, minthogy szertelenül elengedte a levegőt. Ízzé engedte válni – elengedte körüle mindazt, ami még benne maradhatott.

Csavarogni engedte övéit. Pusztá csavargásra – pusztán csak keressenek. Többé vált keresni, még ha biztosan talált is a vadász meg a pásztor, még ha biztosan meg is találta ekként otthonos hajlékát.

Megszegem Pán tucatját, mert jóhiszeműn az ember kezére hagyta a földfakasztást meg a tenyésztetést a földdel. Meg, mert ráeszméltette az övéiből lett földieket-földiket, hogy minden fa út, minden út fa. Pán szót eresztett készületlen fülbe, a csak nyiladozó értelműek szájába: csak a derűs végkifejlettel számolt. Rájuk szabadította a képzelet kettős természetű jóságát. Pán addig-addig biztosította a többit, megóv a félelemtől,

hogy istrángját ez szétrágta. Elharapódzott, hogy Pán idillje érthetlenné aszott, Pán idilljét – és éppen ezt – elégelte meg az ember nevében Uther.

*

Ekként megszegem Uther tucatját. Szintúgy, mint Pánét. Ha jóhiszemű elánnal, hittel a derű egyensúlyában, idilljében terelgeti az embert, amit a hivatlan rogyott képzelet és a félelem romba dönt akkor, Uther a romot rombolja tovább. Lázad. Lázadását a győzelemig akarózik vinnie. De a lázadót a műgond helyett a tarvágás és mélyszántás kényszeredettsége uralja. Pán mellékterméke a félelem, Utheré a tisztító tűző ideál. Pán baja az idill alkonyat, Utheré az ideál pitymallata.

Megszegem hát Uther tucatját. Uthernek a hős, aki győz, ezzel szemben szerintem az, aki belefűződik az igaz időbe. Ehhez olyanná is kell válnia, amitől alkalmassá egészül rá. Uthernek a munka bő hasznú termék. Nekem az a művelet, ami beavat az időbe. Legyen akár ennek szemenszedettje, akár öregje. Uther a vas mítoszából, azért ádázkodik, hogy tulajdona kényeztesse módfelett. A birtok nekem a művelet alapanyaga. Neki a falu éléskamra, számomra az évszakok varázsa. Ha a város neki polgárparola, az én kedvenceim közé mégis azért juttattam, hogy ott egyeztethesek, iskolázódhassam. A pénz számára óvadék, nekem megbecsült járadék az azonosítatlan jótevőtől. Uthernek remek álca a politika, számomra remek terep, ahol engem kell megnyernie, aki hatalmat akar. Uther birodalma terjeszkedik, míg én azon vagyok, amennyire csak lehet ugyanaz maradjak tartózkodási helyem határain innen és túl. Utherhez képest a törvényt máshogy, de máshol tartom számon. Neki a háború játszma, nekem a játék a legremekebb verseny. A nő számára a hódítás kalandja – vele szemben én az, akinek az idő áldotta szerelem. Számára az eszmény az, amit rendre figyelmen kívül hagy, rosszabb esetben háta mögött bujkál, vesztének foglalhatja. Uther hűlt helyére azért fogok jutni, az eszmény engem kerít elő.

Ám nekem veletek szemben, Pán és Uther Hetem leend – hét tömzsi tucatban feltagozva.

– Mi hát a Hét, hetyke várományos? – köhint Bész.

– Az időnek odavetett Hét. A hetes jegyében legyen elsőnek az, amelyben tette bírlak. Téged, Bész. Téged a szellemet, aki összekapja a végleteket. Lettél is, ki áthidal. Közvetítesz élő fát, rozsdált vastörvényt. Időbe keltesz és vesztesz elmerülteket, lettet. Másodjára, de közben találtassék az, ami a küldetést tárgyivá teszi: adassék a matesis. Harmadiknak változon kinyilatkoztatottá az ige. Az ige, ami szenteltebb, mint a szó. Neve logos. Négyre jussunk az idő belsejébe közben: jussunk – szorgalmazom saját indíttatásból – teljen meg a kellem kegyelmével az, mi karikázott a négyig. Az ambróziáig.

Mindezekből fakad – közben és ötödjére – a szenvedély heve Ásik jelen. Hasson a hatban az elragadtatás, mit tündöklően hord Niomé. S Mizar e hetevény hetedlő torkolatát szerzi – forráskutat fúrni a tengelynek.

Meglibbennek a többiek, Bész, Pán, Uther. De velük a két beavatott, váltott gyermek, Ásik és Niomé azonmód.

– És Bész idehozott – sodorja őket tovább Mizar –. Ide a házi tűzhelyhez. Ide. De hozta akaratlanul is hátunk mögé a félelmet is. Mert a félelem határ. Határos vele, Bésszel, a holtra váló-holtból váló Pánnal és a lázongni indult Utherrel. Határos velünk, kiknek bölcsője arra üttetett össze, oltalmazna a rontástól, védelmezne a félelemtől.

Mártsuk hát delejes olvadékba mielőbb. Kerítsük be hang-aura burkával. Kösse a fényfogalat.

Addig mindenkinek azt tanították, mindenkit azzal ijesztgettek, setéség idején a félelem tartja mardosón vérszomjas iszonyú vadászatát. Félni az éj óráiban azért ildomos – így riogattak –, mert mindvégig tart a fenyegetés, győz a gonosz és a napvilág elvész örvénye gyökerénél. Rettegtek is halálosan szegények, mind ki lélekkel született az esthajnalcsillag forró fuvalma révén. Rettegtek. Remegtek. Vacogott rémületük. Ijedeztek vonyítástól. Viszolyogtak morgástól. A ködök Holdjától. Észak zimankójának Holdjától.

Azonban akkoron a hírnök, a kelet mennyei hegyeiből, eloszlatta a korgó babonát. Másra eszméltette őket. Ő tette őket azzá, akiktől születünk. Bizonynal úgy, hisz vagyunk. Tőle tudunk akként várni, mint kik tudják – odaát ugyanúgy hívek, ahogy idebent, akik leleménytől telten is bizodalmasok. Várunk biztos hittel. Azok vagyunk, akik élnek éjjelen és delelőn, hisz teszünk az érkezőért. Emez pedig azért közeleg, mert erősíti, hogy hívják.

Annak imamalom szédül kezétől jártatva. Ez csigázza orsaját: ki odaát, annak kedvéért is tolja maga előtt ügyük – oszlatva, mi elrejt minden láthatót. Itt lenn, itt benn pedig vajákosok űzik a lankadó éj óráin szent varázslatuk. Kavargatják bűvös főzetük. Bájolnak sűrű bozóra mielőbb égi szikrát. Dádák keltegetik dedeik. Bábák fonják, gabalyútják, gombolygatják a sugárszálak még színét rejtő pödrött selymét. Asszonykák morzsolják az érkező előtti percentek sokaságát vankos csücskén, olvasó gyöngyén. Egykori dajkáik hívogatják, unszolják, serkentik a közelgő hajnalhasadtát. Zsolozsmáz, duruzsol, mormol imát a jámbor. Biztat, hajtogat, sürget és noszogat rítusával, mert könyörög az esdeklésig, mert bujtogat, hogy felszítson így, felkorbácsoljon úgy. Pörgeti, forgatja, mert tudja, rajta ugyanúgy múlik, hathatósan tehet, mint aki ébreszteni igyekezve jó.

És már öröl. És már zsibong. Potyog az idézett megigézett szemenkén... Serkenjünk-serkenjete, minthogy menten felsejken.

S úgy lett: virrad!

És akkor hírnöke a kelet magasságos sziklacsipkéi közül attól nyerte üzenetét, ki, ím, most közelget halhatatlanként, ám az örök visszatérő eltökéltségével. Emlékszabadító elánnal futamodott oda, az irdatlan vizek partszegélyére még az előző csüggedt alkonyon. Fogta magát, átvágott a fövenyen – egész a tintasötét hullámverésig. Dobbant a mólóra, onnan a királyi ércből kikalapált tányérra, s már vitte is az ár.

Vitte őt, aki kegyeiben pazarló a földiek iránt, kik önkéntelen tisztelik. Hajózott a tányéron a pallérozott vágyak ura, a méltóság szerint nemző, az előkelőnek méltókat termő.

Úszott hát az aranytál forgó ladikja. A sötét felett, a sötét alatt. Sodorta idő szele bomlott kedvvel. Keletnek egyre.

Ő ment, aki navigáltatva is navigál – addig, míg a nyugati fuvalom anyja előbukkanhatott, fehér túlpartot torlaszolni az omló áradat, a dagály elsabadult kagylós-polipos-rájás bestiájának ellenében. A liszthomokú révben, ím, most vet horgonyt ő, aki dicső. Aranyfogatát elébe a hajnal királykisasszonya fordítja. Ő szökken a lovak hátsójára csapni a szárát.

És azok ugranak is tüstént. A rézkanca. Az ezüstmén. Az aranyparipa. A bronztáltos. Az égre suhan hajtó, szekér, melyet habzó sörényűek, pengő patájúak iramítanak. Mégis késik, hogy látszanának idelennről. Ahhoz előbb a bíborló pengeélnék dolga belezúgnia a szemhatár pitymallati égvidékébe. Mámoros örömujjongással tárul fel a mennykupola. Előbukkan színről színre derülő tekintetével ő, a Napisten: aranyló sisakja is cseng-bong tőle. És ő elbűvölő, derék dalia – az üdv letéteményes mindnek, ki meglátja, ereje sugárnyalábinak sokasodó legyezőtolla. Szárnyalva vágtat felénk a keltét előző reggel. Közelg. Serkenünk. Eljő, hogy mi éber eszmélkedésben köszönthessük.

Ahogy nyiladoztatja az eget, lám, feléje lelkes ifjak futamodnak, a már olvatag fényűvé lett csillagok. Őket vakítja el a nappali sugárözön, hogy beléhulljanak szeppent odaadásukkal. Vésznek zokszót is feledve, csak már azzá lehessenek, akiért örködtek mindahányan az éj szigorának csendjében.

(Experi Dance Ezeregy év – Serkenj fel kegyes nép: Rossa László, Gömöry Zsolt, Czomba Imre, Ghymes)

KEPICS ZSOLT

valaminek a hiánya

délután a szemközti kávéházban egy nő
épp elárulja egy másik titkát
#abecsülethiánya

a felső szinten egy férj felesége
mellett leoltja a kislámpát
#aszenvédélyhiánya

a reggel nyitó üzletben
hitelre iphone-t vesznek
#azértelemhiánya

délben egy főutcai lakásban
ebédidőben egy negyvenes pár vetkőzik
#ahűséghiánya

körúti dugóban araszolva
két autó ütközik
#afigyelemhiánya

majd a villamos kerekeinek csikorgását
töri meg a mentőautó szirénája
#acsendhiánya

hajnal kettőkor az ágyban
egyedül a plafont nézed
#ajövőhiánya

szabadon a völgyben

az idő lassul
a patak partjára ledőlök
orromban még a lépcsőház
dohos szaga
de most itt vagyok
egy kutyás nő mellett

a fák árnyas lombjai
közül kikandikál a nap
Lackfi épp köszön
a hippi srác meg talán
már talált mást
a performanszhoz
a sugárúton még biztosan
aszfaltoznak éppen
egy lehülési hullám
holnapra érkezik
én pedig csöndben bámulom
a pörgő színes szélforgók
körül ugráló kicsiket
a tömeg belassult
testük között átfújó szellő
hozza Pest illatát arcomba
balra lányok futnak
felállok én is
a csigabusz után eredek
ami nyugodtan eresztve nyálát
csúszik a kapolcsi főtérré
és onnan tovább
lassan velem

mire éjfelt ütne

az idő magára húzza
a takarót
alatta insta-képeinket
lájkolja a múlttal
ketten összeölelkeznek
a telefon a földre esik
az elrepedt kijelzőből
pixeles arcok folynak
a padlóra
a jövő egyedül áll
a tévé előtt
kezében pezsgővel
várná az éjfelt
de az idő
már álomban
szendereg

GÁL CSABA

Tömegmegmozdulás vagy tömegmegmaradás

Pozitív töltetű testek taszítják
egymást, egyfelé vezető útjukon.
Tömegmegmozdulás vagy tömegmegmaradás
lesz ebből? Maón múlik és Newtonon.
Ytongból készült nagyfalán sétál
Mao Ce-tung, egy slágert dudorász,
kétszázhusz felett van a vérnyomása,
a Holdról is látszik, hogy milyen kulturált.
De ez semmi, mert a Napról is látszik,
hogy Newton almafa alatt üldögél,
energiája fogytán, gyomra korog,
elméletét adná egy fonnyadt gyümölcsért.

Forgatókönyv

Inkább ő vegyen
mint, hogy őt vegyék.
Áll az ablakban,
lent a csőcselék
Forog a kamera,
készül a felvétel.
A forgatókönyvtől
senki nem tér el.

Delejes délután

Feszülettel a nyakában
kiszáll és a fűre lép.
Megnyomja a kapucsengőt,
felcsendül a Für Elise.
Teszteli a feszültséget,
beköti a fí relét.
Megcsapja a kóbor áram,
megszédül és félrelép.

Tarifa dal

Profit ül a tarifán,
csicsergése egy szlogen,
soha nem hagyja abba.
Csábító hang. Mit üzen?

Azt, hogy te is madár vagy,
borzasztó nagy szükséged
van egy klassz tarifára,
különben hol raksz fészket?

Ne repkedj ágról ágra,
ne légy hűtlen, egyedül
ide költözz, nem baj ha
jelzálogból sikerül.

Itt majd szépen eltelik
a húsz év hűségidő,
kamat, kamatot ellik.
Menekülni már késő.

Idő, imádkozni lesz.
Akár Pápán járván is,
csak vigyázni, hogy kihez
és nem bálvánnyá válni!

Profit ül a tarifán
és a templom egere,
két fenevad Vatikán
fele tart, hogy bevegye.

Beszédes

tejfehér üvegpohárból
inni tűzpiros paradicsomlevet
édeni ártatlanság

téglavörös agyagedényből
inni vérvörös bort
pusztai lázadás

csontfehér kőedényből
inni borrá lett vizet
kánaáni józanság

rubinpiros kristálypohárból
inni száraz fehéret
beszédes szótlanság

falfehér porcelán csészéből
inni édes fehér tejet
ezeréves extázis

Hajótörött

Egész nap esik az eső.
A víz terhe a levegő.
A szárazföld terhe a víz.
Terhem a csend, hogyha nem hívsz.

Terhem még a várakozás,
vállamon ül, fárasztó társ.
Vadvirágok közt cipelem.
Nem szeretem, csak színlelem.

Miért küldted magad helyett?
Nem mondja, de ő sem szeret.
Azt mondogatja: türelem,
míg rózsáimat ültetem.

Este is esik az eső.
Mondják, éjjel minden megnő.
Hajótörött egy szigeten,
érkezésedet figyelem.

PETŐCZ ANDRÁS

Értekezés a hűségről

Gregory Corso emlékére

Nem érdekel a hűség,
nem érdekel.

Nem vagyok hűséges.
Soha nem is voltam.

Hűség a néphez, hűség a párthoz,
darálta az iskolában
a zavaros tekintetű pudingarc,
a *funkcionárius* bácsi,
akire ránézni is utáltam.

Aki hűséget követel,
uralkodik rajtam,
azt akarja, olyan legyenek,
amilyen ő, szomorú
pudingarc, reménytelenül
szerencsétlen.

Láttam a hűséget követelő fiút,
elvette a barátnője telefonját,
és ellenőrizte az üzeneteit,
és közben üvöltözött,
és remegett.

Láttam a hűséget követelő lányt,
elvette a barátja telefonját,
és ellenőrizte a fényképeit,
és közben remegett ő is,
és folytak a könnyei.

Nyilván bennem van a hiba.

Hűséges vagyok
a hűségképtelenséghez,
és magamhoz sem vagyok hűséges,
ha véletlenül mégis hűséges vagyok.

Valamikor azt hittem,
a latin „hűség” szó – fiatalt jelent.

Ma már tudom, sokkal inkább
függést és önfeladást.

Nem akarok senkitől se függeni.

Egyedül öregszem meg, és
nem szeretnék idegen
kezekre várni, hogy
megetessék és bepelenkázzák a testet,
ami már régen nem én vagyok.

.

FÁBIÁN LÁSZLÓ
A lila ruhás hölgy

Allegóriaféle az irodalomról

...nem az ismerős tájon vonatozom; az ablakon túl az aszály által letarolt alföldi táj: különösképpen nyílt vizekkel – a mostoha időjárás ellenére; a fürkében, aminek az ajtó felőli sarkában ülök, menetirányban, korosodó házaspár az útitársam: a férfi olvas, az asszony – akárha minden pillanatban kívánságait lesné – minden mozdulatára fölkapja fejét bóbiskolásából, alig váltanak szót; a férfi valami katasztrófabestsellert olvas; időnként, mint az asszonyt, engem is önkéntelen rázkódás lendít ki rám törő álmomból, az unalmas kinti látvány alacsony inger az alvaskísérletekkel szemben;

útvonalam legnagyobb közbülső állomásán, látom az ablakból, újabb utasok szállnak föl, a vonat indul tovább, ők igyekeznek rokonszenves helyet keríteni maguknak a nem éppen néptelen járaton; már-már azt hihetném, lefutott a helykeresés, amikor első pillantásra középkorúnak látzó magas asszony áll meg a fürkeajtónál, megszemléli az utastársaságot, majd határozottan belép, nem köszön, nem érdeklődik, szabad-e helyet foglalnia, röpké tétovázás után velem szemben ül le, háttal a menetiránynak, kis fekete kezítaskáját maga és a folyosófal közé szorítva; különösebb reakciók nélkül méri föl – most már belülről – a fürke helyzetét, népeességét, hosszú lábát keresztbe veti, kissé féloldalas ülésbe merevedve bámul ki az ablakon –

akkor veszem csak észre, viszonylag vastagabb szálú, püspöklila harisnyanadrágot visel (naná, sunyi pillantásom föl-kúszott combján egészen a szürke hosszított pólóig, könnyű volt kikövetkeztetnem), lilaságán a feszülő részeken enyhén átüt, átsejlik a bőr színe, de azért a lila uralja; a szürke ruha fölött vékony szteppelt műszálás dzsekit hord kinyitva, azonban nem tudom fölmérni, csupán elképzelni, melle méretét, alakját; rövidre vágott haja ízléses vörösre színezett (a valószínűsíthető ősz szálakat jóindulatúan elfödi, néha széttárt jobb kezének fésű-ujjaival beletúr, oldalra igazítja; zavarból, nyugtalanságból származó mechanizmus lehet, egyúttal talán figyelemfölvívás szintén, tudhatná, figyelmem belépte óta az övé;

természetesen tisztában vagyok vele, ebben a helyzetben kínos lenne – nemcsak nekem, az ő számára is – komolyabban próbálkoznom, maradok a decens, tolakodás látszatát is kerülő szemlélődés mellett, ámbár a titok-

zatosan feszült arc látványa csiklandozza fantáziámat, biztatóbb körülmények között alighanem számíthatnám a tisztes alkalmat az ismerkedésre, holott közben egy végtelennek tetsző mozdulattal lába bokámat érinti –

válasz nélkül elkönyvelem;

érdeklődésem élénk, ám tartózkodó, eszem ágában sincs érinteni sem személyisége belsőbb tereumait, a legcsekélyebb nyomulást is tilosnak vélem (ráadásul: nem tudhatom, meddig utazik; megfordult fejemben, ha addig, ameddig én, legálisan szólíthatom meg ottani eligazításomra), csak azok a frizurát igazító álságos gesztusok ne lennének! na, meg a kísértő combmozgások; időről időre a házaspárra szalad tekintetem, teljesen érdektelennek mutatják magukat, mégis az a benyomásom, mintha feszülten várakoznának, ki tudja, mire –

a velem szemközt ülő (valamikor egyetlen szóval *vizavimnak* nevezhettem volna) meglepő dologra szánja el magát: táskáját ölébe emelve, ismerős eszközt bányászik elő, szájfénnyel kihúzza ajkait; mozdulata gyakorlottságra utal, én pedig kissé hosszabban meredek arcára, megálapítom: közelebb állhat az ötvenhez, mint a negyvenhez: a szájfény kontrasztja árulkodik, megcsalja használóját;

ebben a pillanatban kezd körvonalaázódni bennem a bujkáló gondolat: titkos találkára igyekezhet valahová (az nem fordul meg fejemben egyelőre, hogy akár onnan jöhet, rutinosan próbálja rendbe hozni magát a gyanúsítások elkerülésére), nagyon meg akar felelni: az a lila harisnyanadrág bizony erőteljes fölszólító erővel bír, még ha állítják is képzett (képzeltgő) tudorok, hogy ez a szín a depresszióhoz kapcsolható a preferenciája által, nekem azonban a tunika praktikussága gyanúsabb: gyors vetkőzést, rapid öltözködést kínál – az efféle alkalmak előnyös lebonyolításában; az élettapasztalata ennyi idős asszonyt már megtaníthatta a körülményeskedések kerülésére – netán az öltözködésében csakúgy; mintegy kamaszos infantilizmussal azon mélázom, vajon szívesen kennék-e kedvezményezettje a lila meghívásnak?

egyre nyilvánvalóbban –

nem zavar az arc korához illő fáradsága, a tekintet olykor álcázatlan, kósza bizonytalansága, a combizmok ritkás rezdülései viszont egyre inkább szolid vágyakozásfélét feszeltetnek belém;

ezúttal csinos kis zsebtükröt kotor elő táskájából, izgatottan haját igazgatja, egy rakoncátlannak ítélt tincset kísérel meg a helyére igazítani, nem látom át a mozdulat jelentőségét, mivel valóságos eredményt sem látok benne, ő azonban ragaszkodik a műgondhoz, majd megnyugodva visszateszi táskájába a lecsukott tükröt, én legszívesebben felé mutattam enyhén ironikus nyugtaképpen magasba emelt, kiegyenesített jobb hüvelykujjamat – az elismerés nemzetközileg elfogadott jelzéseképpen, nálam egyúttal azt (is) jelentené, fölösleges volt, nélküle is tetszett, vonz annyira, hogy ne legyen szükség fokozásokra; érthető okokból ezt a tré-

fásnak ítélfhető gesztust sem engedem meg magamnak, továbbra tartózkodom zavarba hozásától, esetleges saját zavaromtól,

bizalmasabban: nem szolgáltatjuk ki *magunkat* (dőlt betűvel, mert nem pusztán nyomatékosítás, de túlzó, sőt, indokolatlan azonosítás rejlik benne!) *idegeneknek*, ez a házaspár lenne az ablaknál;

a szájfény után ez már a második jelzésként azonosítható (félreماغyarázható?) aktus volt részéről, másodszor bizonyítom gyávaságomat, ügyetlenségemet, ha alkalmasint annak tekinti, ellenben arca csaknem rezdületlen, szeméből sem olvashatok ki noszogatóást, tiltást sem, annál meg tapintatosabb vagyok, semhogy nagyképű módon kellemetlen helyzetbe hozzam; igen, ennek az asszonynak az arca a legfegyelmazettebb, aligha bírna más többet leolvasni róla, mint amennyi nekem sikerült, viszont egyáltalán nem jelent ez az arc közömbösséget, érdektelenséget, de még unalmat sem, valószínűbb, csak az önfegyelem visszfénye siklik le róla, vagy a tartózkodó büszkesége: tessék engem meghódítani igényesebb trükkel (a sunyi bámulat, ez én volnék, számalmasan kevés), a tartásban ugyanis fölfedezhető valami – hajdan úgy mondták – fejedelmi, de legalább is fennsőbbiség, aki érdeklődnék irántam, kalkuláljon vele –

nem értem rá mindezt higgadtan végiggondolni, amikor bekövetkezett a legfurcsább fordulat: táskájából ezúttal nagymintás ruhadarabot cibált elő, első pillantásra – természetesen szemem sarkából – fürdőruhaként azonosítottam, ami nem volt tévedés, amint szétteregette, megrázta maga előtt, nyilvánvalóvá vált, mindössze az nem, mit kereshet a táskában, nem látszott nedvesnek, hova tart vele ebben a viszonylag kései időpontban, fölületes ismereteim szerint innét igencsak távol van jeles fürdőhely, mire odaér, az már nem fogad vendégeket, másfelől abból a kisméretű táskából egyéb fürdőkelléket a legügyesebb illuzionista sem volna képes elővarázsolni, a nő pedig hosszan, figyelmesen a ruhadarab műanyag csatjaival kezdett foglalkozni, mintha kézből ekként pontosan méretére igazíthatná őket –

ebben a hosszadalmas matatásban bizarr fölismerésem akadt: nevezetesen, hogy a hölgynek nem szép a keze! Ideálroncsoló észrevétel volt, noha – világos – nem volt, nem lehetett az ideálom, ahhoz túlságosan rövid, alkalmatlan volt véletlen találkozásunk (finomítva: *a* találkozás; ugyan milyen jagon aggatok rá birtokviszonyt?), egy film jutott eszembe: Nagy Károly, a frank király anyja, Nagylábú Berta tappancsait bámulva konstatálja a ragadványnév jogosságát; szóval a hölgy keze hasonló módon nagy volt, ujjai férfiasan vastagabbak a kecsesnél, egyáltalán nem illettek még törékenynek nem mondható alkatához sem, akárha valahogy, valahol mesterien csuklójára akasztották volna, amellet – mint mondtam – nem érttem, hogy jutott eszébe éppen ez a foglalatoság a vonaton, ha egyszer úgysem old meg semmit, aztán – persze – besöpörtem kezdeti föltételezésem sajátos mozzanatának: találkára megy, annyiféle erotikus

bolondéria fordul elő világunkban, ez akár egy szolidabb kísértés lehet a vágyfokozás fölmérhetetlenül gazdag kínálatából –

mi több, pontosan ennek az aprólékos, logikátlan matatásnak köszönhetően erősödött meg bennem a föltevés, miszerint találkára megy (egyszerűen rokonszenvesebb volt azt gondolnom, hogy nem onnan jön), ugyanis fölfedeztem, hogy egyik ujján sem visel gyűrűt (amennyiben onnét tartana hazafelé, a gyűrűnek vissza kéne kerülnie, olcsó baklövés volna megbukni hiányán);

azt nem tudnám megmagyarázni, minek okán könnyebbültem meg attól a gondolattól, hogy logikus a föltételezésem a célirányról, semmivel sem kerültem beljebb az eseménybe, úgy tetszik, nem annyira irigységet éreztem a lehetséges partner iránt, mint inkább elismerést a – meggyőződéseim szerint – kihívóan érdekes választás miatt, úgy ítéltam, egy ilyen nőt – gendervilág ide, gendervilág oda – úgyszólván kötelező bevállalni, megkívánja az elismerés, a hűség a női nemhez, az azonban kétségtelen, legszívesebben leszálltam volna utána az általa megfelelőnek tartott állomáson, legszívesebben kibogoztam volna előlem mindenképpen elzárt történetét, kiváltképpen úgy, ha valamicskét magam is szerepelhetek benne, nem kizárólag statisztaként; mesterségbeli ártalom volna csupán, hogy régóta foglalkoztatnak hasonló továbbgondolások, befejezett és befejezetlen virtuális történetek netán képzettársításokkal kiegészített vagy átformált, áthangolt históriák, amelyek a szerelmek, szenvedélyek valóságossága körül téblábolnak, amelyekben akár magam örömeire, gyarlóságaira vagy emelkedettségeire, netán szenvedéseire keresek utólagos indoklásokat, magyarázatokat, de még merészebb általánosításokat szintén, nem bírván hátrébb taszigálni a tolakodó fantáziát – reménykedve a *pótlék* valóságosságában, ha már egyszer valós nem lehet? Ám az irodalom – számomra nem kétséges – valahogy ekképp működik, ha és amennyiben...

SZÁMUNK SZERZŐI

Vilém Flusser (1920–1991) cseh származású filozófus, Prágában született. Évtizedekig Brazíliában élt, majd Franciaországba költözött.

Losonczi Alpár (1958, Témérin), vajdasági magyar filozófus, közgazdász, egyetemi tanár. Az Új Symposium harmadik nemzedékének volt tagja. A Szerb Tudományos és Művészeti Akadémia 2018-ban választotta tagjai közé.

Kukorelly Endre (1951, Budapest) író, költő. József Attila-díjas.

Ladik Katalin (1942, Újvidék) költő, író. Performanszai révén világhírnévre tett szert. 2016-ban John Lennon-Yoko Ono békédíjat kapott. Képzőművészeti munkáiból legutóbb a müncheni Haus der Kunstban nyílt kiállítás. Ráckeve és Hvar-szigeten (Horvátország) él.

Takács Nándor (1983, Mór) költő, a Győrben megjelenő Műhely folyóirat munkatársa. A Pannonhalmi Bencés Gimnáziumban érettségizett 2021-ben. Az Eötvös Loránd Tudományegyetemen 2009-ben diplomázott kutató biológusként. Első tanári oklevelét 2011-ben szerezte meg a Pécsi Tudományegyetem biológiai tanár (MSc) szakán, majd a Pannon Egyetem hallgatója lett, ahol 2017-ben végzett magyartanár (MA) szakon.

Hegyí Zoltán (1962, Budapest) író, publicista, az új hullámos Sexepil együttes egykori énekese. Káptalantótiában él.

Petrik Iván (1971, Balassagyarmat) író, költő, levéltáros. A veszprémi Laczkó Dezső Múzeum munkatársa. Gannán él.

Aleš Šteger (1973, Ptuj) szlovén költő, író. Ljubljánban él.

Tomaz Šalamun (1941–2014) szlovén költő.

Julio Barco (1991, Lima) perui költő.

Mosonyi Kata (1949, Mosonmagyaróvár) tanár, kritikus, költő. Pécsen él.

Szemes Péter (1979, Zalaegerszeg) irodalomkritikus, szerkesztő.

Kállai Katalin (1955, Budapest) művészetkritikus, író, költő. Az ELTE BTK olasz-magyar szakán végzett, az art7.hu művészeti portál főmunkatársa. Hét kötete jelent meg.

Bence Erika (1967, Bezdán) irodalomtörténész, egyetemi tanár (Újvidéki Egyeteme, BTK, Magyar tanszék).

Péntek Imre (1942, Lenti) költő, szerkesztő, újságíró. A Kilenek költőnemzedék tagja. József Attila-díjat 1994-ben, Magyarország Babérkoszorúja-díjat 2022-ben kapott. Székesfehérváron él.

Hörcher Eszter (1984, Budapest) irodalom- és művészettörténész. A Pázmány Péter Katolikus Egyetem doktori iskolájának hallgatója. A budapesti Holokauszt Múzeum munkatársa.

Sebő József (1957, Ajka) a veszprémi Padányi Bíró Márton Gimnázium tanára.

Fellinger Károly (1963, Pozsony) felvidéki magyar költő. Szlovákiában él.

Szirmai Péter (1970, Budapest) író, építészmérnök és környezetvédő. Budapesten él.

Varga Árpád (1984, Szigetvár) a szombathelyi tanárképző főiskolán diplomázott, jelenleg Pápan él. Fontos kihívásnak tartja a fiatalok irodalom iránti pozitív szemléletének kialakítását. Három verseskötete jelent meg eddig: *Kétszáz apeva* (2018), *Delta versek* (2020) és *Fény az alagútban* (2021).

Tarsoly Péter (1977, Tapolca) középiskolai tanárként dolgozik, angolt tanít. Tanári diplomáját Szombathelyen szerezte.

Szente B. Levente (1972, Szörényváros) Székelykeresztúron él és dolgozik.

Szögi Csaba (1975, Szabadka) Híd-díjas délvidéki magyar író. Zentán él.

Kilián László (1961, Várpalota) író, a Művészetek Háza Veszprém munkatársa. Legutóbbi kötete: *A vas mítosza*, Napkút kiadó, 2020.

Kepics Zsolt (1983, Nyírbátor) a Debreceni Tudományegyetem Jogi karán szerzett diplomát. Jelenleg a Hajdú-Bihar Megyei Kormányhivatalban (Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Hulladékgazdálkodási Főosztály) dolgozik természetvédelmi ügyintézőként.

Gál Csaba (1968, Kecskemét) a szegedi JATE Állam- és Jogtudomány Karán diplomázott. Bíróként dolgozik Székesfehérváron. Legutóbbi kötete: *Ellenszer* címmel jelent meg a Vár Ucca Műhely könyvek sorozatában, 2021-ben.

Petőcz András (1959, Budapest) író és költő.

Fábián László (1940, Zsenye) író, szerkesztő. Budapesten él.

A Vár Ucca Műhely számait a következő üzletekben biztosan meg tudja vásárolni

Relay Café 1446 Aréna – **1148 Budapest**, Hungária körút 48.
Inmedio 2410 Óbuda Auchan – **1033 Budapest**, Szentendrei út 115.
Inmedio 2401 Bp Campona – **1223 Budapest**, Nagytétényi út 37-47.
Inmedio 2417 Bp Pólus Center – **1152 Budapest**, Szentmihályi út 131.
Inmedio 2103 Soroksár Auchan – **1239 Budapest**, Auchan Soroksár, Bevásárló utca
Inmedio 2441 Budaörs Tesco – **2040 Budaörs**, Kinizsi út 1.
Inmedio 2102 Budaörs Auchan – **2040 Budaörs**, Auchan, Sport utca 2.
Inmedio 2104 Törökbálint Auchan – **2045 Törökbálint**, Torbágy utca 1. B/420
Inmedio 2135 Budakalász Auchan – **2011 Budakalász**, Omsz Park 1.
Relay 1113 Érd Stop Shop – **2030 Érd**, Budai út 13.
Inmedio 2126 Solymár Auchan – **2083 Solymár**, Szent Flórián utca 2.
Inmedio 2101 Fót Auchan – **2151 Fót**, Fehérkő út 1.
Inmedio 2847 Dunakeszi -Fót Té – **2120 Dunakeszi**, Fóti út 120.
Inmedio 2150 Maglód Auchan – **2234 Maglód**, Eszterházy János utca 1.
Inmedio 2105 Sz.miklós Auchan – **2310 Szigetszentmiklós**, M0, Háros utca 120.
Relay 1101 Tatabánya MÁV – **2800 Tatabánya**, Győri út 1.
Inmedio 2506 Komárom Igmándi u – **2900 Komárom**, Igmándi út 11.
Inmedio 2112 Salgótarján – **3100 Salgótarján**, Erzsébet tér 5.
Inmedio 2305 Mezőkövesd – **3400 Mezőkövesd**, Mátyás király út 101.
Inmedio 2303 Miskolc Auchan ex – **3500 Miskolc**, Pesti út 9.
Inmedio 2327 Miskolc Auchan – **3527 Miskolc**, József Attila utca 87.
Inmedio 2707 Debrecen Malom... – **4027 Debrecen**, Füredi út 27.
Inmedio 2702 Debrecen Auchan – **4031 Debrecen**, Kishatár utca 7.
Inmedio 2715 Debrecen Tesco – **4031 Debrecen**, Kishegyesi út 1-11.
Inmedio 2706 Fehérgyarmat – **4900 Fehérgyarmat**, Kossuth tér 3-5.
Relay 1702 Szolnok MÁV – **5000 Szolnok**, Vasútállomás, Jubileum tér
Inmedio 2809 Szolnok Auchan – **5000 Szolnok**, Szandaszőlős, Felső Szandai rét
Inmedio 2920 Szolnok Volán Üzlet – **5000 Szolnok**, Ady Endre út 15.
Inmedio 2805 Orosháza Vásárcsarnok – **5900 Orosháza**, Könd utca 47-49.
Inmedio 2830 Orosháza Tesco – **5900 Orosháza**, Vásárhelyi út 23/a.
Inmedio 2220 Kecskemét Auchan – **6000 Kecskemét**, Dunaföldvári út 2.
Inmedio 2209 Csongrád Fő u – **6640 Csongrád**, Fő utca 2-4.
Inmedio 2202 Szeged Auchan – **6722 Szeged**, Zápor utca 4.
Inmedio 2508 Bonyhád – **7150 Bonyhád**, Szabadság tér 12.
Inmedio 2902 Kaposvár Pláza – **7400 Kaposvár**, Kaposvár Plaza, Berzsényi utca
Inmedio 2504 Pécs Árkád – **7622 Pécs**, Árkád, Bajcsy-Zsilinszky utca
Inmedio 2109 Szfvár Auchan – **8000 Székesfehérvár**, Holland fasor 2.
Inmedio 2002 Pápa Kossuth u. 3 – **8500 Pápa**, Kossuth Lajos utca 30.
Inmedio 2915 Nagykanizsa TESCO – **8800 Nagykanizsa**, Tesco, Boszorkány utca 2.
Inmedio 2613 Győr Vásárcsarnok – **9001 Győr**, Herman Ottó utca 25.
Inmedio 2632 Győr Árkád – **9001 Győr**, Árkád, Budai út 1.
Inmedio 2602 Sopron – **9400 Sopron**, Széchenyi tér 13.
Inmedio 2608 Szombathely Szűrcs – **9700 Szombathely**, Szűrcsapó utca 4.
Inmedio 2612 Kőszeg Városház u – **9730 Kőszeg**, Városház utca 5.

Keresse lapunkat a Relay vagy az Inmedio üzleteiben!

valamint kapható az Írók boltjában (Budapest, Andrássy út 45.)
és Veszprémben a Művészetek Házában.